

PROGRAMMABEGROTING 2019

MEERJARENRAMINGEN 2020-2022

Dit is een uitgave van de gemeente Laren

Eemnesserweg 19
1251 NA Laren

Postbus 71
3755 ZH Eemnes

Tel. 14 035
info@laren.nl

Aanbieding

Voor u ligt de programmabegroting 2019, de eerste begroting van het nieuwe College Laren.

Het nieuwe College heeft nieuw beleid ingezet door het coalitieakkoord om te zetten in een concreet collegeprogramma. Op verzoek van de raad is in korte tijd op basis van dit collegeprogramma en andere ontwikkelingen een kadernotitie tot stand gebracht. Beide onderdelen zijn opgenomen in de kaderbrief 2019-2022 welke op 4 juli 2018 aan de Raad is aangeboden en besproken.

In de voorliggende begroting 2019-2022 zijn de punten uit de kaderbrief 2019-2022, en dus ook het collegeprogramma, opgenomen. Ook zijn de financiële gevolgen opgenomen van moties en amendementen die naar aanleiding van de jaarstukken 2017 zijn aangenomen. Daarnaast zijn de budgetten op een aantal punten aangepast aan autonome ontwikkelingen, en waar nodig correcties toegepast voor gewijzigd beleid.

Meerjarenperspectief op hoofdlijnen

Wij zijn verheugd u een begroting te kunnen presenteren die voor zowel 2019 als voor de komende drie jaar daarna sluitend is.

In de maart- en meicirculaire van dit jaar is aangegeven dat het aandeel voor Laren uit het gemeentefonds aanzienlijk is verhoogd. Tegelijk zien we uitdagingen in de toekomst waarvan de impact nog onzeker is en die we daarom nog niet hebben kunnen opnemen in de begroting 2019. Daarbij denken we aan energietransitie en duurzaam bouwen. Daarnaast zien we plannen voor nieuw beleid, zoals het in 2018 opgestelde accommodatiebeleid voor verenigingen met mogelijk belangrijke incidentele uitgaven. Hoewel hiervoor al aanzienlijke reserves bij de resultaatbestemming jaarrekening 2017 zijn benoemd zijn wellicht meer middelen nodig.

Het nieuwe beleid conform het collegeprogramma:

De kenmerken van het nieuwe beleid van de coalitie zijn:

- Vasthouden aan een goed bestuurd, zelfstandige gemeente Laren ('Laren - kwaliteit in zelfstandigheid'); met een gezamenlijk ambtenarenapparaat met Blaricum en Eemnes.
- Waar nodig intensief met anderen samenwerken en gebruikmaken van elkaars expertise
- Het college wil met dit programma voor de raad een concreet aangrijpingspunt bieden voor haar kaderstellende en controlerende rol. De raad kan op basis hiervan enerzijds de strategische meerjarige kaders stellen voor de komende periode en anderzijds de invulling van die kaders door het college tussentijds en achteraf controleren.
- Meer inspelen op maatschappelijke initiatieven. Niet aangeven waarom dingen niet kunnen maar positief meedenken en waarderen.
- De sociale cohesie in ons dorp is erg belangrijk. Daarom de sociale en culturele eigenheden en de fysieke kenmerken b./ehouden en versterken.

Het speerpunt van de zelfstandigheid van Laren, haar ruimtelijke ordening, een bestuur dichtbij haar inwoners en heldere doelstellingen op het gebied van veiligheid, cultuur, sport, zorg, duurzaamheid en milieu. Dit geeft de ambitie weer om het goede te behouden en het zwakke te verbeteren en/of de gelegenheid om dat te aan te pakken. In 2022 is tot doel gesteld dat het dorp zelfstandig is, groen, veilig voor inwoners en ondernemers, autoluw, begaanbaar voor zijn inwoners en de zorg méér dan netjes geregeld.

Verder investeren in uitvoeringsorganisaties

De BEL Combinatie voert alle bestaande en nieuwe beleid uit, in samenwerking met een groot aantal verbonden partijen. Dit is een blijvende uitdaging waarbij steeds meer zaken regionaal geregeld worden en te maken krijgen met wijzigend rijksbeleid. Er is voor vier jaar extra ingezet op versterking van de uitvoering, zodat zowel de burger als het bestuur kunnen vertrouwen op goede kwaliteit van dienstverlening. Dit budget van € 150.000 voor de versterking van de BEL Combinatie is nu structureel begroot.

Daarnaast zijn ook extra middelen vrijgemaakt voor de uitvoeringskosten van de HBEL (Maatschappelijke Zaken Huizen, Blaricum, Eemnes, Laren).

De financiële consequenties zijn voor zover mogelijk in beeld gebracht. Op dit moment zijn niet alle ambities al financieel afgedekt. Het college wil hier als volgt mee omgaan:

- structurele lasten worden structureel gedekt, door middel van ombuigingen binnen het programma of door middel van extra baten
- incidentele lasten kunnen uit incidentele baten dan wel vrij beschikbare reserves worden gedekt
- ieder jaar zal bij de kadernota en begroting de afweging worden gemaakt in hoeverre activiteiten uit het collegeprogramma uitgevoerd kunnen worden.

Wij denken u met deze eerste begroting van het nieuwe college een heldere en transparante weergave te bieden van ons beleid, van visie per programma tot detaillering van wijziging in budgetten.

Peter Calis Wethouder Financiën namens het college van Burgemeester & Wethouders Laren

Financiële beschouwing

De begroting 2019 is sluitend met een voordelig saldo van € 52.901. Daarnaast is de begroting structureel in evenwicht met respectievelijk voordelige saldi voor de jaren 2019 t/m 2022. In onderstaande tabel is het meerjarenperspectief van de begroting 2018 en bijbehorende jaarschijven 2019 t/m 2021 inzichtelijk gemaakt.

Omschrijving	Begr. 2017 v. wijziging	Realisatie 2017	Begr. 2018 v. wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Programma:	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
1. Bestuurszaken	856.577	862.145	922.544	801.499	801.262	785.993	785.812
2. Burgerzaken	200.904	161.030	207.957	277.822	208.671	238.042	238.042
3. Openbare orde en veiligheid	1.120.171	1.119.059	1.122.550	1.357.412	1.308.054	1.309.673	1.309.413
4. Wegen, water en verkeer	1.908.215	1.491.302	1.684.588	1.877.062	1.819.431	1.813.363	1.821.248
5. Onderwijs	548.616	483.888	504.669	503.198	407.554	407.028	404.348
6. Cultuur en recreatie	2.455.046	2.407.100	1.894.161	1.898.974	1.878.489	1.882.174	1.885.085
7. Sociaal Domein	5.490.113	5.927.387	5.245.148	6.106.829	6.006.986	5.965.350	5.952.994
8. Bouwen en wonen	236.234	-468.939	372.363	544.149	549.985	479.957	479.930
9. Milieu en duurzaamheid	-344.396	-226.248	-430.440	-489.626	-509.639	-544.036	-574.637
10. Grondexploitatie, dorpsver, economie	48.678	47.304	36.896	89.081	89.081	89.081	89.081
Totaal programma's	12.520.160	11.804.027	11.560.436	12.966.399	12.559.874	12.426.627	12.391.315
Algemene dekkingsmiddelen	-15.345.869	-15.432.339	-15.671.118	-16.967.975	-17.330.767	-17.510.142	-16.805.494
Overhead	3.726.789	4.315.013	4.213.723	4.407.889	4.422.816	4.416.025	4.422.895
Onvoorzien	45.810	10.007	45.810	45.810	45.810	45.810	45.810
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-
Geraamde saldo van baten en lasten	946.890	696.707	148.852	452.124	-302.268	-621.681	54.527
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	-1.010.453	-2.372.012	-204.558	-505.025	270.746	582.628	-180.351
Het geraamde resultaat	-63.563	-1.675.304	-55.706	-52.901	-31.522	-39.053	-125.824

Bij de totstandkoming van het meerjarenperspectief is rekening gehouden met de mutaties uit de kaderbrief 2019-2022 (bestaande uit de onderdelen: collegeprogramma 2019-2022 en kadernota 2019-2022). Bij het realiseren van de begroting is in principe uitsluitend rekening gehouden met autonome ontwikkelingen / mutaties voortvloeiend uit (separate) bestuurlijke besluitvorming. Voorbeelden van autonome ontwikkelingen zijn de effecten uit de meicirculaire 2018, herijken van loonkosten en de mutaties ten aanzien van reserves en voorzieningen.

Een sluitende meerjarenbegroting

De raad ziet erop toe dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. Hiervan kan hij afwijken indien aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand zal worden gebracht. Een begroting is materieel sluitend als de structurele en incidentele uitgaven in evenwicht zijn met de daar tegenover staande structurele en incidentele inkomsten. De Raad ziet erop toe dat de begroting in evenwicht is en kan hiervan afwijken als aannemelijk is dat het evenwicht in de begroting de eerstvolgende jaren tot stand wordt gebracht.

Voor (nieuwe) beleidsvoornemens waaraan financiële consequenties zijn verbonden, wordt onderstaand kader gehanteerd:

Voorstel met financiële consequenties met een incidenteel karakter:

1. Separaat voorstel met daarin incidentele kosten en bijbehorend incidenteel dekkingsvoorstel. (dit is uitsluitend van toepassing op het jaar 2019);
2. Als de incidentele kosten betrekking hebben op 2020 of later, worden deze verwerkt in de kadernota 2020-2023 om de raad uiteindelijk een integrale afweging te laten maken.

Voorstel met financiële consequenties met een structureel karakter:

1. Separaat voorstel met daarin structurele kosten en dekkingsvoorstel die zich voordoen in 2019;
2. Voor nieuwe beleidsvoornemens die zich voordoen in de jaren 2020 en/of later, worden deze verwerkt in de kadernota 2020-2023 om de raad uiteindelijk een integrale afweging te laten maken.

Daarnaast dient opgemerkt te worden dat de Zomernota 2018 niet geleid heeft tot financiële mutaties. In de programmabegroting worden de genoemde mutaties t.o.v. 2019 nader gespecificeerd en toegelicht per programma.

Na de vaststelling van de programmabegroting 2018 is voor de programmabegroting 2019-2022 een aantal begrotingswijzigingen van toepassing. Voor een belangrijk deel zijn deze ter bespreking voorgelegd aan de raad via de kaderbrief 2019-2022. Maar daarnaast heeft zich ook een aantal mutaties voorgedaan, hetzij door bestuurlijke besluitvorming hetzij door autonome ontwikkelingen. In de programmabegroting worden de mutaties van de kaderbrief 2019-2022 benoemd, maar niet nader toegelicht. Voor inhoudelijke toelichting zie de kaderbrief 2019-2022. Andere mutaties zijn als verschil toegelicht bij de paragrafen “wat mag het kosten” in elk programma. Op pagina 113 staat een verloopoverzicht van de begrotingstand 2018 (jaarschijven 2018 t/m 2021) naar de begrotingstand 2019 (jaarschijven 2019-2022). Hierin vindt de lezer onder andere meer informatie over de onderdelen die de begrotingstand beïnvloedt hebben. Denk hierbij aan: het collegeprogramma 2018-2022, de kadernota 2019-2022 en de overige mutaties.

Inhoud

Aanbieding	3
Financiële beschouwingen	5
Inhoud	8
Leeswijzer	9
Verschuivingen in cijfers voorgaande jaren.....	10
Collegesamenstelling en portefeuilleverdeling	11
Samenstelling gemeenteraad periode 2018 - 2022	13
Deel 1 - Programmabegroting	14
Programma's	15
Verplichte beleidsindicatoren per programma.....	16
Programma 1. Bestuurszaken	20
Programma 2. Burgerzaken.....	23
Programma 3. Openbare orde en veiligheid	26
Programma 4. Wegen, water en verkeer	30
Programma 5. Onderwijs	33
Programma 6. Cultuur en recreatie	37
Programma 7. Sociaal Domein.....	42
Programma 8. Bouwen en wonen	46
Programma 9. Milieu en duurzaamheid	52
Programma 10. Grondexploitatie, dorpsvernieuwing en economie.....	55
Programma Algemene dekkingsmiddelen	58
Programma Overhead	60
Programma Onvoorzien en incidenteel	10
Invoering Vennootschapsbelasting.....	62
Mutatie reserves.....	63
Deel 2 - Paragrafen	64
Inleiding	65
A. Paragraaf lokale heffingen	66
B. Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	72
C. Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	82
D. Paragraaf financiering	90
E. Paragraaf bedrijfsvoering	93
F. Paragraaf verbonden partijen	95
G. Paragraaf grondbeleid.....	108
H. Paragraaf reserves en voorzieningen	110
Deel 3 - Financiële begroting	115
Overzicht van Baten en Lasten.....	116
Verloop van begroting 2018 naar begroting 2019.....	117
Incidentele baten en lasten	120
Structurele mutaties reserves	121
Structureel en reëel evenwicht	122
Bijlagen.....	123
Bijlage 1. Geprognosticeerde balans.....	124
Bijlage 2. Reserves en Voorzieningen.....	125
Bijlage 3. Renterisico	128
Bijlage 4. Investeringsplanning 2019 - 2022	129
Bijlage 5. EMU saldo.....	130
Bijlage 6. Toelichting Algemene Uitkering.....	131
Bijlage 7. Baten en lasten per taakveld (taakveldenoverzicht)	136

Leeswijzer

De programmabegroting 2019 bestaat uit de begroting in één oogopslag, de beleidsbegroting en de financiële begroting. Tenzij anders vermeld zijn alle bedragen in euro's en afgerond op hele getallen. Door deze afronding kan een optelverschil ontstaan. Duiding 'resultaat' in de financiële tabellen:

Bedrag +:	resultaat is negatief (verlies)	méér uitgaven of minder inkomsten dan begroot
Bedrag -:	resultaat is positief (winst)	minder uitgaven of méér inkomsten dan begroot

Hieronder worden de verschillende onderdelen van de programmabegroting kort beschreven.

Begroting in één oogopslag

Bij de begroting in één oogopslag is op hoofdlijnen inzicht in de financiële positie van de gemeente gegeven voor de komende jaren. Daarnaast wordt een beeld gegeven van de belangrijkste inkomsten en uitgaven van de gemeente Laren.

Programmaplan

In het programmaplan wordt per programma ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop er naar gestreefd zal worden die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de drie W-vragen: *wat willen we bereiken?* (doelstellingen), *wat gaan we daarvoor doen?* (activiteiten) en tot slot *wat mag het kosten?* Naast de programma's bevat het programmaplan een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen, een overzicht van de overheadkosten, het bedrag voor de heffing van de vennootschapsbelasting, het bedrag voor onvoorzien en een overzicht met de mutaties reserves.

Paragrafen

In de paragrafen worden de onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente Laren. De voorgeschreven paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en risicobeheersing en de lokale heffingen. Aan de voorgeschreven paragrafen is de paragraaf reserves en voorzieningen toegevoegd.

Overzicht van baten en lasten

Het overzicht van de baten en lasten bestaat uit de meerjarenraming 2019-2022 waarmee inzicht wordt gegeven van de totale baten en lasten per programma. Daarnaast is in een overzicht het totaal van alle mutaties na de programmabegroting 2018 gegeven. Beide overzichten sluiten aan met de cijfers en toelichtingen zoals opgenomen in het programmaplan. Tevens zijn de incidentele baten en lasten, de structurele mutaties in de reserves en de analyse op het structureel en reëel evenwicht van de begroting gepresenteerd.

Uiteenzetting van de financiële positie

Samen met het overzicht van baten en lasten is de 'uiteenzetting van de financiële positie' het deel van de begroting dat de basis vormt voor de controle van de rechtmatigheid en het oordeel over het getrouwe beeld van de jaarrekening door de accountant. Dit onderdeel bestaat uit de meerjarige geprognosticeerde balans, de investeringsplanning, een overzicht van de reserves en voorzieningen en tot slot het overzicht van het EMU-saldo.

Bijlagen

De bijlagen bestaan uit het overzicht van de taakvelden en de toelichting op de algemene uitkering.

Verschuivingen in cijfers voorgaande jaren

De cijfers van de realisatie 2017 en de begroting 2018 voor wijziging komen overeen met de door de raad vastgestelde documenten, respectievelijk de jaarstukken 2017 en de programmabegroting 2018. Door een herindeling van het programmaplan en het rechtstreeks verantwoorden van de kostenplaatsen vastgoed in de exploitatie, is de opbouw van de programmabegroting met ingang van 2019 gewijzigd. Voor de vergelijkbaarheid en het inzicht van de cijfers zijn deze wijzigingen ook met terugwerkende kracht toegepast op de vergelijkende cijfers van realisatie 2017 en de begroting voor wijziging 2018.

Herindeling programmaplan

Met ingang van de nieuwe bestuursperiode 2018-2022 is het programma bouwen, wonen, milieu en duurzaamheid opgesplitst in twee losse programma's. Het oude programma is komen te vervallen en programma 8. Bouwen en wonen en programma 9. Milieu en duurzaamheid zijn aan het programmaplan toegevoegd. Ook is met ingang van de programmabegroting 2018 het programma algemene uitgaven en inkomsten komen te vervallen. Tevens is het programma cultuur en recreatie aangepast naar cultuur, sport en recreatie. De baten en lasten die onder dit programma vallen zijn vanaf de programmabegroting 2018 al toegedeeld aan de algemene dekkingsmiddelen. Deze verschuiving heeft dus enkel effect voor de vergelijkende cijfers realisatie 2017.

Verplaatsen vastgoed naar exploitatie

Voorheen werden de baten en lasten van het vastgoed (de gemeentelijke gebouwen) geadmistreerd als zogenaamde 'hulpkostenplaatsen'. Periodiek werd het saldo van de baten en lasten van een gebouw als één bedrag doorbelast naar de betreffende beleidskostenplaatsen. De nieuwe voorschriften van het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV) staan dit echter niet meer toe. Alle baten en lasten van een gebouw moeten direct in de exploitatie worden verantwoord (directe toerekening aan taakvelden).

De verschuiving naar de exploitatie heeft tot gevolg dat er meer inkomsten en uitgaven zichtbaar zijn op de desbetreffende programma's. Per saldo zou de verschuiving binnen de programma's geen effect mogen hebben, echter doordat een deel van de doorbelasting in 2017 plaatsvond via de incidentele baten en lasten (algemene dekkingsmiddelen), vindt ook een verschuiving tussen de programma's plaats. Voor het gehele saldo van de jaarstukken 2017 en de programmabegroting 2018 heeft de verschuiving geen effect.

Concreet hebben als gevolg van het bovenstaande de volgende verschuivingen tussen de programma's plaatsgevonden:

Programma	Oude situatie		Verschuivingen		Nieuwe situatie	
	Realisatie 2017	Begr. 2018 v. wijziging	Realisatie 2017	Begr. 2018 v. wijziging	Realisatie 2017	Begr. 2018 v. wijziging
1. Bestuurszaken	845.645	922.544	16.500	-	862.145	922.544
5. Onderwijs	444.769	492.177	39.119	12.492	483.888	504.669
6. Cultuur en recreatie	2.410.000	1.890.440	-2.900	3.721	2.407.100	1.894.161
7. Sociaal Domein	5.806.509	5.169.482	120.878	75.666	5.927.387	5.245.148
x. <i>Bouw., won., milieu en duurz.*</i>	-707.259	-58.077	707.259	58.077	-	-
8. Bouwen en wonen	-	-	-468.939	372.363	-468.939	372.363
9. Milieu en duurzaamheid	-	-	-226.248	-430.440	-226.248	-430.440
<i>Hulpkostenplaats vastgoed</i>	-	91.878	-	-91.878	-	-
x. <i>Alg. uitgaven en inkomsten **</i>	-409.457	-	409.457	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	-14.837.213	-15.671.118	-595.126	-	-15.432.339	-15.671.118
Saldo totaal	-6.447.006	-7.162.674	-	-	-6.447.006	-7.162.674

*: programma gesplitst conform besluit collegeprogramma 2018-2022

** : programma vervalt met ingang van de begroting 2019-2022

Collegesamenstelling en portefeuillevverdeling

Het college van burgemeester en wethouders (B&W) is het dagelijks bestuur van de gemeente. Ook zorgt het college voor het uitvoeren van landelijke regelingen, het zogenaamde medebewind. Als dagelijks bestuur is het college van B&W de eerst verantwoordelijke instantie voor de financiën van de gemeente.

De gemeente Laren telt drie wethouders. De burgemeester en de wethouders zijn verantwoordelijk voor een aantal bestuurlijke taken en hebben ieder een eigen portefeuille die is gekoppeld aan de verschillende programma's in de programmabegroting.

Burgemeester mevrouw R. Kruisinga

Mevrouw R. (Rinske) Kruisinga is waarnemend burgemeester van gemeente Laren.

Portefeuille

- Personeel en Organisatie
- Openbare Orde en Veiligheid
- Algemene Bestuurlijke en Kabinetszaken
- Burgerzaken
- Regio Gooi & Vechtstreek
- Communicatie
- Bestuurlijke inrichting BEL

Projecten

- Wet algemene regels herindeling (ARHI)

Wethouder de heer P.A.M. Calis

De heer P.A.M. (Peter) Calis is wethouder en is 1^e loco-burgemeester van gemeente Laren.

Portefeuille

- Wateroverlast
- Sanering Gooiergracht
- Centrumplan
- Financiën
- Economische aangelegenheden en toerisme (BL)
- Digitale diensten
- Evenementen
- Subsidiebeleid
- Larens Journaal

Projecten

- Wateroverlast
- Sanering Gooiergracht
- Centrumplan

Wethouder de heer A.H.M. Stam

De heer A.H.M. (Ton) Stam is wethouder en is 2^e loco-burgemeester van gemeente Laren.

Portefeuille

- Grondzaken en gebouwenbeheer
- Vergunning en handhaving
- Omgevingswet
- Ruimtelijke ordening
- Bestemmingsplannen
- Volkshuisvesting
- Bouw- en woningtoezicht
- Monumentenbeleid
- Verkeer en vervoer
- Openbare ruimte
- Duurzaamheid en milieu
- Sport en zwembad
- Bomenbeleid en groenbeheer

Projecten

- Crailo
- Johanneskerk
- Centrumplan

Wethouder mevrouw K. van Hunnik

Mevrouw K. (Karin) Van Hunnik is wethouder en is 3^e loco-burgemeester van de gemeente Laren.

Portefeuille

- Maatschappelijke zorg en welzijn
- Sociale zaken
- Onderwijs w.o. huisvesting, Talent Primair
- Jeugdbeleid
- Volksgezondheid
- Brinkhuis/Hart van Laren/Bibliotheek
- Kunst en cultuur

Samenstelling gemeenteraad periode 2018 - 2022

In totaal kent gemeente Laren 15 gemeenteraadsleden, verdeeld over de volgende fracties:

Larens Behoud (6 raadsleden)

Dhr. J.W. van der Zwaan (fractie voorzitter)
Dhr. S.W.G.A.M. Bogaers
Dhr. K. Loeff
Dhr. L.B.J. Vos
Dhr. E.G.M. Hurink
Dhr. J. van Goozen

Liberaal Laren (4 raadsleden)

Mw. J. Timmerman-Hamers (fractie voorzitter)
Mw. M.S.M. Klingenberg-Klinkhamer
Dhr. E.J. de Jong
Dhr. H.B. Snoek

VVD (3 raadsleden)

Dhr. J. de Bondt (fractie voorzitter)
Mw. D.J.G. Niekus
Dhr. J.H. Faas

CDA (1 raadslid)

Dhr. H.J.W. van den Berg (fractie voorzitter)

D66 (1 raadslid)

Dhr. N.G.M. Wegter (fractie voorzitter)

Deel 1 - Programmabegroting

Programma's

Verplichte beleidsindicatoren per programma

Gekoppeld aan de uniforme taakvelden, wordt in het herziene BBV een basisset van beleidsindicatoren voorgeschreven die gemeenten in de begroting en jaarrekening minimaal moeten gebruiken. Ter vergelijking zijn daar de indicatoren van de gemeenten Blaricum en Eemnes bij vermeld. Naast deze verplichte indicatoren heeft Laren per programma (als aan de orde) ook eigen indicatoren benoemd. Deze zijn bij het betreffende programma opgenomen.

Programma 0 Bestuur								
Nr.	Doel	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron*
1			Formatie					Begroting
2			Bezetting					Begroting
3			Apparaatskosten					Begroting
4			Externe inhuur					Begroting
5			Overhead					Begroting

Toelichting beleidsindicatoren

- 1 Het aantal fte per 1.000 inwoners.
- 2 De bezetting in aantal fte per 1.000 inwoners.
- 3 De apparaatskosten per inwoner.
- 4 De kosten van externe inhuur als % van het totaal van de loonsom en de totale kosten van inhuur externen.
- 5 % van de totale lasten.

Programma 3 Openbare orde en veiligheid								
Nr.	Doel	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron*
1	3.2	Veiligheid	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	0,5	0,6	0,9	2017	CBS
2	3.2	Veiligheid	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	3,1	3,4	2,3	2017	CBS
3	3.2	Veiligheid	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	6,8	1,7	7,3	2017	CBS
4	3.2	Veiligheid	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	4,2	3,9	3,7	2017	CBS
5	3.2	Veiligheid	Verwijzingen Halt	51	75	23	2017	Bur. Halt
6	3.2	Veiligheid	Hardekern jongeren	0	1,4	0,8	2014	KLPD
7	3.2	Veiligheid	Jongeren met een delict voor de rechter	0,58	0,53	0,29	2015	VJI

Toelichting beleidsindicatoren

- 1 Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
- 2 Het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
- 3 Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.
- 4 Het aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners.
- 5 Het aantal verwijzingen naar HALT per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
- 6 Het aantal hardekern jongeren per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
- 7 % 12 t/m 21 jarigen.

Bron*

CBS - geregistreeerde criminaliteit en diefstallen
 Bureau HALT
 KLPD - korps landelijke politiediensten
 VJI – Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel

Programma 4 Wegen, water en verkeer

Nr.	Doel	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron
1	4.2	Verkeer en vervoer	Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	7	8	3	2015	VeiligheidNL
2	4.2	Verkeer en vervoer	Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	7	8	3	2015	VeiligheidNL

Toelichting beleidsindicatoren

- 1-
- 2 als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.

Programma 5 Onderwijs

Nr.	Doel	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron*
1	5	Onderwijs	% Voortijdige schoolverlaters	1,1	0,8	1,1	2016	DUO
2	5	Onderwijs	Absoluut verzuim	0	0	0	2017	Ingrado
3	5	Onderwijs	Relatief verzuim	18,9	26,83	15,06	2017	Ingrado

Toelichting beleidsindicatoren

- 1 Het % van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, d.w.z. zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
- 2 Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft.5-18 jaar.
- 3 Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft.5-18 jaar.

Bron*

DUO - dienst uitvoering onderwijs

Ingrado – landelijke brancheorganisatie voor leerplicht en vroegtijdig schoolverlaten.

Programma 6 Cultuur, sport en recreatie

Nr.	Doel	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron
1	6.1	Sport, cultuur en recreatie	% Niet-wekelijkse sporters	45,7	46,7	42,1	2016	CBS/RIVM (enquêtes)

Toelichting beleidsindicatoren

- 1 Het percentage niet-wekelijkse sporters.

Programma 7 Sociaal Domein

Nr.	Doel	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron*
1	7.3	Soc.Domein	Banen	602	533,9	770,4	2017	LISA
2	7.3	Soc.Domein	Netto arbeidsparticipatie	63	69	63	2017	CBS
3	7.3	Soc.Domein	Bijstandsuitkeringen	18,5	17	18	2017	CBS
4	7.3	Soc.Domein	Lopende re-integratievoorzieningen	18,9	14	18,6	2017	CBS
5	7.3	Soc.Domein	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	21	19	23	2017	CBS
6	7.3	Soc.Domein	% kinderen in uitkeringsgezin	3,78	2,51	1,92	2015	VJI
7	7.3	Soc.Domein	% werkloze jongeren	1,55	0,54	0,89	2015	VJI
8	7.3	Soc.Domein	Jongeren met jeugdhulp	6,9	9,6	5,5	2017	CBS
9	7.4	Soc.Domein	Jongeren met jeugdbescherming	0,5	0,5	0,5	2017	CBS
10	7.4	Soc.Domein	Jongeren met jeugdreclassering	-	-	-	2017	CBS

Programma 5 Onderwijs

Nr.	Doel	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron*
-----	------	----------	----------------	----------	--------	-------	------------	-------

Toelichting beleidsindicatoren

- 1 Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
- 2 Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
- 3 Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners van 18 jaar en ouder.
- 4 Het aantal lopende re-integratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar
- 5 Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Aantal per 1.000 inwoners
In de betreffende bevolkingsgroep.
- 6 Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
- 7 Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).
- 8 Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
- 9 Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
- 10 Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).

Bron*

- 1 LISA
- 2 CBS - Arbeidsdeelname
- 3-4 CBS - Participatie Wet
- 5 CBS - Monitor Sociaal Domein WMO
- 6-7 Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
- 8-10 CBS - Beleidsinformatie Jeugd

Programma 8 Bouwen en wonen Programma 9 Milieu en duurzaamheid

Nr.	Doel	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron
1	8.5	Volksgezondheid en Milieu	% Hernieuwbare elektriciteit	1	4,9	0,8	2016	RWS – Klimaat-monitor
2	8	Volksgezondheid en Milieu	Fijn huishoudelijk restafval	199	192	199	2018	CBS*
3	8	Vhrosv	Woonlasten éénpersoonshuishouden	1022	641	936	2018	COELO*
4	8	Vhrosv	Woonlasten meerpersoonshuishouden	1161	826	1103	2018	COELO*
5	8	Vhrosv	WOZ-waarde woningen	531	290	559	2017	CBS*
6	9.3	Vhrosv	Nieuwbouw woningen	24,4	13,8	2,1	2015	ABF*
7	9	Vhrosv	Demografische druk	96,2	77,9	111,9	2018	CBS*

Toelichting beleidsindicatoren

- 1 Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
- 2 Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval (kg per inwoner).
- 3 Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
- 4 Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
- 5 De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
- 6 Het aantal nieuwbouwwoningen per 1.000 woningen.
- 7 De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Bron*

- 1 CBS - Statistiek Huishoudelijk afval
- 2 COELO, Groningen
- 3 COELO, Groningen
- 4 CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken
- 5 ABF - Systeem Woningvoorraad
- 6 CBS - Bevolkingsstatistiek

Programma 9 Grondexpl., dorpsvernieuwing, economische zaken								
Nr	Doe l	Taakveld	Naam indicator	Blaricum	Eemnes	Laren	Meetmoment	Bron
1	9	Economie	Vestigingen	158,2	192,5	223,5	2017	LISA
2	9	Economie	Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)					Vervallen
3	9	Economie	Functiemenging	43	45,3	46,5	2017	LISA

Toelichting beleidsindicatoren

- Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
- 1 jaar.
 - De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
 - 3

Programma 1. Bestuurszaken

Visie:

Gemeente Laren wil dichtbij haar inwoners staan en inwonerparticipatie stimuleren. Daarom vindt de gemeente het belangrijk dat Laren zelfstandig blijft in samenwerking met buurgemeenten. Laren heeft in het verleden bewezen zelfstandig én bestuurskrachtig te zijn. Schaalvergroting is daarom een achterhaald concept. Het plaatst de gemeente te ver af van de inwoners. Samen met de buurgemeenten Blaricum en Huizen worden daarom gelden die nodig zijn om haar zelfstandigheid te bevechten vrijgemaakt en ingezet.

Doelstellingen		Activiteiten	
1.1	Laren behoudt haar zelfstandigheid.	1.1.1	In samenwerking met Blaricum en Huizen worden gelden die nodig zijn om de blijvende zelfstandigheid van de 3 gemeenten te behouden vrijgemaakt en ingezet. Ook Eemnes wordt daarbij betrokken.
1.2	Meer invloed bij en structureel versterken van de regionale samenwerking en bestuurskracht, zowel binnen regio G&V als andere samenwerkingsverbanden (H)BEL.	1.2.1	Streven naar meer invloed in de regio door middel van voorzitterschap van één van de wethoudersoverleggen.
		1.2.2	Proactief meedenken en meewerken aan de samenwerking in het kader van het MIRT, met focus op maatregelen op langere termijn voor de rijksweg A1 (ondertunneling) en beter openbaar vervoer.
		1.2.3	Bevorderen samenwerkingsverbanden met buurgemeenten (ambtelijk en bestuurlijk) om de bestuurskracht in de regio te versterken.

Doelstellingen		Activiteiten	
1.3	De regeling opheffen en het eigendom en beheer overdragen aan het Waterschap. Bij het opmaken van de begroting 2019 is al een voorstel tot liquidatie van de gemeenschappelijke regeling Gooiergracht en Vijzelgemaal Eemmeer in voorbereiding;	1.3.1	Al sinds 2004 wordt gesproken over het opheffen van de regeling en overdracht aan het waterschap. Tot op heden heeft de overdracht nog niet plaatsgevonden. Het is de wens van de deelnemers om de voorbereiding van de opheffing af te ronden met als voorgenomen opheffingsdatum 1 januari 2020.
1.4	Het bevorderen van inwonerp participatie door inwoners meer te betrekken bij het beleid in hun buurt en door het inspelen op hun ideeën	1.4.1	Bevorderen van ontmoetingen tussen college en inwoners (waaronder een 'open deur praktijk van het college, intensivering overleg met buurtpreventieverenigingen en gebiedsgerichte bijeenkomsten van het college met buurtbewoners in de wijk)
		1.4.2	Actualiseren nota burgerparticipatie, met meer aandacht voor betrokkenheid inwoners in processen van besluitvorming.
1.5	Het contact met de inwoners verbeteren door beter te informeren en/of gericht te communiceren over actuele thema's.	1.5.1	Frequentie Larens Journaal opvoeren naar 1x per 2 weken (zodat ook vergunningen met meer actualiteit worden gepubliceerd), inclusief onderzoek naar beperking van de daarmee gepaard gaande kosten.
1.6	Gemeenteraad tijdig betrekken bij discussies over kaderstelling	1.6.1	Meer informele bijeenkomsten organiseren met de raad, met name op gebied van RO en Sociaal domein.
1.7	Verbeteren ondersteuning bestuur	1.7.1	Bestuursondersteuning college versterken.
1.8	Tijd om de ambtelijke samenwerking tussen Blaricum, Eemnes en Laren te evalueren op effectiviteit en efficiency.	1.8.1	Evalueren effectiviteit BEL Combinatie: versterking van de BEL-organisatie ondersteunen maar ook open oog voor efficiëntie en besparing waar mogelijk.
1.9	Belastingtaken outsourcen.	1.9.1	Onderzoek afronden en bekijken of Laren samen met Blaricum de belastingtaken kan laten uitvoeren door een derde partij.

Betrokkenheid verbonden partijen

BEL Combinatie

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie wordt op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd van het ambtelijke werkapparaat.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders

- Verplaatsingskostenbesluit	1989
- Fractieondersteuning	2003
- Verordening Rekenkamercommissie	2005
- Inspraakverordening Laren	2006
- Reglement van Orde gemeenteraad	2007
- Verordening voorziening wethouders, raads- en commissieleden	2008
- Verordening commissies bezwaarschriften	2008
- Gedragscode Burgemeester, wethouders en raadsleden	2008
- Klachtenregeling gemeente Laren	2008
- Verordening op ambtelijke bijstand en de	2011
- Verordening raadscommissies	2011
- Nota burgerparticipatie	2011
- Algemene Wet bestuursrecht	2013
- Ambtsinstructie voor de griffier	2013
- Rechtspositiebesluit wethouders	2014
- Rechtspositiebesluit burgemeester	2014
- Rechtspositiebesluit raad en commissieleden	2014
- Reisregeling binnenland	2014
- Reisbesluit binnenland	2014
- Communicatienota "werken aan relaties"	2014
- Coalitieprogramma 2018 - 2022	2014
- Strategische Visie gemeente Laren	2014
- Notitie Verbonden partijen	2016

Speerpunten en ontwikkelingen

Behoud van zelfstandigheid

Wat mag het kosten?

1. Bestuurszaken	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-40.755	-43.189	-37.648	-37.648	-37.648	-37.648
Lasten	902.899	815.278	839.147	838.910	823.641	823.460
Saldo	862.145	772.089	801.499	801.262	785.993	785.812

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

A) Extra inzet zelfstandigheid (C1)	15.000	N
A) Bevorderen burgerparticipatie (C2)	10.000	N
C) Actualisatie jaarwedden griffie en college	15.781	N
C) Som van diverse verschillen	4.424	N
Programma 1. Bestuurszaken	45.205	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernota 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 2. Burgerzaken

Visie:

Een correcte en efficiënte dienstverlening aan de bewoners van Laren.

Doelstellingen		Activiteiten	
2.1	Verbetering van de dienstverlening	2.1.1	Betere communicatie met inwoners en ondernemers: We zijn goed bereikbaar. We bieden proactieve statusupdates van (aan-)vragen en meldingen; We zetten in op nieuwe sociale media; medewerkers zijn nog meer klantgericht en oplossingsgericht en tonen eigenaarschap.
		2.1.2	Verhoging kwaliteit Dienstverlening: producten en diensten zijn beschikbaar via zoveel mogelijk kanalen, waarbij het digitale loket de voorkeur geniet. Digitaal waar het kan, persoonlijk waar het moet. Communicatie, Informatie en data zijn betrouwbaar, transparant en begrijpelijk.
		2.1.3	Klanttevredenheid: We meten frequent de klanttevredenheid van onze inwoners en ondernemers. Op basis van de uitkomsten hiervan werken we continue aan het behouden van de klanttevredenheid en daar waar mogelijk aan een verhoging daarvan.

Doelstellingen		Activiteiten	
2.2	Data in de Basisregistratie Personen (BRP) is structureel van hoge kwaliteit.	2.2.1	Jaarlijks wordt de BRP onderworpen aan de wettelijk verplichte BRP- en PNIK-audit.
		2.2.2	Periodiek wordt de data van de BRP onderworpen aan zelf-evaluaties en controles en waar nodig verbeterd.
2.3	Het proces verkiezingen (voorbereiding, organisatie en uitvoering) wordt daar waar mogelijk continue verbeterd en voldoet aan wettelijke bepalingen.	2.3.1	Onderzoek naar voldoende en (wettelijk bepaald) toegankelijke stemlokalen beschikbaar.
		2.3.2	Aanpassing waar nodig van bestaande stemlokalen i.v.m. toegankelijkheid voor minder-validen.
		2.3.3	Digitalisering van aanvragen vervangende stempas, kiezerspas en onderhandse volmacht.

Betrokkenheid verbonden partijen

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie worden op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders

- Beleidsregeling briefadres	2014
- Gemeentelijk reglement burgerlijke Stand	2015
- Handboek BRP	2014
- Handboek Waardedocumenten en Proces & Privacy	2017
- Verordening gegevensverstrekking basisregistratie personen	2014
- Protocol document- en identiteitsfraude	2014

Speerpunten en ontwikkelingen

Uitvoeren Programma Dienstverlening

- Professionalisering van onze dienstverlening aan de hand van het Uitvoeringsprogramma Dienstverlening 2017 - 2019; Verdere ontwikkeling Front Office als eerste aanspreekpunt voor de organisatie;
- Continue meting van klanttevredenheid en daarmee continue verbetering van onze dienstverlening aan onze samenleving op alle dienstverleningskanalen;
- Deelname landelijke benchmark Waarstaatjegemeente.nl. Het onderzoek wordt tweejaarlijks herhaald.

Burgerzaken

- Professionalisering borging kwaliteit BRP-gegevens;
- Verdere digitalisering Burgerzaken;
- Verkiezingsproces wordt geprofessionaliseerd door continue project- en procesverbetering
- Uitvoering drie verkiezingen in 2019: Gecombineerde verkiezingen Provinciale Staten en Waterschap in maart 2019 en het Europees Parlement in mei 2019.

Beleidsindicatoren

Niet-wettelijk verplichte indicatoren:

Indicator bij Doelstelling 2.1	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
De klanttevredenheid is stabiel of neemt bij voorkeur jaarlijks toe op basis van nulmeting 2018.	n.n.b.	n.n.b.	> 2018
Als u ons belt, staan wij u binnen 30 seconden te woord.	84,2%	80%	85%
U wordt maximaal 2 keer doorverbonden. Als de betreffende medewerker niet direct telefonisch bereikbaar is, wordt een terugbelafpraak gemaakt die wordt nagekomen binnen 2 werkdagen.	100%	100%	100%
Aan onze balie hoeft u gemiddeld niet langer dan 15 minuten te wachten	100%	100%	100%
Digitaal bestelde en betaalde producten ontvangt u binnen 5 werkdagen	n.n.b.	n.n.b.	90%
Binnen 2 weken na ontvangst van uw melding over het onderhoud van de openbare ruimte melden wij wat er gebeurd is met uw melding.	94.66%	95%	95%

Wettelijk verplichte indicatoren:

Indicator bij Doelstelling 2.2	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Oordeel BRP audit volgens planmatige zelfcontrole	positief	positief	positief
Paspoorten en NIK-audits volgens planmatige zelfcontrole	positief	positief	positief

Indicator bij Doelstelling 2.3	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Stemlokalen voldoen aan wettelijke vereisten qua toegankelijkheid	n.v.t.	n.v.t.	100%

Wat mag het kosten?

2. Burgerzaken	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-250.274	-179.420	-146.420	-146.420	-146.420	-146.420
Lasten	411.304	407.305	424.242	355.091	384.462	384.462
Saldo	161.030	227.885	277.822	208.671	238.042	238.042

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

C) Impuls verbetering toegankelijk stembureau's	18.100	N
C) Extra lid stembureau/hogere vergoeding tellers	11.580	N
C) Som van diverse verschillen	6.385	N
Programma 2. Burgerzaken	36.065	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernota 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 3. Openbare orde en veiligheid

Visie:

Laren is weliswaar in 2017 door Elsevier uitgeroepen tot meest aantrekkelijke gemeente van Nederland, maar staat te hoog in de top-10 van Nederland waar het gaat om inbraken. Het beleid op het voorkomen ervan wordt versterkt. Ook op het gebied van handhaving zal het beleid intensiveren

Doelstellingen		Activiteiten	
3.1	Laren staat te hoog in de top-10 van Nederland waar het gaat om inbraken. Het beleid op het voorkomen ervan wordt versterkt. Ook op het gebied van handhaving zal het beleid intensiveren door de volgende maatregelen. Gevoel van veiligheid bij inwoners verbeteren.	3.1.1	Naar drie BOA's (inclusief huidige) voor betere handhaving en toezicht (incl. overlast door jongeren).
		3.1.2	Versterking van de aansluiting op structurele basis tussen politie en BOA's, zodat informatie-uitwisseling kan worden geoptimaliseerd.
		3.1.3	Bestaande samenwerkingsconvenant particuliere beveiliging, politie en gemeente actualiseren en revitaliseren.
		3.1.4	Effectief bevorderen van de buurtpreventieverenigingen door middel van financiële steun en ambtelijke ondersteuning.
		3.1.5	Aandacht voor verlichting in de gangpaden en verbeteren van hang- en sluitwerk bij de sociale huurwoningen van woningbouwvereniging Gooi & Omstreken, conform gemaakte afspraken.
		3.1.6	Cameratoezicht verbeteren.
		3.1.7	Regelmatig pop-up sessies organiseren op markt, bij Hart van Laren of in wijken ('buurttent') waar wijkagenten en BOA's vragen van bewoners beantwoorden en het 'Veilig wonen' stimuleren.
		3.1.8	Opstellen van een integraal veiligheidsplan 2019 – 2022, met aandacht voor inbraak - 112-, brandveiligheid, aansluiting wijkteams, ouderen/eenzamen en verwarde personen.

Doelstellingen		Activiteiten	
3.2	Adequaaf bestuurlijk optreden bij ondermijnende criminaliteit (zoals drugscriminaliteit, witwassen, mensenhandel en over een goede informatiepositie beschikken).	3.2.1	Op basis van het ondermijningsbeeld en signalen wordt een aanpak van ondermijnende criminaliteit opgezet. Toetsing van integriteit van ondernemers uit risicovolle sectoren en evenementen. Beleid opstellen en handhaven als het gaat om bestrijden van ondermijnende criminaliteit.
3.3	Een persoonsgerichte aanpak voor multi-probleem casuïstiek om de overlast en/of criminaliteit te verminderen / te stoppen.	3.3.1	Voor inwoners met multi-problematiek wordt een persoonsgerichte aanpak opgesteld op lokaal niveau. Als de lokale aanpak niet toereikend is of als er een strafrechtelijk component mee gemoeid is kan de casuïstiek ingebracht worden bij het Zorg- en Veiligheidshuis Gooi en Vechtstreek.

*3.1.8. Per abuis is verkeer ook opgenomen in het collegeprogramma opgenomen bij openbare orde en veiligheid. Echter is dit al vastgesteld in het Verkeers- en Vervoersplan 2017 – 2021.

Betrokkenheid verbonden partijen

Veiligheidsregio Gooi & Vechtstreek

De voorbereiding op rampen en crises wordt door de gemeente op regionaal niveau georganiseerd door deelname aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek. In deze gemeenschappelijke regeling werken brandweer, geneeskundige hulpdiensten en gemeenten samen om zo effectief mogelijk op te treden wanneer zich een ramp of crisis voordoet. In totaal nemen zeven gemeenten deel aan deze gemeenschappelijke regeling Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen. In dit programma wordt eveneens de kosten van bevolkingszorg, ook uitgevoerd door de Veiligheidsregio in samenwerking met de GR Regio GV, verantwoord.

BEL Combinatie

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie wordt op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd van het ambtelijke werkapparaat.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders	
- Gemeentewet	2008
- Algemene Plaatselijke Verordening Laren	2010
- Integraal Veiligheidsplan 2019-2022 (meerjarenbeleidplan)	2019
- Regionaal Crisisplan	2017
- Brandbeveiligingsverordening Laren	2016
- Uitstallingen-, standplaatsen- en evenementenbeleid	2015
- Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek	2016
- Programmabegroting 2019 Veiligheidsregio Gooi- en Vechtstreek	2018
- Uitvoeringsplan Integrale Veiligheid 2019	2019

Speerpunten en ontwikkelingen

Woninginbraken

Woninginbraken is een zogenoemd 'high impact crime' en daarmee een jaarlijks terugkerend speerpunt. Het is zaak om trends te volgen en daar adequaat op in te spelen. Een aantal vaste activiteiten zoals de inzet van particuliere surveillance, pop ups in de wijken en bewustwordingsacties worden uitgevoerd en daarnaast is enige flexibiliteit gewenst om gerichte, passende acties uit te voeren.

Cameratoezicht

Om het cameratoezicht te verbeteren is het nodig om eerst goed in beeld te brengen wat concreet de doelstellingen en beoogde effecten zijn, welke (technische, juridische) alternatieven er zijn om dat te bereiken en wat de financiële consequenties van die alternatieven zijn. Op basis daarvan wordt een voorstel gedaan waar het bestuur een besluit over zal nemen.

Lokale persoonsgerichte aanpak & Zorg- en Veiligheidshuis

De lokale PGA is een relatief nieuwe methodiek en daarom nodig om met regelmaat (ambtelijk) te evalueren en de werkwijze indien nodig aan te scherpen. Voor 2019 is € 5.000,- extra budget beschikbaar om in specifieke casussen direct te kunnen handelen waar dit nodig is. Het bijbehorende privacyreglement wordt in 2019 op Midden Nederland niveau geëvalueerd en waar nodig aangepast.

Het Zorg- en Veiligheidshuis heeft de jaarlijkse gemeentelijke bijdrage verhoogd met € 4.700,-. De reden hiervoor is o.a. uitbreiding van uren voor de procesregie, de casusregie en behandeling van casuïstiek van personen met verward gedrag en acute cases ernstig huiselijk - en seksueel geweld.

Signaleringsnetwerk Jeugd

Met de partners Vangnet, Politie en Halt zijn afspraken gemaakt over een gewijzigde vorm van aanpak van overlast van jongeren in deze gemeente. Doel is om enerzijds vroegtijdig, snel en consequent te reageren op last en overlastsituaties gepleegd door jeugdigen en anderzijds kwetsbare individuele jongeren te ondersteunen in vraagstukken waar zij mee te maken hebben die van belang zijn voor hun ontwikkeling. De werkwijze is vooral gericht op het proactief inspelen op het voorkomen van problemen bij (en met) de jeugd. Preventie alleen is echter niet voldoende, als noodzakelijk moet er door de betreffende instantie(s) ook opgetreden worden en moeten jongeren in een traject komen waarin zij zorg en aandacht krijgen die nodig is om uit de problemen te blijven. Als een lokale persoonsgerichte aanpak (lokale PGA) nodig is, wordt hij / zij aangemeld voor triage. Het Veiligheidshuis wordt betrokken zodra de lokale PGA niet afdoende is. Waar mogelijk en nuttig werken Laren, Blaricum en Eemnes op dit punt samen, gelet op het gemeenschappelijke belang.

Ondermijnende criminaliteit

In 2018 is een Plan van Aanpak Ondermijning 2018 - 2019 opgesteld op basis van het ondermijningsbeeld en signalen. De daarin genoemde actiepunten worden dit jaar uitgevoerd. Denk o.a. aan het doorontwikkelen van de uitvoering van het Damoclesbeleid, het evalueren van het hennepconvenant Midden Nederland en de verkenning en implementatie van de aanpassing / uitbreiding van het BIBOB-beleid.

Crisisbeheersing

Om de mensen van de crisisorganisatie zo goed als mogelijk voor te bereiden op de bestrijding van een ramp of crisis is het van belang om voldoende te oefenen. Het extra budget van € 5.000,- is bedoeld om, naast de reguliere (bestuurlijke) oefeningen, lokale oefeningen te kunnen organiseren voor bestuur en/of de ambtelijke organisatie. De trainingen zijn gericht op allerlei crises op het gebied van sociale, fysieke of bestuurlijke dilemma's te analyseren en tot snelle en onderbouwde besluitvorming te komen. De trainingen sluiten daarmee aan op de dagelijkse praktijk van het college.

Wat mag het kosten?

3. Openbare orde en veiligheid	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-46.521	-113.498	-92.960	-92.960	-92.960	-92.960
Lasten	1.165.580	1.301.147	1.450.372	1.401.014	1.402.633	1.402.373
Saldo	1.119.059	1.187.649	1.357.412	1.308.054	1.309.673	1.309.413

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

A) Uitbreiden BOA-capaciteit (C4)	80.000	N
A) Cameratoezicht uitbreiden - incidenteel (C5)	50.000	N
A) Cameratoezicht uitbreiden - structureel (C5)	10.000	N
B) GR Veiligheidsregio G&V (13)	33.244	N
C) Lokale persoonsgerichte aanpak verwarde personen	5.000	N
C) Verrekening vastgoed	14.566	N
C) Actualisatie GR Regio G&V	6.635	N
C) Som van diverse verschillen	24.158	N
Programma 3. Openbare orde en veiligheid	223.603	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernota 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 4. Wegen, water en verkeer

Visie:

Betere veiligheid en betere begaanbaarheid is het ambitieuze uitgangspunt. Begaanbaarheid en toegankelijkheid staan bovenaan de agenda. De parkeerdruk en aantal verkeersbewegingen moeten omlaag. De 'hufferigheid' in het verkeer wordt aangepakt. Daarom meer aandacht voor handhaving. Ook de begaanbaarheid van de stoepen voor jonge ouders met kinderwagens, visueel gehandicapten en de oudere inwoners in ons dorp wordt verbeterd. Daarvoor moeten soms stevige keuzes gemaakt worden aangaande het groen.

Doelstellingen		Activiteiten	
4.1	We willen een aantal samenhangende verbeteringen doorvoeren met betrekking tot verkeer en vervoer. Daarbij zijn drie ambities leidend: - De verbetering van verkeersveiligheid - Het zorgdragen voor een goede bereikbaarheid ten behoeve van het sociaal en economisch functioneren van de gemeente Laren en haar inwoners en ondernemers - De verbetering van de leefbaarheid.	4.1.1	Uitvoeren van het door de raad vastgestelde Verkeers- en Vervoersplan 2017 – 2021 en het op te stellen jaarlijkse uitvoeringsprogramma met daarin de prioriteitsvolgorde. Na ieder uitvoeringsjaar terugkoppeling naar de raad.
		4.1.2	Verkeersveiligheid op micro niveau op een aantal locaties in de woonwijken verbeteren.
		4.1.3	Optimaliseren van de verkeerslichten Brink
		4.1.4	Beperken van overlast door vrachtverkeer
		4.1.5	Onderzoek naar de uitbreiding van de blauwe zone op onder andere de 3 locaties in het centrum (Ambachtsweg, Krommepad, Bij den Toren)

Doelstellingen		Activiteiten	
		4.1.6	Optimaliseren van de voetgangersvoorzieningen op belangrijke looproutes;
		4.1.7	Onderzoek naar de mogelijkheden van een kleinschaliger, meer vraagafhankelijke vorm van openbaar vervoer (buurtbus)

Betrokkenheid verbonden partijen

Tomingroep

De gemeenschappelijke regeling 'Werkvoorziening Tomingroep' voorziet in de uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening. Tomingroep wordt ingezet voor straatreiniging en groenonderhoud.

BEL Combinatie

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie wordt op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd van het ambtelijke werkapparaat.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders

Wegen en verkeersmaatregelen:

- Gemeentelijk verkeer en vervoerplan 2017-2021
- Gladheidbestrijdingsplan 2010-2015
- Wegenbeheerplan 2017 - 2021
- Beleids- en beheerplan openbare verlichting 2015-2024
- Uitvoeringsprogramma openbare verlichting 2015-2018

2017
2009
2016
2014
2015

Parkeren:

- Parkeerverordening
- Wegsleefverordening

2007
2009

Speerpunten en ontwikkelingen

Zie activiteiten 4.1.2 t/m 4.1.7.

Wat mag het kosten?

4. Wegen, water en verkeer	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-135.503	-55.992	-77.714	-77.714	-77.714	-77.714
Lasten	1.626.805	2.304.451	1.954.776	1.897.145	1.891.077	1.898.962
Saldo	1.491.302	2.248.459	1.877.062	1.819.431	1.813.363	1.821.248

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

C) Actualisatie kapitaallasten	-2.982	V
C) Ramingen bladcampagne van Progr. 9 naar Progr. 3	39.500	N
C) Intensivering onderhoud voet- en fietspaden	30.000	N
C) Herstelwerkzaamheden kabels en leidingen	40.000	N
C) Ramen uitgaven versnelde aanpak wegen	34.000	N
C) Bijstelling baten degeneratiekosten	-15.750	V
C) Uitbesteden revisie wegbeheersysteem	25.000	N
C) Opstellen integraal beleid openbare ruimte	35.000	N
C) Som van diverse verschillen	528	N
Programma 4. Wegen, groen, water en verkeer	185.296	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernemo 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 5. Onderwijs

Visie:

Onderwijs is een belangrijke gemeentelijke taak. Gemeenten zijn verplicht om een breed en divers onderwijsaanbod van voldoende kwaliteit aan te bieden. Zoals onderwijshuisvesting, voor- en vroegschoolse educatie, leerlingenvervoer en leerplicht. Dit is in Laren ruimschoots aanwezig.

Doelstellingen		Activiteiten	
5.1	Stimuleren muziek-, cultuur en natuuronderwijs.	5.1.1	In overleg treden met de scholen.
		5.1.2	Bijdrage aan leesonderwijs, verkeerseducatie, Anne Frank Krant en omgevingseducatie.
5.2	Onderzoeken wat er nodig is zodat onderwijsgebouwen in redelijkheid voldoen aan de huidige eisen.	5.2.1	In overleg met de scholen afspraken maken over verbeteringsmaatregelen.
5.3	Voldoen aan wettelijke verplichting in het kader van onderwijshuisvesting.	5.3.1	In overleg met regiogemeenten en scholen afspraken maken over (internationaal) onderwijs binnen de regio.
		5.3.2	Monitoren ontwikkeling leerlingaantallen
		5.3.3	Opstellen programma en overzicht voorzieningen onderwijs
5.4	Doorontwikkeling onderwijs-zorgarrangementen	5.4.1	In overleg met samenwerkingsverband Unita en Qinas en de regiogemeenten in beeld brengen op welke wijze ondersteuning binnen de school is te organiseren.
5.5	Kinderen uit het buitenland die de Nederlandse taal niet machtig zijn kunnen gebruikmaken van eerste opvangonderwijs.	5.5.1	Evalueren en voortzetting regionaal Convenant Eerste Opvangonderwijs.

Doelstellingen		Activiteiten	
5.6	Verzorgen van volwasseneducatie	5.6.1	In beeld brengen op welke wijze we de bekendheid van thema alfabetisering en het aanbod volwasseneducatie kunnen vergroten.

Betrokkenheid verbonden partijen

BEL Combinatie

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie wordt op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd van het ambtelijke werkapparaat.

Regio Gooi en Vechtstreek

Uitvoering en coördinatie van de leerplicht en volwasseneducatie is belegd bij de Regio Gooi en Vechtstreek en valt onder de Rve Jeugd en Gezin.

Schooldirecteuren en schoolbesturen

Met de schooldirectie en besturen is meerdere keren per jaar overleg over de thema's onderwijshuisvesting en leerlingaantallen. Ook is er afstemming in het kader van huisvestingsaanvragen, inzet aangevraagde voorzieningen en actuele ontwikkelingen.

Samenwerkingsverband Unita en Qinas

Unita en Qinas geven namens het onderwijs uitvoering aan passend onderwijs.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders	
Verordening leerlingenvervoer	2014
- Verordening materiële financiële gelijkstelling basisonderwijs	2014
- Beleidsnota Harmonisatie peuterspeelzalen en kinderopvang gemeente Laren	2015
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs	2015
- Beleidsregel bekostiging lokalen bewegingsonderwijs	2015
- Statuten Stichting Basisonderwijs Gooi en Vechtstreek	2017
- Subsidieverordening 'Elke peuter een kans! 2017-2019	2017
- Jeugd en jongerenwerk in De Schep (inclusief evaluatie in 2017)	2016
- Convenant eerste opvangonderwijs	2017
- Regionaal Programma Volwasseneducatie Regio Gooi & Vechtstreek	2016

Speerpunten en ontwikkelingen

Stimuleren van muziek, cultuur en natuuronderwijs

Binnen verschillende programma's is er in 2019 aandacht voor de thema's muziek, cultuur en natuur. Ontwikkelingen op dit gebied worden gedeeld met de Larense schooldirecteuren. Ook gaan wij dit jaar gebruiken om de behoeften van het onderwijs in beeld brengen. De regeling omgevingseducatie en bezoeken basisscholen aan het Singer Laren worden voortgezet en waar mogelijk verdiept.

Bekendheid volwasseneducatie vergroten

In 2019 is het aanbod volwasseneducatie beter vindbaar en besteden wij aandacht aan de week van de alfabetisering. Ook krijgen de consultants de mogelijkheid om deel te nemen aan een training voor het herkennen en doorverwijzen van laaggeletterden. Ook gaan wij onderzoeken of het mogelijk is het Digi & Taalhuis te behouden nu duidelijk is dat bekostiging vanuit de middelen volwasseneducatie niet mogelijk is.

Renovatievraagstuk onderwijshuisvesting

In Laren zijn vier van de vijf basisscholen een gemeentelijk monument. Dit betekent dat er eerder sprake zal zijn van renovatie dan van nieuwbouw. Conform de wet is het schoolbestuur verantwoordelijk voor het onderhoud en de gemeente voor nieuwbouw. Bij wet is het onderdeel renovatie oftewel levensduurverlenging onvoldoende geregeld. Deze discrepantie is een landelijk gespreksonderwerp en vooruitlopend gaan wij in 2019 verkennende gesprekken voeren met de schoolbesturen. Dit heeft als doel om te inventariseren op welke wijze de gemeente en het onderwijs invulling kunnen geven aan deze gezamenlijke uitdaging voor goede onderwijsgebouwen.

Internationaal Onderwijs

Alberdingk Thijm Scholen heeft de ambitie om internationaal onderwijs voor leerlingen in het voortgezet onderwijs te organiseren op het terrein van Laar & Berg. Men heeft hiertoe al een eerste stap gezet en geeft reeds les aan een kleine groep internationals. Wij gaan zowel met de Larense schoolbesturen als gemeenten van de Regio Gooi & Vechtstreek over dit onderwerp in gesprek. Een internationale tak gekoppeld aan Laar & Berg kan als effect hebben dat de huisvestingsbehoefte groter is dan de beschikbare capaciteit.

Uitbreiding Binckhorst - St. Jan

Door een stijging van het leerlingenaantal heeft de Binckhorst - St. Jan in 2019 recht op uitbreiding van de eerste inrichting. Dit komt neer op een gemeentelijke bijdrage van € 28.685.

Doorontwikkeling onderwijs-zorgarrangement

Een onderwijs-zorgarrangement richt zich op leerlingen met complexe onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Hierbij is een integrale aanpak tussen passend onderwijs en jeugdhulp nodig met als doel om de ontwikkeling en schoolloopbaan van een leerling te bevorderen. We gaan in 2019 onderzoeken op welke wijze we de verbinding tussen onderwijs en jeugdhulp kunnen versterken en waar mogelijk binnen de school ondersteuning te organiseren.

Nieuwe verdeling middelen onderwijsachterstandbeleid (OAB) scholen en gemeenten

Vanaf 2020 ontvangt de gemeente Laren op basis van een nieuwe landelijke berekeningsmethodiek voor het eerst zelfstandig budget om risico's op onderwijsachterstanden voor de gemeente en scholen te bestrijden. Hoewel Laren tot en met 2019 geen OAB-middelen ontvangt is er wel parallel aan Eemnes en Blaricum reeds (sinds 2011) beleid ontwikkeld en uitgevoerd voor de voorschoolse educatie: peuters met een risico op een achterstand leren spelenderwijs de Nederlandse taal op de kinderopvang. Het gaat in Laren om 15 kinderen. In 2019 gaan we in overleg met de kinderdagverblijven aan de slag met de volgende punten:

- a. Meer beroepskrachten in de voorschoolse educatie worden op HBO-niveau geschoold
- b. Uitbreiding van de voorschoolse educatie naar 16 uur per week
- c. Scholing van pedagogisch medewerkers op deskundigheidsontwikkeling en begeleiding van de coördinatoren en coaches.

Toezicht kinderopvang

Er is eind 2018 een nieuw handavingsbeleid vastgesteld dat zich richt op de toezicht van de kwaliteit van de kinderopvang en op een eenduidig handavingsbeleid. Met 'meer toezicht waar nodig, minder waar mogelijk' wordt voorkomen dat handhaving nodig is. Handhaving is daarin het sluitstuk en wordt ingezet als toezicht niet tot het gewenste resultaat leidt. In 2019 wordt dit beleid toegepast bij alle reguliere inspecties.

De gemeente Laren legt jaarlijks verantwoording af aan het ministerie van OCW over de uitvoering van de Wet kinderopvang. Daaruit blijkt dat we voldoen aan het naleven van wettelijke taak om toe te zien op de kwaliteit van de diverse vormen van kinderopvang. De gemeente Laren heeft van de Inspectie van het Onderwijs de A-status toegekend gekregen. Met het nieuwe handavingsbeleid wordt de A-status ook in 2019 opnieuw een ambitie.

Jeugd- en Jongerenwerk Laren

Het jeugd en jongerenwerk vindt plaats in de Binckhorst 2.0 (Kerklaan 29 in Laren). Op basis van een evaluatie in 2017 is geconcludeerd dat het jongerenwerk een positieve bijdrage levert aan de uitvoering van het gemeentelijk jeugdbeleid. Het jongerenwerk wordt op genoemde locatie in 2019 en volgende jaren duurzaam voortgezet. De activiteiten worden uitgebreid en gericht op verschillende doelgroepen. De wijze waarop dit gestalte krijgt wordt bepaald onder andere met inbreng van de sportcoach.

Wat mag het kosten?

5. Onderwijs	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-86.999	-286.099	-63.375	-127.375	-127.375	-127.375
Lasten	570.887	881.307	566.573	534.929	534.403	531.723
Saldo	483.888	595.208	503.198	407.554	407.028	404.348

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

A) Onderwijsgebouwen aanp. aan eisen van de tijd (C7)	50.000	N
B) Subsidie Schoolmaatschappelijk werk (SMW) (08)	4.131	N
C) Wijz. financ.systematiek onderwijsachterstandenbeleid	-33.000	V
C) Som van diverse verschillen	-10.814	V
Programma 5. Onderwijs	10.317	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernemo 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 6. Cultuur, sport en recreatie

Visie:

Kunst en cultuur is - naast de sport - de voedingsbodem om elkaar te ontmoeten. Geborgd in ons verleden, verrijkt het ons in wie we zijn als gemeenschap. Het bepaalt in hoge mate onze identiteit. Laren kent een hoog voorzieningenniveau op het gebied van de cultuur. Zowel in de zogenoemde 'high culture' als de 'low culture'. Beide zijn het cement voor onze gemeenschap en moeten daarom blijvend versterkt en verstevigd worden.

Doelstellingen		Activiteiten	
6.1	Koesteren van de monumenten in Laren en handhaven van het huidige beleid. Het 500-jarig bestaan van de Johanneskerk vieren.	6.1.1	Blijvende aandacht voor onderhoud monumenten in openbare ruimte, gedenktekens en kunst.
		6.1.2	Actualiseren van de huidige lijst van monumenten en beeldbepalende panden
		6.1.3	Aandacht voor de staat van de Johanneskerk (in 2021 bestaat de kerk 500 jaar, het oudste gebouw in Laren). Onderzoek uitvoeren om de mogelijkheden van restauratie van de Johanneskerk in kaart te brengen in samenwerking met Vastgoed. Dit onderzoek laten uitvoeren door een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van de bestuurders van de kerk, deskundigen en inwoners waarvan in ieder geval een deelnemer beschikt over kunsthistorische kennis. Met als doel een plan van aanpak te realiseren voor de viering van het 500 jarig bestaan in 2021.

Doelstellingen		Activiteiten	
6.2	Actief stimuleren in een veranderende sportwereld van sportbeoefening voor alle leeftijden, zowel recreatief als competitief. Faciliteren van sportclubs - ook de kleinere - bij achterstallig onderhoud, renovaties van hun sportaccommodaties (waaronder SV Laren 99 en LMHC) en voldoen aan regelgeving waardoor sporten toegankelijk blijft voor iedereen.	6.2.1	Sportraad actief ondersteunen en betrekken bij de uitvoering van de door de raad vastgestelde nota Sport, bewegen en meedoen 2018 - 2030. Bij de uitvoering wordt een beweegcoach ingezet (1,14 fte).
		6.2.2	Voorzetten van het jeugdsportfonds. Het jeugdsportfonds is bestemd voor kinderen en jongeren in de leeftijd van 4-18 jaar, die om financiële redenen geen lid kunnen worden van een sportvereniging.
		6.2.3	Een nota ten behoeve van de raad opstellen waarbij aangegeven wordt op welke wijze de gemeente structureel en incidenteel hulp kan bieden bij het in stand houden van de huidige accommodaties en financiële situatie van de sportverenigingen en de scouting. Onderzoek doen naar de opzet van een Sportinvesteringsfonds Laren en de mogelijkheden van financiering via de Stichting Waarborgfonds Sport. Een jaarlijks bedrag op structurele basis reserveren voor de ondersteuning van de sport.
		6.2.4	Incidenteel geld (via een "startbedrag") beschikbaar stellen voor substantiële investeringen in accommodaties (waarbij duurzaamheid uitgangspunt is) en financiële positie van sportverenigingen en scouting.
		6.2.5	Eigen verantwoordelijkheid ook in financieel opzicht (scouting, sport) bevorderen, de gemeente is op basis daarvan bereid mee te financieren.
6.3	Het subsidiebeleid wordt de komende periode opnieuw tegen het licht gehouden.	6.3.1	Evalueren subsidieverordening. Jaarlijkse financiële verantwoording door grotere subsidieontvangers met een drempel van € 5.000.
6.4	Een structureel gezondere exploitatie van het zwembad de Biezem. Een doorlopend aanvullende tekortbijdrage van de gemeente is niet wenselijk.	6.4.1	In overleg met het bestuur van de Stichting Binnensportaccommodaties Laren (SBL)) een traject opstarten om te bezien of de exploitatie van het zwembad verbeterd kan worden.

Doelstellingen		Activiteiten	
6.5	Laren kent een hoog voorzieningenniveau op het gebied van de cultuur. Kunst is in Laren zowel op hoog niveau als op een laagdrempelige wijze te vinden. Dit willen we verankeren in een nieuwe duurzame cultuurnota."	6.5.1	Opstellen van een nieuwe cultuurnota. Middels een klankbordgroep waarin vertegenwoordigers van ambtenaren, kunstenaars en andere geïnteresseerde dorpsgenoten in kunst en cultuur een nota opstellen met directe betrokkenheid van de inwoners. De wenselijkheid van het instellen van een cultuurprijs zoals voorheen de Jan Hamdorfprijs wordt hierin meegenomen.
		6.5.2	Realiseren prestatieovereenkomst Hart van Laren.
		6.5.3	Implementatie van een Stichting ten behoeve van het beheer over de Kunstcollecties van Laren en Blaricum.
		6.5.5	Onderzoek doen naar het opnieuw leven inblazen van de Jan Hamdorfprijs.
6.6	Verbeteren van het onderhoud van de groenvoorzieningen en bomen, het machinaal vegen van wegen, het reinigen van kolken met hogere frequentie, het verwijderen van onkruid uit de bestrating en het weer gaan steken van graskanten.	6.6.1	Opstellen van een integraal contract en het contracteren van aannemers in 2019. We stellen een beheerplan op voor het structurele boomonderhoud.
6.7	Bestrijding van Japanse duizendknoop.	6.7.1	Uitvoeren van de gekozen aanpak.

Betrokkenheid verbonden partijen

Tominggroep

De gemeenschappelijke regeling 'Werkvoorziening Tominggroep' voorziet in de uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening. Tominggroep wordt ingezet voor onderhoud openbaar groen.

Stichting Goois Natuur Reservaat

De laatste verbonden partij die activiteiten verricht binnen dit programma betreft de Stichting Goois Natuur Reservaat (GNR). Het GNR beheert een groot deel van de "beschermde landschappen" gelegen in de gemeente.

BEL Combinatie

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie wordt op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd van het ambtelijke werkapparaat.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders

Erfgoedwet	2015
Groenbeleidsplan	1998
Verordening bescherming beeldbepalende panden	2004
Speelplan, speelvoorziening Laren	2009
Algemene subsidieverordening Laren	2011
Monumentenverordening Laren	2012
Beleidsregels en Uitvoeringsregels MO	2012
Wmo / WPG nota 2012-2015	2012
Evenementenbeleid	2014
Lokale keuzenota 2014	2014

Speerpunten en ontwikkelingen

Nota sportaccommodaties

In najaar 2018 volgt er een sportaccommodatiebeleid. Daarin staat hoe de gemeente structureel en incidenteel hulp kan bieden bij het in stand houden van de huidige accommodaties en financiële situatie van de sportverenigingen en de scouting.

Daarbij doen we onderzoek naar de opzet van een Sportinvesteringsfonds Laren en de mogelijkheden van financiering via de Stichting Waarborgfonds Sport. Een jaarlijks bedrag op structurele basis reserveren voor de ondersteuning van de sport.

Opstellen cultuurnota

Laren kenmerkt zich door een culturele infrastructuur die normaal alleen wordt aangetroffen in middelgrote gemeenten. De huidige cultuurnota dateert uit 2008. Deze moet aangepast worden.

Nieuwe ontwikkelingen zijn:

- Hoe kan kunst en cultuur bijdragen aan het welzijn van mensen en welke invloed zou dit kunnen hebben op gezondheid, ziekte en zorg?
- De centrale overheden en de cultuursector hebben een oproep gedaan om cultuurbeleid in Nederland op centraal en decentraal niveau beter af te stemmen, het beleid meer in gezamenlijkheid vorm te geven en als overheden meer samen te werken (zie cert).

Cultureel Erfgoed Recreatie en Toerisme

- Laren en Blaricum nemen deel aan CERT. CERT staat voor Cultureel Erfgoed Recreatie en Toerisme en is een samenwerkingsverband van gemeenten in Gooi en Vechtstreek. CERT gaat uit van een regionaal beleid ten aanzien van cultuur en erfgoed, een regionale infrastructuur. Verbinden van landschap, cultuur en erfgoed als belangrijk onderdeel van regio Gooi- en Vechtstreek.
- Op regionaal niveau wordt onderzocht of het programma Cultuureducatie met Kwaliteit geïmplementeerd kan worden op de basisscholen.
- Onderdelen van CERT zijn o.a.: Toerisme in Gooi en Vechtstreek, Floriade 2022, fietsroute en wandelnetwerk.

Wat mag het kosten?

6. Cultuur en recreatie	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-525.161	-456.345	-393.663	-393.663	-393.663	-393.663
Lasten	2.932.261	2.570.786	2.292.637	2.272.152	2.275.837	2.278.748
Saldo	2.407.101	2.114.441	1.898.974	1.878.489	1.882.174	1.885.085

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

A) Ondersteuning sport en - verenigingen (C8)	20.000	N
A) Opstellen vernieuwde Cultuurnota (C10)	15.000	N
A) Opstellen bomenbeleid (ihkv duurzaamheid (C16)	10.000	N
B) Vrijval onderhoudsbudget bomen (06)	-40.000	V
B) Verhoging subsidie van de Larense Beiaard (09)	1.250	N
B) GR Goois Natuur Reservaat (GNR) (14)	2.630	N
C) Indexatie onderhoudskosten openbaar groen	3.000	N
C) Onderhoudskosten Klaas Bouthal	37.000	N
C) GR Regio G&V RVE Sturing (cultuur en recreatie)	22.950	N
C) Som van diverse verschillen	-5.366	V
Programma 6. Cultuur, sport en recreatie	66.464	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernemo 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 7. Sociaal Domein

Visie:

De zorg in Laren moet méér dan netjes geregeld zijn. We gaan met respect om met onze ouderen en zwakkeren. Een speciaal accent krijgen onze bewoners met een nieuwe status.

Doelstellingen		Activiteiten	
7.1	Jongeren zijn onze toekomst. Daarom blijvend aandacht voor een actief jeugdbeleid naast de vele activiteiten die bij de diverse sportverenigingen, scouting en de Scheper al plaatsvinden. Het beleid moet erop gericht zijn om (erger) te voorkomen door preventie en integrale aanpak en uitgaan van maatwerk.	7.1.1	Structureel overleg tussen jeugdwerk en toezichthouders (BOA/politie) en kiezen voor <u>gerichte aanpak</u> .
		7.1.2	Extra (0,5 fte) inzetten op consultants in het voorveld.
		7.1.3	Bestendigen van jeugdactiviteiten, zoals nu in de Scheper, uitbreiden en richten op verschillende doelgroepen. Dit bezien in samenhang met de sportcoach en jeugdwerk.
7.2	Alle inwoners zijn zelfredzaam en krijgen ondersteuning waar nodig. Het wijkteam wordt ingezet voor laagdrempelige toegang en het in gang zetten en zorgen voor een gemakkelijke overgang naar de gemeente voor zwaardere ondersteuning.	7.2.1	Voortzetting voor project eenzaamheid en meer aandacht voor de positie van mantelzorgers. Tevens aansluiten bij het landelijk actieprogramma 'één tegen eenzaamheid'. Ook het aanbieden van het Automaatje kan hierbij een rol spelen.
		7.2.2	Meer zelfstandige financiële ruimte voor de wijkteams.
		7.2.3	Samen met inwoners opstarten van de begeleiding van statushouders naar inburgering en werk.
		7.2.4	Participatie kinderen statushouders bevorderen in overleg met scholen en (sport)verenigingen.
		7.2.5	Inzet van interventieteam om jeugdigen en volwassenen met complexe problematiek en zorgmijders te ondersteunen.
		7.2.6	Samenwerking eerstelijnszorg verbeteren (huisartsen etc.), gericht op integrale

Doelstellingen		Activiteiten	
			aanpak.
7.3	Gerichter kunnen begeleiden naar zinvolle arbeid in de samenleving.	7.3.1	Meer inzicht krijgen in het uitkeringenbestand van Laren en inclusieve plekken vinden in de Larense samenleving.
7.4	Inzetten op preventie v.w.b. de schuldhulpproblematiek.	7.4.1	Hiervoor een plan opstellen. Mede op basis van de ervaringen van Eemnes met het aanstellen van een budgetcoach.
7.5	Het bevorderen van de gezondheid van inwoners op het gebied van overgewicht, diabetes, depressie, eenzaamheid, ontmoediging roken en schadelijk middelengebruik. Hierbij aansluiten bij de landelijke speerpunten (nationaal preventieprogramma "alles is gezondheid").	7.5.1	Op basis van de te actualiseren nota Gezondheidsbeleid uitvoering geven aan de speerpunten.

Betrokkenheid verbonden partijen

BEL Combinatie

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie wordt op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd van het ambtelijke werkapparaat.

Regio Gooi en Vechtstreek

Binnen de GR regio Gooi en Vechtstreek is de inkoop en het contractbeheer van de individuele voorzieningen Wmo en Jeugdzorg georganiseerd. Tevens voert de regio Veilig thuis uit en is Jeugd & Gezin hier ondergebracht als Resultaat verantwoordelijke Eenheid (samenvoeging van Jeugdgezondheidszorg het Centrum voor Jeugd en Gezin en het Regionaal Bureau Leerplichtzaken)

Binnen de GR regio Gooi en Vechtstreek is de inkoop en het contractbeheer van de individuele voorzieningen Wmo en Jeugdzorg georganiseerd. Tevens voert de regio Veilig thuis en het Centrum voor Jeugd en Gezin uit.

GGD Gooi en Vechtstreek

De GGD Gooi en Vechtstreek voert in het kader van de Wet Publieke Gezondheidszorg voor de gemeente de taken uit op het gebied van gezondheidszorg, ouderenzorg, epidemiologie en bestrijding infectieziekten, evenals bijkomende ondersteunende werkzaamheden inzake de gedecentraliseerde taken.

Werkvoorzieningsschap Tomin

Een laatste verbonden partij die via dit programma verantwoord wordt betreft de Werkvoorzieningsschap Tomin inzake activiteiten vanuit de Participatiewet. De uitgevoerde werkzaamheden ten behoeve van de betrokkenen uit Laren behelst een bedrag van € 401.207.

GR HBEL

Binnen de GR HBEL vindt de uitvoering van de Jeugdwet, de Wmo en de Participatiewet plaats. De kosten van de inzet van het HBEL ambtelijk werkapparaat ten behoeve van de gemeente Laren bedraagt € 1.083.636.

Samenwerkingsverband Unita en Qinas

Unita en Qinas geven namens het onderwijs uitvoering aan passend onderwijs.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders

- Beleidsplan schuldhulpverlening 2015-2019	2016
- Participatievisie	2014
- Verordening cliëntenparticipatie participatiewet	2014
- Verordening langdurigheidstoelage	2014
- Informatienota sociaal domein	2014
- Lokale keuzenota sociaal domein	2014
- Verordening sociaal domein 2018	2018
- Verordening wet maatschappelijke ondersteuning 2015	2014
- Richtlijnen bijzondere bijstand	2017
- Doelstellingen-Afspraken-Resultaten Versa Welzijn	2018
- Beleidsplan bescherming en opvang	2017
- Preventie en Handhavingplan alcohol en drugs ontmoediging Jeugd	2017
- Bestuursopdracht Jeugdslag 2.0	2018
- Gezondheidsprofiel	2018

Speerpunten en ontwikkelingen

Meer inzetten op preventie bij jeugdzorg

In 2019 wordt een vervolg gemaakt met de uitvoering van de Bestuursopdracht Jeugdslag 2.0 (het samengaan van de Jeugdgezondheidszorg, het Regionaal Bureau Leerplichtzaken en het Centrum voor Jeugd en Gezin in de RvE Jeugd & Gezin) voor verdere versteviging binnen het preventief voorveld. Focus ligt op het sneller afvangen van de problemen onder jeugdigen om zo zwaardere zorg te voorkomen. Hiervoor is het noodzakelijk dat er samenwerking is met externe partijen, waaronder het onderwijs en welzijnsorganisaties, en de consultants van HBEL- uitvoeringsorganisatie. Door middel van bindende Jaarplannen worden de samenwerkingsafspraken vastgelegd. In 2019 zal voor het eerst gewerkt worden op basis van de gegevens uit het Digitaal Dossier. De Gezins- en Opvoedcoaches krijgen meer uren om opvoedhulp en ondersteuning te kunnen bieden.

Het Consultatie en Advies team wordt nu ook ingezet binnen de lokale huisartsenpraktijk en hier komen meer uren voor beschikbaar. Huisartsen hebben nu een directie lijn voor advies bij vragen over jeugdhulp en leden van het Consultatie en Adviesteam kunnen ook zelf gesprekken met ouders en/of jeugdigen voeren op de huisarts locatie. Hiermee willen we voorkomen of verminderen dat huisartsen snel verwijzen naar zwaardere vormen van Jeugdhulp.

In 2019 wordt verder gewerkt aan het Uitvoeringsplan Bescherming en Opvang, Hierin zijn veel gerichte acties naar ouders, binnen het onderwijs, de alcoholverstrekkers en de sportkantines.. Voor 2019 komt de focus te liggen op de Rookvrije generatie.

Jaarlijkse vrijwilligersavond

De Larense vrijwilligers worden door de gemeente jaarlijks in het zonnetje gezet om hen te bedanken voor hun inzet. Deze avond bevat een afwisselend programma met een aantal voordrachten, muziek en een hapje en drankje. Tevens wordt de vrijwilliger van het jaar gekozen. Bij een geschikte kandidaat wordt de aanmoedigingsprijs uitgereikt (voor vrijwilligers onder de 25 jaar of de prijs wordt ingezet voor een doel waarbij kinderen en/of jongeren profijt hebben).

Risicoprofiel sociaal domein Laren

In 2018 is een Risicoprofiel sociaal domein Laren opgesteld. Hiermee kan richting gegeven worden aan het gemeentelijk beleid op het terrein van gezondheid en het sociale domein. Hiertoe zijn alle beschikbare cijfers verzameld en daarvan is een analyse gemaakt. Met de maatschappelijke organisaties is een ketenpartnerbijeenkomst georganiseerd om zicht te krijgen op de lokale knelpunten en nadere duiding van de verzamelde cijfers. In 2019 gaan we op basis van het risicoprofiel een actielijst maken om de knelpunten aan te pakken.

Wat mag het kosten?

7. Sociaal Domein	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-2.237.063	-2.421.700	-2.107.568	-2.115.233	-2.198.446	-2.231.896
Lasten	8.164.449	7.834.795	8.214.397	8.122.219	8.163.797	8.184.890
Saldo	5.927.387	5.413.095	6.106.829	6.006.986	5.965.350	5.952.994

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

A) Extra inzet conculenten in het voorveld SD (C11)	40.000	N
A) Uitbreiding wijkteam in het voorveld SD (C12)	40.000	N
A) Uitbreiding jeugdactiviteiten in het voorveld SD (C18)	20.000	N
A) Planvorming en inzetten op schuldenprobleem. (C13)	40.000	N
B) Herstellen budgettair neutral kader SD (05)	100.000	N
B) Impuls Combinatiefuncties Sport (10)	30.625	N
B) Correctie huurverlaging Brinkhuis (04)	41.950	N
C) Regio G&V: effecten SD (oa uitbreiding Veilig Thuis)	89.889	N
C) Rijksinkomsten ter dekking Veilig Thuis	-30.000	V
C) Reguliere prijsverhoging Versa Welzijn	24.535	N
C) Mutaties HBEL conform reële verwachting	157.220	N
C) Mutaties maatw. voorz. jeugd, Wmo en participatie	341.698	N
C) Vervallen alle betaande stelposten Sociaal Domein	-220.545	V
C) Instellen nieuwe stelpost tbv nog te vormen beleid	50.000	N
C) Programma Impuls Combinatiefunctie sport	23.550	N
C) Verrekening effecten gemeentefonds met stelpost	224.343	N
C) Terugdraaien onderdeel collegereprogr. (C13)	-40.000	V
C) Som van diverse verschillen	-18.889	V
Programma 7. Sociaal Domein	914.376	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadememo 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 8. Bouwen en wonen

Visie:

Het behoud van de beeldkwaliteit op het gebied van de ruimtelijke ordening, waarbij het primaat in de eerste plaats ligt bij de raad, krijgt de komende vier jaar bijzondere aandacht. Op het gebied van volkshuisvesting wordt conform de nieuw vastgestelde Lokale Woonvisie meer aandacht aan sociale woningbouw besteed. Voor bestaande bouwwerken geldt in algemene zin dat terughoudend wordt omgegaan met het wijzigen van vigerend bestemmingsplannen. Eerste prioriteit is het behoud van de beeldkwaliteit van het dorp. Door middel van keuzenota's worden grote (bouw)projecten met de raad besproken. Daarbij komt de keuze tussen herbestemmen en nieuwbouw uitdrukkelijk aan de orde. Aan de hand hiervan stelt de raad vast wat de kaders voor de te ontwikkelen plannen zijn.

Doelstellingen		Activiteiten	
8.1	Het behoud van de beeldkwaliteit van het dorp op het gebied van de ruimtelijke ordening.	8.1.1	Voor bestaande bouwwerken geldt in algemene zin dat terughoudend wordt omgegaan met het wijzigen van vigerende bestemmingsplannen.
		8.1.2	Bij grote projecten kan het college met een keuzenota voorstellen aan de raad doen waarbij de keuze tussen herbestemmen en nieuwbouw uitdrukkelijk aan de orde komt.
		8.1.3	Opstellen van een (terughoudend) reclamebeleid winkels en horeca met name voor gevels en stoepen, en voor reclame-uitingen boven en op straten.
		8.1.4	Geen inbreiding van Erfgooierscomplex.

Doelstellingen		Activiteiten	
8.2	Vorbereidingen treffen ten behoeve van een goede invoering van de Omgevingswet.	8.2.1	Implementatie van de Omgevingswet (2021), waaronder het opstellen van een omgevingsvisie en aanpassing van ICT systemen. Verder opleiden van de organisatie en meenemen van de raad in dit gedachtengoed, extra formatie voor het draaien van pilots, begeleiding omgevingsvisie, actualiseren huidig beleid en verordeningen en digitaal toegankelijk maken, implementatie zaakgericht werken en aanpassen werkprocessen.
8.3	Zorgen voor een actueel en adequaat bestemmingsplan waarvoor de door de raad in 2017 vastgestelde centrumvisie het uitgangspunt vormt.	8.3.1	Vaststellen van een nieuw bestemmingsplan voor het Centrum en daarbij gebruik maken van een representatief samengestelde klankbordgroep vanuit de raad en uitgebreide raadpleging van inwoners en ondernemers in dit gebied.
8.4	Op het gebied van volkshuisvesting wordt aandacht aan sociale woningbouw besteed. We willen de doelstellingen uit de lokale woonvisie realiseren.	8.4.1	Implementatie van de door de raad vastgestelde lokale woonvisie.
		8.4.2	Maken van nieuwe prestatieafspraken met de woningbouwcorporaties 2019 e.v.
8.5	Goede afspraken maken met Woningcorporatie Het Gooi en Omstreken ten aanzien van investeringen in de huurwoningen (bestaand en nieuw).	8.5.1	In de prestatieafspraken 2019 staan nadere afspraken over de toezeggingen van de woningbouwcorporatie t.a.v.: 1. de realisatie van nieuwe woningen; 2. casco onderhoud van woningen; 3. verduurzaming van de voorraad naar minimaal Label B incl. het oplossen van de hemelwaterproblematiek; 4. investeringen ter bevordering van de veiligheid, zoals achterpadverlichting en beter hang- en sluitwerk.
8.6	Voldoen aan de landelijke taakstelling van het ministerie t.a.v. de huisvesting van statushouders.	8.6.1	De taakstelling realiseren en halfjaarlijks via adequate monitoring bewaken.
8.7	Voorkomen van voortijdig kappen van bomen en sloop van gebouwen voordat er zekerheid is over de doorgang van de bouw en zorgen voor actuele bouwvergunningen.	8.7.1	Juridisch onderzoek naar mogelijkheid om - voordat de bouwvergunning onherroepelijk is geworden – bijv. door middel van een realisatie-overeenkomst - de sloop en eventuele kap van bomen pas toe te staan als de bouw met zekerheid doorgang zal vinden.
		8.7.2	Jaarlijkse check op bouwvergunningen die verlopen zijn en kunnen worden ingetrokken.
8.8	Een actueel en adequaat integraal handhavingsbeleid.	8.8.1	Opstellen Beleidsplan Vergunningen en Handhaving 2019 – 2022.
8.9	Een standpunt bepalen ten aanzien van de toekomst van het Raadhuis.	8.9.1	1. Opstellen van een nieuwe dienstverleningsovereenkomst met Hart van Laren met terugwerkende kracht vanaf 1-1-2017. 2. Het eerder genomen besluit ten aanzien van het vervreemden van het Raadhuis opnieuw bezien, mede in samenhang met actuele ontwikkelingen.

Doelstellingen		Activiteiten	
8.10	Een structurele oplossing vinden voor het achterstallige onderhoud in Klaas Bouthal en gymzaal Standelkruid.	8.10.1	1. In overleg met bestuur SBL een 10-jaren-plan maken waardoor voldoende financiële ruimte beschikbaar komt voor de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden aan de Klaas Bouthal en Standelkruid 2. In gesprek te gaan met de schoolbesturen om het Standelkruid eventueel over te nemen van de Stichting.
8.11	Een beter beheerde en meer verzorgde algemene begraafplaats. Daartoe inzicht krijgen in het benodigde structurele onderhoudsbudget. Duidelijkheid omtrent de historische graven.	8.11.1	Opstellen van een plan voor de algemene begraafplaats met een meerjarenonderhoudsplanung. Daarnaast wordt in samenwerking met de Historische Kring de lijst historische graven uit 1991 onderzocht en herbeoordeeld. Ook wordt onderzocht of een deel van de werkzaamheden op de begraafplaats ondergebracht kan worden in het integrale bestek dat vanaf 2019 gaat lopen.

Betrokkenheid verbonden partijen

Regio Gooi en Vechtstreek

De Regio ondersteunt en levert wat gemeenten afspreken om samen op te pakken. Dat kan van alles zijn. Het meest bekend zijn de uitvoerende eenheden Grondstoffen en Afvalstoffen Dienst (GAD), de Gemeentelijke Gezondheid Dienst (GGD) en de Regionale Ambulance Voorziening (RAV).

De financiële aspecten van de inzet door de verbonden partij GR Regio G&V inzake activiteiten / inzet op met name afvalinzameling maar ook een deel volkshuisvesting bedraagt totaal € 944.665.

- Kosten GR Regio G&V inzake afvalinzameling € 934.118.
- Kosten GR Regio G&V inzake volkshuisvesting en bestemmingsplannen € 10.547.

Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV)

De OFGV is een uitvoeringsorganisatie op het gebied van milieu die werkt voor 2 provincies en 13 gemeenten in zowel Flevoland als Gooi en Vechtstreek. Dit geldt voor groene wetten, geluid, bodemsanering, luchtvaart, vuurwerk, toezicht op zwembadwater/zwembaden, Wabo en het omgevingsrecht. Naar verwachting gaat de OFGV in 2018 van de lump-sum bijdrage naar de kostprijsmethode. De kostprijsmethode gaat qua kosten voor de gemeente hoger uitvallen.

BEL Combinatie

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie wordt op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd van het ambtelijke werkapparaat.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders

- Erfgoedwet	2015
- Bouwverordening	2015
- Ruimtelijke structuurvisie Laren 2008-2023	2008
- Wet ruimtelijke ordening	2010
- Bouwbesluit 2012	2012
- WABO	2010
- Verordening straatnamen en huisnummering	2010
- Verordening straatnaamcommissie	2010
- Afwijkingenbeleid	2011
- Monumentenverordening Laren 2012	2011
- Woonvisie Laren 2017-2023	2017
- Regionale woonvisie Gooi- en Vechtstreek 2016-2030	2017
- Welstandsnota gemeente Laren	2013
- Verordening op het beheer en het gebruik van de gemeentelijke begraafplaats	2013
- Woningwet	2015
- Huisvestingswet	2015
- Huisvestingsverordening Gooi- en Vechtstreek	2015
- Integraal Handhavingsbeleid 2015-2018	2015
- Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022	2018
- Beleids- en actieplan wateroverlast	2015

Speerpunten en ontwikkelingen

Uitvoeren aanpak wateroverlast

Toenemende regenval dwingt Nederland om anders te kijken naar waterafvoer, zo ook Laren. Het college hecht veel waarde aan een gezonde en duurzame leefomgeving. Schoon regenwater moet niet langer verdwijnen via het rioolsysteem. Het rioolsysteem is bedoeld voor de afwatering van vervuild afvalwater. Met de toename van zware regenbuien kan het riool deze afwatering niet aan, waardoor vervuild afvalwater via putten op straat en in tuinen en huizen terecht komt. Dit mag niet meer gebeuren. Schoon regenwater is bovendien nodig voor een gezonde grondwaterstand, wat uitdroging van onze gronden voorkomt. Met een gebiedsgerichte aanpak gaat de gemeente, samen met inwoners, zoveel mogelijk hemelwateraansluitingen afkoppelen van het riool en op locatie bergen en verwerken. De werkzaamheden vinden zowel op particulier terrein als in de openbare ruimte plaats. Voor de uitvoering wordt zoveel mogelijk aansluiting gezocht met andere ontwikkelingen, zoals wegreconstructies.

Uitvoeren lokale woonvisie 2017-2022

De doelstellingen uit de lokale woonvisie realiseren. De belangrijkste doelstelling van het lokale woonbeleid is om de woningvoorraad, nu en in de toekomst, zo goed mogelijk af te stemmen op de woonwensen van de inwoners van de gemeente Laren. In de woonvisie is rekening gehouden met de bijzondere positie die Laren inneemt binnen de woningmarkt van de Gooi en Vechtstreek. De Larense woningvoorraad kent een relatief laag aandeel sociale huurwoningen, een gemiddeld dure woning voorraad en Laren beschikt over weinig uitbreidingsmogelijkheden. De doelstellingen in de woonvisie vormen de basis voor de prestatieafspraken die worden gemaakt met de woningcorporatie(s).

Omgevingswet

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. De implementatie wordt bij de BEL Combinatie in de vorm van een programma opgepakt. Het programma loopt tot 2029 (het jaar waarin de wet volledig moet zijn geïmplementeerd) en kent vier doelstellingen die aansluiten bij de verbeterdoelen van de wet. Ze zijn als volgt verwoord:

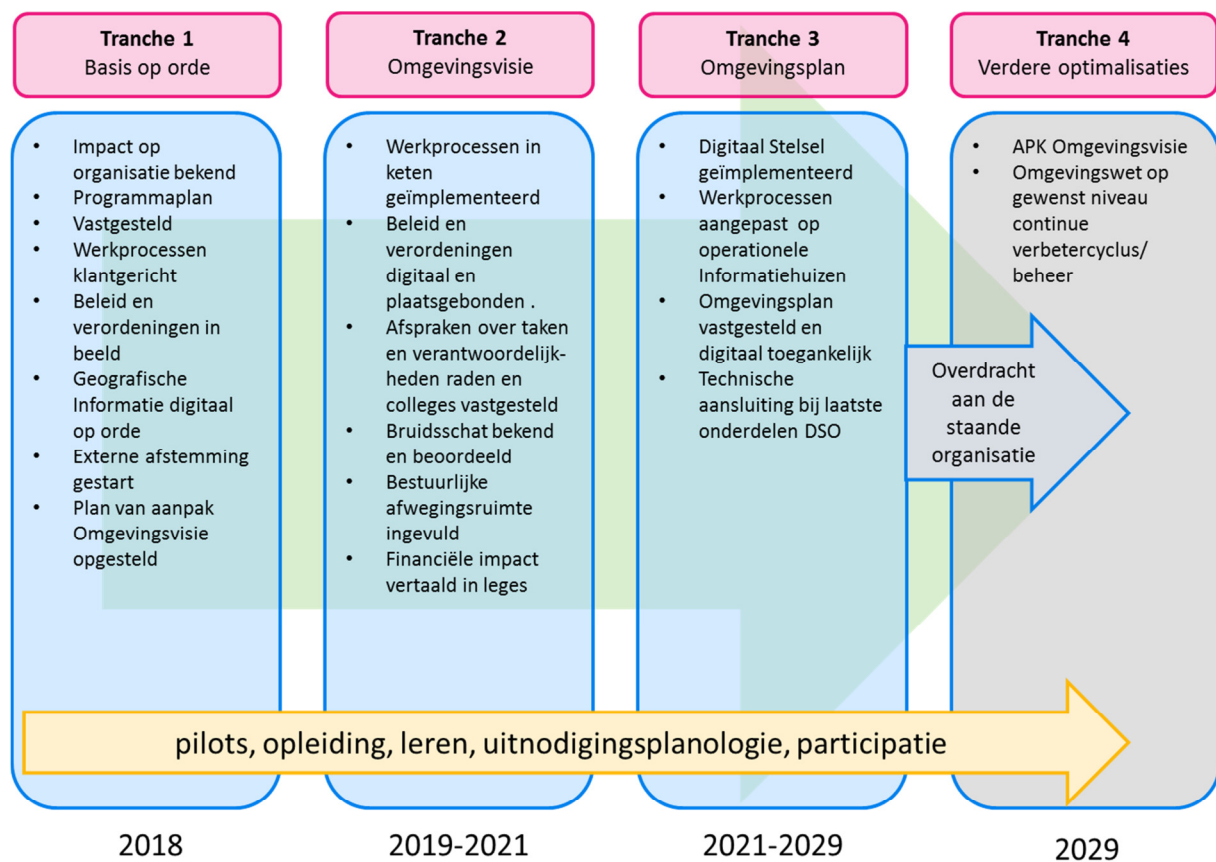
Voor 1-1-2021 is een integrale visie op de fysieke ruimte ontwikkeld en hierna wordt die visie vertaald naar regels.

Uiterlijk op 1-1-2029 wordt in lijn met het gedachtengoed van Uitnodigings-planologie “Anders gewerkt”.

Voor 1-1-2021 zijn de werkprocessen samen met de ketenpartners aangepast, zodanig dat het vergunning-verleningsproces aan de in de wet gestelde termijnen voldoet.

Voor 1-1-2021 wordt Wet en regelgeving gebundeld en op perceelsniveau uitgesplitst, hierna wordt de regelgeving digitaal toegankelijk gemaakt.

Het programma is verdeeld in vier tranches, de eerste twee tranches zijn uitgewerkt. De eerste tranche omvatte het jaar 2018, in dit jaar heeft de inventarisatie plaats van activiteiten plaatsgevonden die voor de invoeringsdatum op orde moeten zijn. Daarom heeft de tranche de titel gekregen “Basis op orde”. De tweede tranche loopt tot de invoering in 2021 en staat in het teken van het opstellen van een Omgevingsvisie en verdere voorbereiding op de invoering van de wet in de organisatie. In de begroting 2019 is voor de implementatie van Tranche 2 in de jaren 2019 en 2020 een budget van € 62.500 per jaar opgenomen.

Ruimtelijke ontwikkelingen

In 2019 wordt vorm gegeven aan diverse ruimtelijke ontwikkelingen. Bij grotere ontwikkelingen wordt gestart met een keuzenota. Hierbij valt te denken aan de ontwikkelingen rond de Ligweide, Harmen Vosweg, Stationsweg 1 en mogelijk ook Torenlaan 1.

In 2019 zal het bestemmingsplan Centrum worden vastgesteld. Het bestemmingsplan Natuurgebieden wordt in procedure genomen.

Crailo

In 2019 zal voor Crailo een bestemmingsplan in procedure worden genomen. Dit gebied, eigendom van de gemeenten Hilversum, Gooise Meren en Laren, zal bestemd worden voor een groene circulaire en duurzame buurtschapontwikkeling waarin plaats is voor woningbouw, bedrijvigheid en natuur.

Wat mag het kosten?

8. Bouwen en wonen	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-1.545.160	-607.596	-553.902	-553.902	-553.902	-553.902
Lasten	1.076.220	1.075.024	1.098.051	1.103.887	1.033.859	1.033.832
Saldo	-468.939	467.428	544.149	549.985	479.957	479.930

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

A) Opstellen (terughoudend) reclamebeleid (C14)	10.000	N
A) Invoering omgevingswet (C15)	30.000	N
B) GR OFGV / RUD 2e tranche invoering KPS-syst. (07)	21.938	N
C) GR Regio G&V - RVE St. (wonen, ruimte en mobiliteit)	34.650	N
C) Correctie doorbelasting vastgoegexploitatie	59.694	N
C) Beleidskader vergunningen en handhaving	10.000	N
C) Som van diverse verschillen	5.533	N
Programma 8. Volksgezondheid en milieu	171.815	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernemo 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 9. Milieu en duurzaamheid

Visie:

We moeten spaarzaam zijn met het milieu en ons steeds meer focussen op duurzaamheid. Duurzaamheid is een breed begrip, het heeft alles te maken met hoe we met onze natuur omgaan, en met leefbaarheid en vooral de leefkwaliteit.

Doelstellingen		Activiteiten	
9.1	Uitvoeren van het Klimaatbeleidsplan Laren 2018 - 2022 waarvan een onderzoek naar objectgebonden financiering met baatbelasting deel uitmaakt. We moeten spaarzaam zijn met het milieu en ons steeds meer focussen op duurzaamheid: intensivering van aanpak duurzaamheid met als doel CO2 reductie en meer duurzame energieopwekking te realiseren. In 2040 zijn we energieneutraal. We richten onze aanpak op een aantal beleidsvoornemens: 1. Een buurtgerichte objectgerelateerde aanpak 2. Het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed en sportverenigingen. 3. Bewustwording inwoners en ondernemers van noodzaak tot energietransitie.	9.1.1	Uitvoeringsprogramma op basis van het klimaatbeleidsplan opstellen en regelmatig aan de raad over de voortgang rapporteren. Bij onderhoud en vervanging verLEDding openbare verlichting.
		9.1.2.	Vanwege de Wet VET (ingangsdatum 1/7/2018) nieuwbouwprojecten zonder gasaansluiting.
		9.1.3	Effectieve maatregelen tegen de wateroverlast via uitvoering van het nieuwe GRP.
		9.1.4	Stimuleren energietransitie (mogelijkheden: gasloos, zonnepanelen, windturbines, geothermie), waaronder het faciliteren van particuliere en coöperatieve voorzieningen, mede via de regionale energiestrategie. Stimuleren van circulariteit, mede in samenwerking met de regio G&V.
9.2	Een schone en veilige leefomgeving met aandacht voor de natuur.	9.2.1	Bij verlening van kapvergunningen voortdurende aandacht voor kwaliteit in beeld en diversiteit conform door de raad vastgestelde criteria.

Doelstellingen		Activiteiten	
			Meer aandacht voor kleur in het dorp door middel van bloemen in perken en wegstroken en door het aanbrengen van bloemkorven aan lantaarnpalen, in samenwerking met Bijzonder Laren en voortzetting van de aanpak 'Gewildgroei'.
		9.2.2	Actualiseren van de APV, waaronder het opstellen van maatregelen ten aanzien van geur- en geluidsoverlast en aanpassing van de regels die gelden voor horeca en terrassen.
		9.3.1	Evaluatie afvalscheiding (in regionaal verband/GAD)

Betrokkenheid verbonden partijen

Regio Gooi en Vechtstreek

De Regio ondersteunt en levert wat gemeenten afspreken om samen op te pakken. Dat kan van alles zijn. Het meest bekend zijn de uitvoerende eenheden Grondstoffen en Afvalstoffen Dienst (GAD), de Gemeentelijke Gezondheid Dienst (GGD) en de Regionale Ambulance Voorziening (RAV).

De financiële aspecten van de inzet door de verbonden partij GR Regio G&V inzake activiteiten / inzet op met name afvalinzameling maar ook een deel volkshuisvesting bedraagt totaal € 944.665.

- Kosten GR Regio G&V inzake afvalinzameling € 934.118.

Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV)

De OFGV is een uitvoeringsorganisatie op het gebied van milieu die werkt voor 2 provincies en 13 gemeenten in zowel Flevoland als Gooi en Vechtstreek. Dit geldt voor groene wetten, geluid, bodemsanering, luchtvaart, vuurwerk, toezicht op zwembadwater/zwembaden, Wabo en het omgevingsrecht. Naar verwachting gaat de OFGV in 2018 van de lump-sum bijdrage naar de kostprijsmethode. De kostprijsmethode gaat qua kosten voor de gemeente hoger uitvallen.

BEL Combinatie

Door de verbonden partij GR BEL Combinatie wordt op basis van een dienstverleningsovereenkomst de uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd van het ambtelijke werkapparaat.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders	
- Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022	2018
- Klimaatbeleidsplan Laren 2018-2022	2017
- Beleids- en actieplan wateroverlast	2015
- Nota Geluidbeleid (2016)	2016

Speerpunten en ontwikkelingen

Uitvoering Klimaatbeleidsplan 2018-2022

In 2019 geven we vervolg aan de uitvoering van het Klimaatbeleidsplan 2018-2022. Hiertoe is in 2018, samen met de gemeente Blaricum, een projectmanager duurzaamheid aangesteld voor 3 dagen per week gedurende 4 jaar.

Het bevorderen van duurzaamheid in de gemeente en bij de inwoners is een prioriteit van het college

Hiertoe zal binnenkort een uitvoeringsprogramma 2018-2019 door het college worden vastgesteld, waarvan de raad zal worden geïnformeerd en waarover eind 2019 verslag van de bereikte resultaten zal worden uitgebracht. De bedoeling is dat ook voor de daaropvolgende jaren een dergelijk uitvoeringsplan zal worden samengesteld. Uitvoering van die plannen zal t.z.t. leiden tot extra investeringen voor de gemeente. Deze extra investeringen, mede op basis van de op te stellen uitvoeringsplannen duurzaamheid, zullen via separate voorstellen aan de Raad van Laren worden voorgelegd ter accordering en vaststelling. De aan deze investeringen verbonden kapitaallasten zullen dan in de begroting verwerkt worden.

Riolering

De planperiode van het huidige Gemeentelijk rioleringsplan (GRP 2012-2017) en het Beheerplan riolering (BPR) loopt af op 1 januari 2018. Met ingang van 1 juli 2018 (verlate vaststelling in juni) wordt gewerkt conform het nieuwe GRP 2018-2022. Het GRP is een beleidsplan dat op hoofdlijnen de invulling weergeeft van de gemeentelijke water(zorg)taken voor de vastgestelde planperiode.

Gooiergracht

Al geruime tijd worden er met het Waterschap gesprekken gevoerd over het opheffen van de Gemeenschappelijke Regeling Gooiergracht en Vijzelgemaal Eemmeer en de sanering van de waterbodem. Dit jaar wordt gewerkt aan een visie voor de toekomst van de Gooiergracht waarin de mogelijkheid van extra waterberging wordt onderzocht.

Wat mag het kosten?

9. Milieu en duurzaamheid	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-2.309.842	-2.409.694	-2.450.260	-2.569.660	-2.690.240	-2.801.120
Lasten	2.083.594	2.052.526	1.960.634	2.060.021	2.146.204	2.226.483
Saldo	-226.248	-357.168	-489.626	-509.639	-544.036	-574.637

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

A) Begraafplaatsenbeleid (inclusief onderhoud) (C6)	20.000	N
A) Uitvoeren duurzaamheidsprogramma (C17)	30.000	N
B) GR Regio G&V energie/omgevingsbeleid (16)	47.500	N
C) Kapitaallasten investeringsplan riolering	2.060	N
C) Ramingen bladcampagne van Progr. 3 naar Progr. 9	-39.500	V
C) Regio G&V - RVE (afval GAD)	38.208	N
C) Som van diverse verschillen	-16.145	V
Programma 9. Bouwen en wonen	82.123	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernemo 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma 10. Grondexploitatie, dorpsvernieuwing en economie

Visie:

Het economisch beleid is een voortzetting van de vorige collegeperiode waarbij uitgangspunt is het stimuleren van actieve betrokkenheid van ondernemers bij Laren. Het ondernemersfonds kan daarom worden versterkt.

Doelstellingen		Activiteiten	
9.1	Stimuleren van actieve betrokkenheid van ondernemers bij Laren en streven naar meer variantie binnen het bestaande winkelaanbod. In 2015 is door de Stichting Bijzonder Laren het initiatief genomen te komen tot een ondernemersfonds. De gemeente heeft hieraan mede gewerkt door een opslag op de OZB niet-woningen in te voeren waarmee de stichting de beschikking krijgt over een maximaal jaarbudget van € 75.000. Zij zet deze middelen in voor de Larense ondernemers als ook om het ondernemersklimaat in Laren een extra impuls te geven (bijvoorbeeld vanuit de maandelijkse koopzondag met een centraal thema). Om het democratische gehalte verder gestalte te geven, en ook tegemoet te komen aan betrokken ondernemers is er in de	9.1.1	Implementatie van het door de raad aanvaarde Centrumplan.
		9.1.2	Voorzetten van de betrokkenheid bij Bijzonder Laren. Via het Coöperatieve ondernemersfonds activiteiten uitvoeren en het fonds adequaat beheren.
		9.1.3	Bijdragen aan een schoner dorp onder andere door meer inzet van 'opruimers' en voor de staat van het straatmeubilair (zie ook Centrumplan).

Doelstellingen		Activiteiten	
	uitvoering gekomen tot oprichting van een Coöperatieve Ondernemingsfonds welke de daadwerkelijk uitvoering van de activiteiten doet als ook de zogenaamde "Trekkingsrechten" voor deelnemende winkelgebieden beheerd voor specifieke wensen en uitgaven voor die gebieden. Stichting Bijzonder Laren zou de contributie graag verhoogd zien, maar dient daar wel draagvlak onder de ondernemers voor aan te tonen.		
9.2	Eind 2017 hebben de gemeenteraden van Gooise Meren, Hilversum en Laren ingestemd met de aankoop van Crailo. Dit vroegere kazerne complex ligt ook in deze drie gemeenten. De gemeenten kochten het terrein voor in totaal € 33,2 miljoen. Betaling vindt plaats uiterlijk 31-12-29. De eerste jaren is dit rentevrij, daarna moet een heel laag rentepercentage worden betaald. De gemeente Laren doet hierin voor 10% mee. Gooise Meren en Hilversum ieder voor 45%. De belangrijkste besluiten worden op basis van unanimititeit genomen. Andere besluiten op basis van 1/3, 1/3 en 1/3. Voor de inrichting van het gebied is een uitgebreid ambitiedocument vastgesteld. Dit geeft richting voor de verdere invulling van het gebied, gezamenlijk met Hilversum en Gooise Meren.	9.2.1	Ontwikkelen van het gebied, samen met Hilversum en Gooise Meren via de GEM Crailo.

Betrokkenheid verbonden partijen

Niet van toepassing.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders	
Standplaatsenbeleid	2016
Nota grondexploitatie	2009
Wet ruimtelijke ordening	2010
Besluit ruimtelijke Ordening	2010
Verordening Marktgelden	2012
Welstandsnota Laren	2013

Speerpunten en ontwikkelingen

Centrumplan

In het door de raad vastgestelde Centrumplan zijn een aantal ruimtelijke aanpassingen aan het centrum benoemd. In 2018 is gestart met het ontwikkelen van plannen. Deze plannen worden aan de raad voorgelegd. Uitvoering van de plannen vindt plaats in 2019 en in volgende jaren.

Ontwikkeling Crailo

In 2019 zal het bestemmingsplan met een verbrede reikwijdte (vooruitlopend op de Omgevingswet) in procedure worden genomen.

Wat mag het kosten?

10.Grondexploitatie, dorpsver, economie	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-280.270	-87.890	-52.280	-52.280	-52.280	-52.280
Lasten	327.574	126.248	141.361	141.361	141.361	141.361
Saldo	47.304	38.358	89.081	89.081	89.081	89.081

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

C) Reëel ramen exploitatie markt	40.710	N
C) Regio G&V - RVE Sturing (economie en innovatie)	11.475	N
Programma 10. GREX, dorpsvernieuwing en economie	52.185	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernote 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma Algemene dekkingsmiddelen

Visie:

Voortzetting van het sterke financiële beleid van de afgelopen vier jaar is uitgangspunt. Een permanent sluitende begroting is daarom vanzelfsprekend. Er is de ambitie een goed rentmeesterschap te continueren van Larense bezittingen en verworvenheden en een uitgekiende inkoop van diensten en kritische monitoring op (kosten)effectiviteit van de bestuursorganisatie.

Doelstellingen		Activiteiten	
11.1	Een Structureel sluitende begroting zonder lastenverhoging, behoudens inflatiecorrectie..	11.1.1	OZB niet hoger dan de inflatie.
		11.1.2	Afvalstoffenheffing blijft gelijk.
		11.1.3	Uitgangspunt is dat de uitgaven voor individuele voorzieningen binnen het sociaal domein binnen de gelden, die door het Rijk daarvoor beschikbaar zijn gesteld, blijven. Verbeteren monitoring uitgaven sociaal domein.

Betrokkenheid verbonden partijen

N.v.t.

Kaderstellende beleidsnota's en verordeningen

Relevante beleidskaders	
- Financiële verordening (Art. 212/213)	2011
- Treasurystatuut en uitvoeringsbesluit treasury	2014
- Verordening op de heffing en de invordering van hondenbelasting	2014
- Coalitieakkoord 2014-2018	2014
- Verordening WOZ, OZB, Toeristenbelasting)	2015
- Verordening op de heffing en de invordering van Precariobelasting	2015
- Kadernota 2017	2016
- Paragraaf Reserves en voorzieningen (onderdeel van begroting)	2017

Speerpunten en ontwikkelingen

N.v.t.

Wat mag het kosten?

Algemene dekkingsmiddelen	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-15.968.797	-16.495.586	-17.320.829	-17.576.468	-17.736.255	-17.011.822
Lasten	1.131.583	612.014	413.611	296.458	276.870	257.086
Saldo	-14.837.213	-15.883.572	-16.907.218	-17.280.010	-17.459.385	-16.754.737

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

B) Effecten wegvallen precario (01)	-	V
C) Gemeentefonds cf meicirculaire 2018	-1.051.035	V
C) Renteresultaat taakveld treasury	-13.884	V
C) Elimineren ramingen precario	-	V
Algemene dekkingsmiddelen	-1.064.919	V

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernemo 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma Overhead

Het inzicht in de overhead is vanaf de programmabegroting 2017 een nieuw verplicht onderdeel in het programmaplan. Hierin is enerzijds de overhead van de gemeente Laren opgenomen en anderzijds de overhead die doorbelast wordt door de gemeenschappelijke regelingen BEL Combinatie en Regio Gooi & Vechtstreek (Regio G&V)..

De kosten in overhead opgenomen zijn als volgt.

1. Kosten van de gemeente zelf:
 - Huisvestingskosten gemeentehuis
 - Bestuursondersteuning
2. Alle overhead van de BEL Combinatie conform het aandeel in de dienstverleningsovereenkomst (DVO)
3. Met ingang van 2017: de overhead van de Regio G&V met betrekking tot de uitbestede gemeentelijke taken conform de programmabegroting Regio G&V 2019.

Speerpunten en ontwikkelingen

N.v.t.

Wat mag het kosten?

Overhead	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-264.281	-416.085	-262.300	-262.300	-262.300	-262.300
Lasten	4.579.294	4.818.052	4.670.189	4.685.116	4.678.325	4.685.195
Saldo	4.315.013	4.401.967	4.407.889	4.422.816	4.416.025	4.422.895

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

A) Communicatievormen met inwoners (03)	10.000	N
B) GR BEL Combinatie - effecten bedrijfsvoering (12)	251.473	N
B) GR Regio G&V - overhead	94.949	N
C) GR Regio G&V - overhead (versch. naar div. progr.)	-233.426	V
C) Bijstelling dotatie voorziening gemeent. gebouwen	-29.000	V
C) Som van diverse verschillen	-25.402	V
Overhead	68.594	N

Toelichting op tabel hierboven: A): mutaties uit collegeprogramma; B): mutaties uit de kadernemo 2019-2022 en C) mutaties als gevolg van autonome ontwikkelingen/nieuwe mutaties.

Programma Onvoorzien en incidenteel

Algemeen

Onvoorzien:

Het in dit onderdeel opgenomen budget onvoorzien is bedoeld om uitgaven in een jaar waarvoor géén budget voorzien was, maar wel noodzakelijk en niet te vermijden zijn alsnog te kunnen doen om de noodzakelijke activiteiten daarmee te kunnen uitvoeren. Kosten die hier geboekt worden moeten voldoen aan het principe van de drie "O"-s; Onvoorzienbaar, Onuitstelbaar en Onvermijdelijk.

Incidentele baten en lasten:

Baten en lasten met een incidenteel karakter en/of niet zijn toe te rekenen aan een specifiek product worden hier verantwoord.

Stelposten:

Ramingen welke nog een nadere invulling behoeven kunnen hier worden geraamd. Bij realisatie van deze invulling worden de ramingen overgeheveld naar de desbetreffende producten. In de begroting 2016 gemeente Laren komen behalve de stelpost inzake het kostendekkend krijgen van de begraafplaats geen stelposten meer voor.

Wat mag het kosten?

Onvoorzien	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-8.046	-	-	-	-	-
Lasten	763.088	45.810	45.810	45.810	45.810	45.810
Saldo	755.042	45.810	45.810	45.810	45.810	45.810

Verklaring van de verschillen begroting 2018 (jaarschijf 2019) vs begroting 2019 (jaarschijf 2019)

Er zijn verschillen om toe te lichten.

Invoering Vennootschapsbelasting

Per 1 januari 2016 is de belastingplicht in de vennootschapsbelasting uitgebreid voor overheidslichamen en daarmee ook voor gemeenten. Deze belastingplicht gaat gelden bij die activiteiten waarbij de gemeente deel neemt aan het economisch verkeer en in concurrentie treedt met private partijen. Het doel van de nieuwe wet is om een gelijk speelveld te creëren tussen publieke en private partijen.

Gemeenten worden belastingplichtig als en voor zover zij een onderneming drijven, zo luidt het wettelijk criterium. Praktisch gezien betekent dit dat alleen die activiteiten van de gemeente in de heffing worden betrokken die als 'zelfstandig onderdeel' kunnen worden beschouwd en die voldoen aan de voorwaarden om als –belaste- onderneming te worden aangemerkt.

De voorwaarden voor belastingplicht zijn:

- de activiteit kwalificeert als een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid; die:
- deelneemt aan het economisch verkeer; en die:
- structureel fiscale winsten of overschotten beoogt of behaalt.

In samenwerking met EFK belastingadviseurs is in 2015 een rapportage vennootschapsbelasting opgesteld. Jaarlijks worden de bevindingen uit deze rapportage geactualiseerd met de werkelijke cijfers van het betreffende belastingjaar. De rapportage en actualisatie geven het volgende inzicht:

Grondbedrijf:

De gemeente is slechts belastingplichtig voor de resultaten van het grondbedrijf behaald vanaf 1 januari 2016. De resultaten behaald tot 31 december 2015 zijn vrijgesteld van belastingen. In de praktijk betekent dit dat verliezen uit het verleden op grondexploitaties niet in het fiscale resultaat worden meegenomen; winsten uit het verleden worden evenmin belast.

De gemeente Laren heeft een tweetal grondexploitaties die voor 2016 mogelijk gevolgen hebben. Van deze twee exploitaties die in 2016 tot gevolgen leiden is een waarde in het economische verkeer per 1 januari 2016 berekend ten behoeve van de fiscale openingsbalans. Dit zijn de grexen Houtzagerij en Smeekweg. Omdat bij locatie Ligweide in 2016 nog geen besluit is genomen is deze voor 2016 buiten de vennootschapsbelasting gelaten.

Het fiscale resultaat wordt beoordeeld aan de hand van de gerealiseerde opbrengst in het boekjaar waar de fiscale boekwaarde van de verkochte hoeveelheid tegenover wordt gezet. Daarnaast wordt rekening gehouden met toekomstig te maken kosten waar een winstuitstelpost voor wordt gevormd. Dit laatste is bevestigd in een notitie van de SVLO van 8 februari 2018.

Overige onderwerpen:

Daarnaast is voor een aantal onderwerpen (begraven, dienstverlening HOV-lijn, activiteiten cultuur en recreatie, detachering personeel en verhuur gemeentehuis) geadviseerd om voor de aangifte in 2018 (dienstjaar 2016) de belastingplicht nader te bezien op basis van het winstcriterium. Deze toetsing wordt gedaan op basis van de BBV-cijfers. Hierbij moet wel rekening worden gehouden met evidente verschillen tussen de resultaatbepaling op basis van het BBV en de fiscale winstbepalingsregels. Zo mag geen rekening worden gehouden met rentekosten van financiering met eigen vermogen en is waakzaamheid geboden bij kosten die binnen het BBV ineens ten laste van de winst worden gebracht en volgens de VPB in meerdere jaren moeten worden afgeschreven

Op moment van opstelling van de begroting 2019 worden de voorbereidingen van de aangifte 2016 afgerond. Voor 1 oktober 2018 wordt de aangifte voor belastingjaar 2016 bij de belastingdienst ingeleverd. De werkzaamheden voor belastingjaar 2017 worden opgestart in de tweede helft van 2018. Voor een juiste berekening is het van belang dat alle boekingen zijn verwerkt en zijn vastgesteld via de jaarrekening. Dit is inmiddels gebeurd. Om qua tijdsdruk niet in problemen te komen wordt gebruik gemaakt van de uitstelregeling (BECON).

In de begroting 2019 is vooralsnog geen rekening gehouden met een VPB-last. Na indiening van de aangifte van 2016 zal een inschatting worden gemaakt voor het jaar 2017 en verder.

Mutaties reserves

Algemeen

Op advies van de nieuwe richtlijnen BBV wordt geen rekenrente meer toegerekend aan reserves en voorzieningen. Voor enkele reserves en voorzieningen is daarom de rentetoevoeging komen te vervallen. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van het toekomstig verloop van de reserves en voorzieningen.

Wat mag het kosten?

Mutatie reserves	Realisatie 2017	Begr. 2018 gewijzigd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Baten	-3.795.337	-3.024.829	-525.025	-289.254	-217.372	-190.351
Lasten	1.423.325	1.685.304	20.000	560.000	800.000	10.000
Saldo	-2.372.012	-1.339.525	-505.025	270.746	582.628	-180.351

Voor toelichting op de verschillen wordt doorverwezen naar de staat van reserves en voorzieningen. Hier een detailoverzicht zichtbaar van de reserves.

Deel 2 - Paragrafen

Inleiding

De voorgeschreven paragrafen beogen een 'dwarsdoorsnede' te geven van de programmabegroting, bezien van uit een bepaald perspectief. Het hoofddoel van de paragrafen is om de raad in staat te stellen een aantal wezenlijke beleidslijnen vast te stellen en de hoofdlijnen van de uitvoering te controleren. De paragrafen richten zich voornamelijk op de beleidscontouren van het beheersproces die niet direct extern (of naar de burger toe) gericht is. De informatie die per paragraaf verstrekt wordt was voorheen op meerdere plaatsen in de begroting (versnipperd) terug te vinden. Door de paragrafen wordt de begroting dus inzichtelijker voor deze onderwerpen. Met de paragrafen heeft de raad een extra instrument (naast de programma's) om de uitvoering te kunnen controleren.

De volgende paragrafen zijn verplicht voorgeschreven:

- A. Paragraaf lokale heffingen;
- B. Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing;
- C. Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen;
- D. Paragraaf financiering;
- E. Paragraaf bedrijfsvoering;
- F. Paragraaf verbonden partijen;
- G. Paragraaf grondbeleid.

Niet verplicht, maar wel opgenomen:

- H. Paragraaf reserves en voorzieningen

Waar mogelijk zijn de paragrafen gebaseerd op het reeds vastgestelde beleid voor het betrokken terrein. In dat geval wordt dan ook verwezen naar de relevante beleidsnota's.

A. Paragraaf lokale heffingen

Algemeen

Het wettelijk kader voor het opstellen van een paragraaf lokale heffingen is opgenomen in artikel 10 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en is als volgt verwoord:

- de geraamde inkomsten;
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe
- deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
- een aanduiding van de lokale lastendruk;
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

De geraamde inkomsten

Inkomsten lokale heffingen	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Omschrijving plus taakveld	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
OZB woningen (0.61)	-3.293.355	-3.293.355	-3.293.355	-3.293.355	-3.293.355
OZB niet-woningen (0.62)	-953.223	-953.223	-953.223	-953.223	-953.223
Precariobelasting (0.64)	-859.733	-859.733	-859.733	-859.733	-
Hondenbelasting (0.64)	-74.000	-74.000	-74.000	-74.000	-74.000
Rioolheffing (7.2)	-1.065.800	-1.076.300	-1.195.700	-1.316.280	-1.427.160
Afvalstoffenheffing (7.3)	-1.167.037	-1.205.245	-1.205.245	-1.205.245	-1.205.245
Graf- en begraafrechten (7.5)	-152.603	-132.603	-132.603	-132.603	-132.603
Leges bestemmingsplannen (8.1)	-15.160	-15.160	-15.160	-15.160	-15.160
Leges omgevingsvergunning (8.3)	-400.000	-400.000	-400.000	-400.000	-400.000
Leges welstandstoezicht (8.3)	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
Leges identiteits- en rijbewijzen (0.2)	-153.000	-120.000	-120.000	-120.000	-120.000
Leges burgerlijke stand (0.2)	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000	-12.000
Overige leges en heffingen	-156.132	-121.850	-121.850	-121.850	-121.850
Totaal inkomsten	-8.322.043	-8.283.469	-8.402.869	-8.523.449	-7.774.596

Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen

Voor de hoogte van tarieven en leges gelden de volgende uitgangspunten:

1. Waar mogelijk kostendekkendheid van tarieven en leges;
2. De tarieven en leges waarbij niet wordt vastgehouden aan het principe van kostendekkendheid mogen niet meer stijgen dan de aanpassing voor de inflatiecorrectie en/of aanpassing van wettelijke tarieven.

Inflatiepercentage

Overall waar in deze paragraaf wordt gesproken over het inflatiepercentage is uitgegaan van het bij de voorbereiding op deze begroting bekende inflatiepercentage van 2,4%. Daarbij is de nationale consumentenprijsindex (cpi) aangehouden. Dit percentage is opgenomen in de meicirculaire 2018 (zie pagina 55).

Leges

Leges zijn de heffingen, die de gemeente in rekening brengt voor door haar verleende diensten. De burger betaalt alleen leges als de gemeente daarvoor een specifieke dienst heeft verleend. Omdat de gemeente geen onderneming is met een winstoogmerk mag de opbrengst van alle leges niet meer zijn dan de daarvoor gemaakte kosten. Let wel, het totaal van alle leges en niet een individuele post! Voor 2019 wordt voorgesteld om de legestarieven te verhogen met het inflatiepercentage van 2,4% met uitzondering van die tarieven die van rijkswege zijn gemaximaliseerd. Hiervoor wordt het maximale bedrag opgenomen.

Overzicht van diverse heffingen op hoofdlijnen

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

Onroerende-zaakbelasting

Voor 2019 worden de opbrengsten OZB niet gecorrigeerd voor inflatie.

Voor het bepalen van het tarief OZB wordt wel rekening gehouden met de waardeontwikkeling van de woningen. Als de waardeontwikkeling daalt, stijgt het tarief en andersom. Definitieve vaststelling van de tarieven vindt plaats in november 2018 met het vaststellen van de verordening OZB. Rekening houdend met de verwachte waardestijging (woningen +7,7% en niet-woningen +2,5%) zal het tarief een op basis van de huidige inzichten naar verwachting een neerwaartse bijstelling vertonen.

OZB-tarief	2018	2019
bij de gebruikersbelasting	0,1247%	pm
bij de eigenarenbelasting bij woningen	0,1089%	pm
bij de eigenarenbelasting bij niet-woningen	0,1967%	pm

Definitieve vaststelling van de tarieven vindt plaats eind 2018 met het voorstel tot vaststelling van de verordening onroerende zaakbelasting 2019. Om die reden is bij het opmaken van de begroting 2019 het tarief als pm-post opgenomen.

Afvalstoffenheffing

De geraamde inkomsten voor 2019 bedragen € 1.205.245. Bij de tariefberekening van de heffing wordt gestreefd naar 100% kostendekkendheid. Bij een 100% kostendekkendheid zijn de inkomsten gelijk aan de kosten. De kosten bestaan uit het ophalen van huisvuil, zwerfafval, het toerekenen van overhead en de Btw. De tarieven 2019 voor de afvalstoffenheffing zijn ongewijzigd ten opgenomen in de begroting 2019 ten opzichte van 2018. Het tarief is zo berekend dat de geraamde inkomsten nagenoeg gelijk zijn aan de kosten. De ontwikkeling van het tarief is op de volgende pagina gepresenteerd.

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
Lasten zwerfafval (2.1)	30.000	-	-	-	-
Lasten afval (7.3)	969.904	1.008.112	1.008.112	1.008.112	1.008.112
Btw (21%)	209.980	211.704	211.704	211.704	211.704
Netto kosten (excl. uren en overhead)	1.209.884	1.219.816	1.219.816	1.219.816	1.219.816
Uren BEL-combinatie (2.1)	15.805	45.805	15.805	15.805	15.805
Uren BEL-combinatie (7.3)	10.088	10.088	10.088	10.088	10.088
Doorbelasting overhead	23.099	13.886	13.886	13.886	13.886
Totale kosten (incl. uren en overhead)	1.258.876	1.289.595	1.259.595	1.259.595	1.259.595
Opbrengst afvalstoffenheffing (7.3)	-1.167.037	-1.205.245	-1.205.245	-1.205.245	-1.205.245
Totale inkomsten	-1.167.037	-1.205.245	-1.205.245	-1.205.245	-1.205.245
Resultaat voor mutatie	91.839	84.350	54.350	54.350	54.350
Mutaties reserves (0.10)	-91.839	-76.400	-	-	-
Dekkingspercentage voor mutatie	92,70%	93,46%	95,69%	95,69%	95,69%
Resultaat na mutatie	-	7.950	54.350	54.350	54.350
Dekkingspercentage na mutatie	100,00%	99,38%	95,69%	95,69%	95,69%

Rioolheffing

De geraamde inkomsten voor 2019 bedragen € 1.108.895. Deze lopen vanaf 2020 respectievelijk op naar € 1.269.260 (in 2020), € 1.373.573 (in 2021) en € 1.470.772). Deze toename is te verklaren er bij de begroting 2019 investeringen in het kader van het GRP/project wateroverlast zijn opgenomen ad. € 2.100.000 (jaarlijks tussen 2019-2022). Dit resulteert in hogere kapitaallasten en hogere Btw voor de jaren 2020 t/m 2023. Om deze lastenstijgingen op te vangen is in deze begroting 2019 gerekend met aanvullende verhogingen van de rioolbaten (afgerond): 2020 11% hogere rioolbaten, 2021 10% hogere rioolbaten en 2022 9 % hogere rioolbaten. Eind 2018 zal een voorstel volgen met daarin de belastingverordeningen 2019 (rioolheffing) waarin het 2019 definitief is uitgewerkt. Op de volgende pagina staat het kostendekkende overzicht van de rioolheffing.

Op basis hiervan zijn de tarieven voor riool als volgt:

Tarief Rioolheffing	2017	2018
Huishouden alleenstaande	€ 115,21	pm
Huishouden meer personen/ niet-woningen	€ 197,33	pm

Wederom is een pm-post opgenomen voor het tarief. Eind 2018 zal het tarief worden herijkt en bepaald bij de belastingverordeningen 2019 (rioolheffing).

Kostendekkendheid rioolheffing	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
Lasten straatreiniging (2.1)	75.630	105.255	105.255	105.255	105.255
Kapitaallasten riolering (7.2)	188.144	179.099	278.484	364.693	445.023
Overige lasten riolering (7.2)	311.150	246.650	246.650	246.650	246.650
BTW (21%)	120.734	111.511	132.382	150.486	167.355
Netto kosten (excl. uren en overhead)	695.658	642.515	762.771	867.084	964.283
Uren BEL-combinatie (2.1)	145.180	141.316	141.316	141.316	141.316
Uren BEL-combinatie (7.2)	84.386	127.664	127.664	127.664	127.664
Doorbelasting overhead	237.510	237.510	237.510	237.510	237.510
Totale kosten (incl. uren en overhead)	1.162.734	1.149.004	1.269.260	1.373.573	1.470.772
Opbrengst heffingen (7.2)	-1.065.800	-1.076.300	-1.195.700	-1.316.280	-1.438.160
Totale baten	-1.065.800	-1.076.300	-1.195.700	-1.316.280	-1.438.160
Resultaat voor mutatie	96.934	72.704	73.560	57.293	32.612
Dekkingspercentage voor mutatie	91,66%	93,67%	94,20%	95,83%	97,78%
Mutaties reserves (0.10)	-96.934	-72.704	-73.560	-57.293	-32.612
Resultaat na mutatie	-	-	-	-	-
Dekkingspercentage na mutatie	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Naam voorziening	Saldo 1 januari 2019	Toevoegingen 2019	Onttrekkingen 2019	Saldo 31 december 2019
Voorziening riolering	63.653	10.000	-72.704	949
Totaal	63.653	10.000	-72.704	949

Naam reserve	Saldo 1 januari 2019	Toevoegingen 2019	Onttrekkingen 2019	Saldo 31 december 2019
Reserve riolering	74.669		-	74.669
Totaal	74.669	-	-	74.669

In de daadwerkelijke realisatie vindt veelal een andere uitwerking plaats met andere kosten. Wanneer bijvoorbeeld investeringen in 2019 niet of minder worden uitgevoerd heeft dit direct effect op de kapitaallasten in 2020 en verdere jaren en daarmee op de totaal te dekken kosten.

Leges Burgerzaken

De geraamde inkomsten voor 2018 bedragen € 132.000.

Onder de naam 'leges' worden rechten geheven ter zake van het genot van door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten, genoemd in de verordening en de daarbij behorende tarieventabel. Voor paspoort, identiteitskaart en rijbewijzen moet de gemeente aan Rijk en/of RDW een vergoeding afdragen.

De leges zijn grotendeels geüniformeerd in BEL-verband. Uitgangspunt is een redelijke mate van kostendekkendheid te bereiken. Overigens kan door de wettelijke (maximum)tarieven voor paspoort en rijbewijs dit lastig bereikt worden. Voorts is er ook sprake van serviceverlening (openingstijden) aan de burgers die niet noodzakelijk 1 op 1 verband houdt met het aantal klanten. Ook de beveiligingseisen (minimaal 2 medewerkers achter de balie) maken het lastig alle kosten in het tarief door te berekenen.

Overige belastingen en leges (burgerzaken, WABO leges) worden zoveel mogelijk kostendekkend berekend. De kostendekkendheid van de WABO leges wordt uitgewerkt volgens de VNG systematiek.

Graf- en begraafrechten

De tarieven worden verhoogd met de eerder benoemde inflatiepercentage. Tarieven met betrekking tot inzet personeel voor met name onderhoud zijn op basis van de CAO-index aangepast.

Hondenbelasting

De geraamde inkomsten bedragen, evenals in 2018, € 74.000. De hondenbelasting wordt aangewend voor het schoonhouden en onderhouden van de hondenuitlaatplaatsen en de kosten voor inzet op het gebied van handhaving (BOA en politiesurveillance). Ieder jaar wordt een deel van de gemeente opnieuw gecontroleerd.

De Gemeentewet laat alleen toe om hondenbelasting te heffen, dus geen (katten- of paarden-belasting of andere huisdieren).

Voorgesteld wordt om het tarief met de inflatie van 2,4% aan te passen. De nadere uitwerking hiervan volgt bij de belastingenverordeningen 2019 (hondenbelasting).

Precario bovengrondse bouwwerken / gebruik openbare ruimte

De tarieven precario bovengronds zijn met het inflatiepercentage verhoogd.

Precariobelasting op ondergrondse / onroerende zaken in de openbare ruimte

Het kabinet heeft bij het indienen van zijn wetsvoorstel gekozen voor een overgangstermijn tot 1 januari 2027, zodat gemeenten de effecten kunnen opvangen van inkomstenderving vanwege het afschaffen van deze vorm van precariobelasting. De duur van de overgangstermijn voor gemeenten voor de afschaffing van de precariobelasting voor nutsnetwerken wordt nu echter beperkt.

Gemeenten mogen tot uiterlijk tot 1 januari 2022 nog precariobelasting op nutsnetwerken heffen. Daarna dus niet meer.

Naast bovengenoemde ontwikkeling mag het gehanteerde tarief per 1 januari 2016 niet meer aangepast. Dit betekent dat het tarief 2019 (en verdere jaren) bevroren is op tarief 2016 zijnde € 2,79.

Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente Laren volgt voor haar kwijtscheldingsbeleid de landelijk, door de rijksoverheid, gehanteerde normen voor het netto besteedbaar inkomen.

Bij de opmaak van de gemeentelijke leidraad is aansluiting gezocht bij de Rijksleidraad. Het is echter geen kopie. Daar waar noodzakelijk hebben wij bepalingen toegevoegd of aangepast aan de gemeentelijke situatie.

Het Inlichtingenbureau van de VNG kan gemeenten helpen bij het toetsen of iemand die vorig jaar geen gemeentelijke belastingen hoefde te betalen, hiervoor ook dit jaar in aanmerking komt. Het bureau helpt gemeenten het burgerservice-nummer van iemand die vorig jaar kwijtschelding kreeg te vergelijken met de gegevens over inkomen en vermogen. Het Inlichtingenbureau doet dit met behulp van de gegevens van het UWV en de Belastingdienst.

De gemeente maakt gebruik van de mogelijkheid geautomatiseerd kwijtschelding toe te kennen. Voorwaarde is dat aan de aanvrager in het betreffende belastingjaar volledige kwijtschelding is toegekend en hij/zij toestemming heeft gegeven aan de gemeente (middels vraag op aanvraagformulier) voor toetsing van de gegevens bij het Inlichtingenbureau. Zolang de toets positief uitvalt, wordt aan belastingschuldige geautomatiseerd kwijtschelding verleend. Toetsing vindt jaarlijks plaats door bureau invordering.

Overzicht van diverse heffingen op hoofdlijnen

De inkomsten van leges dienen in totaal niet hoger te zijn dan de kosten die daarvoor gemaakt worden. In totaliteit dekken de inkomsten uit leges 29% van de kosten waarvoor deze bedoeld zijn. Bij de voorstel tot vaststellingen van de leges- en belastingverordeningen 2019 zal een geactualiseerd overzicht van de kostendeekkend leges worden toegevoegd. Zie de optelling hiervan per titel hieronder:

Titel 1 Burgerzaken leges	Begroting 2019
Berekening kostendeekkendheid van de leges	Saldo
Lasten taakveld(en), incl. (omslag)rente	579.214
Overhead	438.280
BCF - BTW	4.599
Totaal lasten (A)	1.022.093
Legesopbrengsten	171.620
Totaal baten (B)	171.620

Titel 2 Bouwleges (wabo)	Begroting 2019
Berekening kostendeekkendheid van de leges	Saldo
Lasten taakveld(en), incl. (omslag)rente	639.223
Overhead	414.169
BCF - BTW	17.551
Totaal lasten (A)	1.070.943
Legesopbrengsten	445.500
Totaal baten (B)	445.500

Titel 3 Overige leges (evenementen en horeca)	Begroting 2019
Berekening kostendeekkendheid van de leges	Saldo
Lasten taakveld(en), incl. (omslag)rente	12.162
Overhead	12.121
BCF - BTW	-
Totaal lasten (A)	24.283
Legesopbrengsten	-2.000
Totaal baten (B)	-2.000

Totaal lasten titel 1 t/m 3 (A)	2.117.319
Totaal baten titel 1 t/m 3 (B)	615.120
Totaal saldo titel 1 t/m 3 (A - B)	1.502.199
Totale kostendeekkendheid titel 1 t/m 3 (B / A * 100%)	29%

B. Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

Door de Raad van Laren is een voorstel vastgesteld om te komen tot een verdere verdieping aan het risicomanagement van de gemeente Laren. De gemeente wil op een gestructureerde wijze risico's beheersen en eventuele risico's bewust nemen. Om die reden is het van belang om inzicht te hebben in eventuele grote financiële tegenvallers die bij de risico's horen en het beschikbare weerstandsvermogen om deze risico's op te vangen.

Conform het Besluit Begroting en Verantwoording komt in deze paragraaf de volgende informatie aan de orde:

- Beleid inzake weerstandscapaciteit en de risico's;
- Inventarisatie van de risico's;
- Inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- Confrontatie risico's met beschikbaar weerstandsvermogen.

Beleid inzake weerstandscapaciteit en de risico's

Het beleid is vastgelegd in de "Nota Risicomanagement en weerstandsvermogen Blaricum, Eemnes, Laren en BEL Combinatie". Deze nota is door het college vastgesteld.

Begrippen

In de nota zijn de volgende begrippen gedefinieerd:

Begrip	Toelichting
Weerstandscapaciteit	Dit zijn de middelen en de mogelijkheden waarover een gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken.
Risico's	Een risico is een kans op het optreden van een positieve dan wel negatieve gebeurtenis van materieel belang die niet voorzien is in de begroting van enig jaar.
Weerstandsvermogen	Dit is de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's die zich binnen de gemeente kunnen manifesteren
Risicomanagement	Het identificeren en kwantificeren van risico's en het bepalen van activiteiten die de kans van optreden van de risico's en/of de gevolgen van de risico's beheersbaar houdt.
Beheersmaatregelen	Het stelsel van maatregelen en procedures die worden genomen om de onderkende risico's te ondervangen danwel om de opkomende risico's te signaleren en het effect hiervan te beperken.

Cyclische aanpak

Gekozen is voor een cyclische aanpak bij het risicomanagement. In de nota risicomanagement zijn de volgende fasen beschreven:

Fase	Activiteiten
1. Kaderstelling en strategie	Het vastleggen van de kaders in de nota risicomanagement en weerstandsvermogen
2. Risico-analyse	Inventariseren van de potentiële risico's en deze vastleggen in een risicokaart. Een samenvatting van het resultaat wordt in deze paragraaf weergegeven. Per risico wordt inzicht gegeven in de kans dat een risico zich voordoet (verdeeld in 5 klassen) en het inschatten van het financiële gevolg (verdeeld in 5 klassen). De kans vermenigvuldigt met het financieel gevolg bepaalt de risico-score.
3. Beheersmaatregelen	Om de risico's af te dekken worden beheersmaatregelen gedefinieerd en wordt een risico-eigenaar benoemd. Voor het omgaan met risico's zijn een aantal basisstrategieën:

Fase	Activiteiten
	Accepteren, reduceren, elimineren of overdragen/verzekeren
4. Monitoren en toetsen	In deze fase wordt informatie verstrekt, worden ontwikkelingen in beeld gebracht en resultaten beoordeeld.
5. Toezicht en toetsen	Risico's worden (mede in het kader van interne controle) in verband gebracht met de beheersmaatregelen en het beschikbare weerstandvermogen.
6. Continue verbetering	Op basis van (tussentijdse) resultaten kan beleid en methodiek worden bijgesteld.

Rolverdeling

De volgende actoren hebben een rol bij risicomanagement:

- De raad stelt het beleid vast en stelt de paragraaf weerstandsvermogen in de begroting en jaarrekening vast.
- Het college ziet toe op een juiste uitvoering van risicomanagement en de verantwoording daarover.
- Het management en het ambtelijk apparaat van de gemeente zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het risicomanagement waarbij het identificeren van de risico's en het uitvoeren van beheersmaatregelen de kern vormt.

Ratio weerstandsvermogen

Om het weerstandsvermogen in relatie tot de risico's te kunnen beoordelen is een ratio weerstandsvermogen gedefinieerd:

Beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigde weerstandscapaciteit = Ratio weerstandsvermogen

De gemeente streeft er naar om deze ratio boven de 2 te houden. Dat betekent dat de gekwantificeerde risico's minimaal dubbel gedekt worden door het aanwezige weerstandsvermogen.

Inventarisatie van de risico's

Bij de inventarisatie van de risico's zijn 14 risico's geïdentificeerd.

Hieronder worden alle risico's met een geschat financieel effect van € 20.000 of meer genoemd en toegelicht die tot het moment van aanbieden van de begroting bekend zijn.

Het financieel effect is berekend door de kans te vermenigvuldigen met het ingeschatte financiële gevolg.

'KANS'		*	Financieel gevolg	
Klasse	Kwantiteit		Klasse	Geldgevolg
1	10%		1	€ 2.000
2	30%		2	€20.000
3	50%		3	€ 100.000
4	70%		4	€ 180.000
5	90%		5	€1.000.000

Hierbij is onderscheid gemaakt in structurele financiële gevolgen en incidentele financiële gevolgen.

Als het nodig is kan van dit model worden afgeweken voor zover en als een bepaald risico de maximaal in dit model bereikbare waarde van € 900.000 overstijgt. Dit wordt separaat bij het benoemde risico aangegeven (zie risico inzake decentralisatie). Gezien de risico's zoals benoemd, en de te verwachten omvang van deze risico's, ook afgezet tegen de omvang van de Larense reguliere begroting, is het niet waarschijnlijk dat een dergelijk risico zich zal voordoen..

Risico	Omschrijving risico	Beheersmaatregel	Risico score	Financieel effect	
				Structureel	Incidenteel
Programma 1: Bestuurszaken					

Risico	Omschrijving risico	Beheersmaatregel	Risico score	Financieel effect	
				Structureel	Incidenteel
Wachtgeld wethouders	Wethouders tot 65 jaar hebben na beëindiging van het wethouderschap recht op wachtgeld. Risico doet zich voor op moment van eventuele ziekte, collegecrisis en bij het einde van de raadsperiode 2018-2022	Voorziening wachtgelden. Jaarlijkse actualisatie, is uitgevoerd in 2017.	3 * 4		€ 90.000
Te weinig invloed als kleine gemeente op begroting en plannen van gemeenschappelijke regelingen	Doordat Laren slechts een beperkt stemrecht heeft, kan zij majeure ontwikkelingen niet tegenhouden. Hierbij is het van belang dat Laren zich sterk blijft profileren in de verschillende Algemene en Dagelijkse Besturen (AB en DB).	Tijdig reageren op begrotingen van gemeenschappelijke regelingen door gezamenlijk optreden van de Gooise gemeenten. Waar mogelijk gezamenlijk optreden met andere kleine partijen. Extra aandacht voor relatief nieuwe GR-en en wijzigingen, m.n. qua bijdrage en stemrecht.	2 * 5	€ 300.000	
Programma 3: Openbare orde en veiligheid					
Rampen	Risico dat op grondgebied van Laren zich een ramp voordoet	Verzekeringen en adequate crisisbeheersingsorganisatie, waardoor we gevolgen kunnen beperken.	1 * 5		€ 100.000
Programma 7: Sociaal Domein					
Decentralisatie Jeugdzorg, AWBZ, Regeling onderkant arbeidsmarkt	Door de onbekendheid op dit terrein bestaat het risico onvoldoende budget te hebben voor de nieuwe taken van de gemeente.	Van het totaal nieuwe budget, zoals opgenomen in de begroting 2019, wordt een risico gezien van 20%; zijnde een bedrag van € 611.800,=.			€ 856.000
Open-einde regelingen	Vanuit de economische crisis is in het recente verleden het aantal aanvragen op diverse verstrekkingen toegenomen. Vanuit de verbetering van de economische omstandigheden lijkt een lichte teruggang waar te nemen.	Adequate monitoring ontwikkeling aanvragen. Monitoren of het ministerie SZW de regeling voor het eigen risico niet verder gaat wijzigen.	2 * 5	€ 300.000	
Kwijtschelding m.b.t. gemeentelijke belastingen	Door de economische crisis is het beroep op kwijtschelding toegenomen. Dit risico is	Goede inschatting aantal kwijtscheldingen.	2 * 3	€ 30.000	

Risico	Omschrijving risico	Beheersmaatregel	Risico score	Financieel effect	
				Structureel	Incidenteel
	gelet op de huidige verbeterende economische situatie en lichte afname van de werkloosheid wellicht iets aan het verminderen.				
Wmo verstrekkingen	De Wmo verstrekkingen betreffen een open einde regeling. De verstrekking van huishoudelijke hulp, vervoermiddelen, rolstoelen, woonvoorziening worden jaarlijks geraamd op basis van de uitgaven van achterliggende jaren. In enig jaar kunnen de lasten echter de begrote bedragen overschrijden, zonder dat de gemeente dit kan beïnvloeden.	Inzetten op verdere vraag-gestuurde gesprekken met de klant waarbij de kracht van de omgeving optimaal benut wordt. Adequate monitoring ontwikkeling van de aanvragen en afgegeven beschikkingen.	2 * 4	€ 54.000	
Programma 8: Bouwen, wonen, milieu en duurzaamheid					
Planschade	Het risico van planschade is momenteel beperkt. Vooraf wordt op basis van een inschatting bepaald wat de eventueel mogelijke planschade zou kunnen zijn. Deze schade dient verdisconteerd te worden in bijv. de aankoop van de grond. Planschade blijft daardoor een financiële risicofactor. In Laren valt hierbij momenteel te denken aan ontwikkelingen rond een tankstation.	Voor ieder particulier initiatief zal een anterieure overeenkomst worden afgesloten waarin in ieder geval de kosten voor eventuele planschade zijn opgenomen voor rekening van de initiatiefnemer. Voor elke wijziging van een bestemmingsplan moet een inschatting van mogelijke planschade opgenomen worden. Deze inschatting van schade zal in de aankoopprijs van de grond opgenomen moeten worden.	1 * 5		€ 100.000
Bodemverontreiniging	Bij herontwikkeling van "binnenstedelijke locaties" is er kans op het aantreffen van bodemverontreiniging. Daarnaast geeft het stroomgebied van de Gooiergracht extra risico's. In het buitengebied /bos- wordt de gemeente soms geconfronteerd met illegale stort van gevaarlijke	Bodembeleid en bodemkwaliteit kaart moeten up-to-date zijn Afstemming met betrokkenen over de afhandeling van de verontreiniging van de gronden en Gooiergracht vanuit	1 * 4	€ 18.000	€ 18.000

Risico	Omschrijving risico	Beheersmaatregel	Risico score	Financieel effect	
				Structureel	Incidenteel
	stoffen. De kosten komen dan voor rekening van de gemeente.	de GR GVE. Door waterschap wordt verontreiniging ter hand genomen.			
Ontwikkeling Crailo noord/zuid	Door gemeenten Hilversum, Gooise Meren en Laren (10% aandeel) worden de genoemde locaties van de provincie Noord Holland overgenomen om deze te ontwikkelen. De koopsom bedraagt circa 33 miljoen (te betalen over 12 jaar)	Inrichten goed projectmanagement. Strakke ontwikkel- en verkoopplanning opstellen.	5 * 4		€ 162.000
Programma Algemene dekkingsmiddelen					
Garanties Sociale woningbouw	Na de overdracht van het gemeentelijk woningbedrijf aan de aan de plaatselijke woningbouwverenigingen zijn ook leningen onder dit woningbezit overgenomen door de WbV's. Deze leningen heeft de gemeente Laren voor 100% als 2e achtervang geborgd. Het betreft, inclusief nieuw aangegane waarborgen een bedrag van circa € 17,4 mln.	Monitoring van financiële ontwikkelingen aan de hand van jaarrekening en begroting. Risico is als klein aan te merken, 1e achtervang is bij Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) met een vermogen van 80 miljard.	3 * 3		€ 50.000
Algemene Uitkering uit gemeentefonds	De exacte hoogte van de algemene uitkering (AU) wordt pas na afsluiten van het rekeningjaar bekend. Dit houdt in dat wij altijd met ramingen moeten werken, hetgeen inherent een risico inhoudt. Zelfs tussen opeenvolgende officiële bekendmakingen doen zich grote fluctuaties voor. In 2017 / 2018 zou dat m.n. voort kunnen komen vanuit een nieuw regeerakkoord..	Bewaking en actualisatie van de parameters die de hoogte van de algemene uitkering bepalen. Berichtgeving uit Den Haag over de ontwikkelingen rond het gemeentefonds nauwlettend volgen.	2 * 5	€ 300.000	
Programma Overhead					
Aansprakelijkheid	Het bestuur wordt aansprakelijk gesteld voor schade die ontstaat ten gevolge van nalatigheid in de uitvoering van haar publieke taak. Dit kan op verschillende terreinen zich voordoen.	Goede bedrijfsvoering en goede inspectie. Mediation. Goede communicatie aan de voorkant. Aansprakelijkheidsverzekering	1 * 5		€ 100.000
Belastingen	Bij de toepassing van de	Door P&C (btw) en	2 * 4		€ 54.000

Risico	Omschrijving risico	Beheersmaatregel	Risico score	Financieel effect	
				Structureel	Incidenteel
	belastingwetgeving (BTW, BCF Loonheffing (WKR) etc.) kunnen verschillen van inzicht en/of interpretatie ontstaan of kunnen de regels onjuist worden toegepast. Dit kan leiden tot een naheffing van de zijde van de fiscus. Gelet op de steeds wijzigende regels kan de gemeente een naheffing opgelegd krijgen (incl. boete).	P&O (Loonheffing) goed volgen van wijzigingen in de belastingregels. Afstemmen met belastingdienst over het t.z.t. eventueel regelen van "horizontaal toezicht" o.b.v. met hen te maken afspraken.			
Totaal risico's				€ 1.002.000	€ 1.530.800

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit structurele weerstandscapaciteit en incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit (in de exploitatie) bestaat uit de volgende onderdelen:

Nr	Post	Bedrag
1	Onroerende Zaakbelasting (onbenutte belastingcapaciteit)	€ 2.222.000
2	Rioolrechten	€ 0
3	Afvalstoffenheffing	€ 0
4	Leges en andere heffingen	€ 0
5	Onvoorzien	€ 45.000
Totaal structureel weerstandsvermogen		€ 2.267.000

Toelichting

1. Onroerende Zaakbelasting

De onbenutte belastingcapaciteit zijn de extra structurele middelen die gegenereerd kunnen worden door de OZB te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit wordt berekend door de maximale belastingtarieven te vergelijken met de belastingtarieven in de gemeente. Voor de maximale belastingtarieven wordt gebruik gemaakt van de normen voor het zogenaamde artikel 12-beleid. Een gemeente met een artikel 12-status is een Nederlandse gemeente die onder financiële curatele is gesteld door het Rijk vanwege een structureel slechte financiële situatie. Deze gemeenten moeten hun tarieven verhogen tot een "redelijk peil eigen heffingen", willen zij in aanmerking kunnen komen voor rijkssteun. De actuele normen voor dit artikel 12-beleid staan steeds in de circulaire Gemeentefonds Voor het jaar 2018 is dit percentage berekend op 0,1795%.

Categorie	Rekentarieven OZB	Tarieven OZB gemeente Laren
Eigenaren woning	0,1795	0,1089

Het verschil van 0,0706% afgezet tegen de totale waarde van de woningen (€ 3.147.915.000) geeft een onbenutte capaciteit in 2018 van € 2.222.000. Theoretisch biedt dit ruimte voor een extra tariefsverhoging.
Ultimo 2017 is van dezelfde uitgangspunten uitgegaan.

2. Rioolrechten

De heffing rioolrechten is op basis van 100% kostendekkend. Eventuele overschotten en tekorten worden verrekend met de hiervoor ingestelde reserve.

3. Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is nagenoeg 100% kostendekkend. Eventuele overschotten en tekorten worden verrekend met de hiervoor ingestelde reserve.

4. Leges en andere heffingen

De tarieven voor de bouwleges en overige legesheffingen geschieden op basis 100% kostendekkendheid.

5. Onvoorzien

In de begroting is een post onvoorzien voor incidentele uitgaven ad € 45.000 opgenomen. Er mag alleen van de post onvoorzien gebruik gemaakt worden als er sprake is van de drie O's; Onvoorzienbaar, Onvermijdelijk en Onuitstelbaar

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het bedrag wat in de reservepositie vrij aanwendbaar is. In het onderstaande overzicht wordt de stand gegeven conform de jaarrekening 2016, met daaronder de toelichting daarop.

Nr.	Reserve	Stand 31/12/2017
1	Algemene reserve	€ 4.908.159
2	Bestemmingsreserves (niet geoormerkt)	€ 0
Totaal reserves		€ 4.908.159
3	Stille reserves	€ 7.278.843
Totaal incidenteel weerstandsvermogen		€ 12.187.002

Toelichting

1. Algemene reserve

Deze reserve is bedoeld voor het opvangen van onvoorziene uitgaven voortvloeiende uit:

- opkomende verplichtingen
- calamiteiten
- het opvangen van rekeningtekorten

Per 31 december 2017 bedraagt de stand van de algemene reserve: € 4.908.159,-.

2. Vrij besteedbare deel van de bestemmingsreserves

De bestemmingsreserves nemen een bijzondere plaats in. De raad heeft de bestemming van deze reserves vastgelegd. In die zin kunnen de saldi niet zondermeer bij het beschikbare weerstandsvermogen worden opgeteld. Anderzijds is de raad bevoegd om de bestemming van reserves te wijzigen. Bij grote calamiteiten, waarbij het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve niet toereikend is, kan de raad besluiten ook bestemmingsreserves anders in te zetten.

Voor de berekening van het weerstandsvermogen wordt voorgesteld alleen reserves mee te nemen die niet beklemd (vanwege rentetoerekening) of geoormerkt zijn. Na besluitvorming jaarrekening 2016 zijn er geen reserves meer die hieraan voldoen.

3. Stille reserves

De stille reserves betreffen een aantal onroerende zaken die (voor een groot deel) zijn afgeschreven. Per object wordt de WOZ-waarde (peildatum 1 januari 2016), gecorrigeerd met aanwezige boekwaarden vermeld: Daarnaast zijn er enkele specifieke aanpassingen uitgevoerd:

- Sporthal exclusief door SBL gerealiseerde BEL zwembad
- Gemeentehuis waardering opgehoogd naar huidige (boek)waarde investering
- Politiepost waardering opgehoogd naar huidige (boek)waarde investering

Op de volgende pagina zijn de stille reserves gespecificeerd.

Nr	Bezittingen gemeente Laren tbv Stille reserve Object	Boekwaarde 1-1-2018 €	WOZ-waarde 1-1-2017 €	Vershil = reserve €
1	Gemeenteboerderij nr 29 (oudheidskamer)	0	301.000	301.000
2	Sporthal "Klaas Bout hal"(excl. zwembad)	0	1.450.000	1.450.000
3	Ambtswoning	0	1.729.000	1.729.000
4	Gemeentehuis incl. deel renovatie	2.566.734	2.505.000	-61.734
5	Stalling/kantoor Rollybus (Gr.Gerritsweg 2a)	0	41.000	41.000
6	Kinderdagopvangverblijf Humanitas	68.893	244.000	175.107
7	Hertenkamp (inclusief schuur)	0	92.000	92.000
8	Aula begraafplaats	2.934	130.000	127.066
9	Gemeentetoren Naarderstraat	0	25.000	25.000
10	Museum Holland	0	550.000	550.000
Totaal stille reserves verkooptermijn > 1jaar		2.638.562	7.067.000	4.428.438
11	Gemeenteboerderij nr 27 (boerderij)	0	467.000	467.000
12	Brandweerkazerne (G.Gerritsweg 2)	0	1.471.000	1.471.000
13	Huurwoningen brandweer (4, 4a 4b 4c)	390.093	1.076.000	685.907
14	Kerklaan 1 (monumentale woning)	313.280	855.000	541.720
15	Grond Gooiergracht (Eemnes)	33.630	645.000	611.370
16	Diverse (Engh)gronden	0	14.000	14.000
17	Volkstuinencomplex 2e Ruitersweg	0	130.000	130.000
18	Grond Tafelbergweg 49	0	42.000	42.000
19	Overige grondposities grondadministratie (deels) ***	278.550	705.000	426.450
20	Politiepost nw in BRW-kazerne	147.105	217.201	70.096
21	Grond ligweide vm zwembad de Biezem	0	1.599.300	1.599.300
Totaal verkooptermijn < 1jaar		1.162.658	7.221.501	6.058.843
Getaxeerde kunstbezittingen ult. 2017 gemeente Laren				1.220.000
Totaal stille reserves verkooptermijn < 1jaar		1.162.658	7.221.501	7.278.843
Totaal Stille Reserves gemeente Laren		3.801.220	14.288.501	11.707.281
19 Overige grondposities grondadministratie (deels) *** - Betreft diverse percelen alsmede kadastrale nummers in Eemnes (niet Gooiergracht): gelegen aan de Zuid ervenweg (benoemd als grasland) 112.385 M ² (p/mtr € 4,03) gelegen aan de geerenweg (benoemd als grasland) 20.034 M ² (p/mtr € 4,03) parkeerterrein gelegen aan de Hein Keverweg 1				

Confrontatie risico's met beschikbaar weerstandsvermogen

In het volgende overzicht worden de hierboven genoemde risico's in verband gebracht met het beschikbare weerstandsvermogen.

Overzicht beschikbare weerstandsvermogen	Structureel	Incidenteel
Geïnventarisierde risico's	€ 1,0 mln	€ 1,5 mln
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 2,2 mln	€ 12,2 mln
Saldo	+/+ € 1,2 mln	+/+ € 10,7 mln

De ratio kan met betrekking tot de incidentele posten als volgt berekend worden:

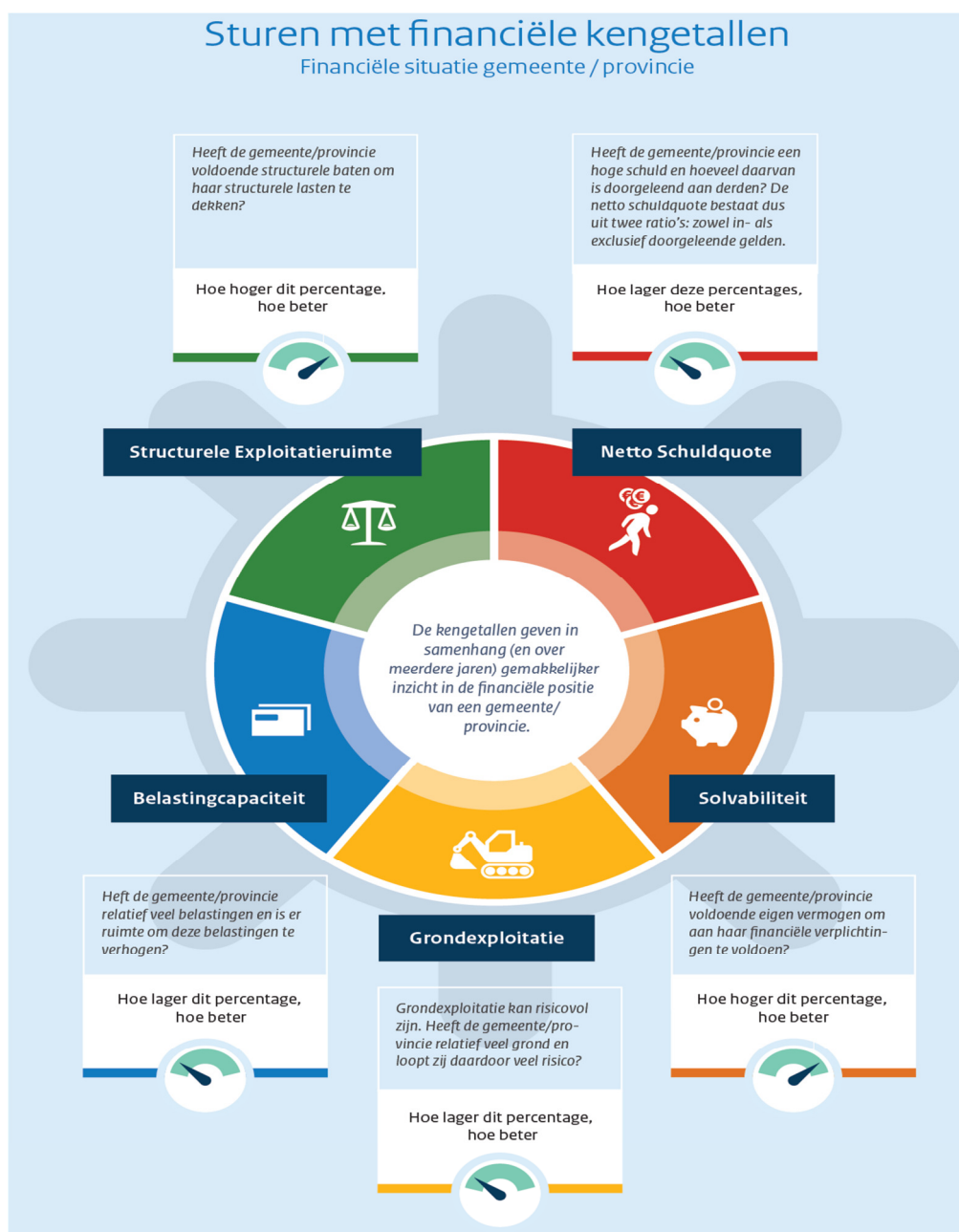
Beschikbare weerstandscapaciteit € 10,7 mln
Benodigde weerstandscapaciteit = Ratio weerstandsvermogen € 1,2 mln = 8,5.

De norm is vastgesteld boven de 2 . De feitelijke uitkomst is daarmee boven de norm.

Financiële kengetallen en duiding

Kengetallen	Realisatie 2017	Begroting 2018*	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1 Netto schuldquote	134,9%	86,2%	143,2%	147,9%	150,6%	161,7%
2 Netto schuldquote gecorr. voor alle leningen	102,6%	55,3%	113,3%	119,5%	123,4%	134,8%
3 Solvabiliteitsratio	18,3%	21,4%	15,9%	15,8%	16,5%	15,8%
4 Grondexploitatie	37,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
5 Structurele exploitatieruimte	15,1%	1,8%	-1,2%	1,3%	-0,7%	0,5%
6 Belastingcapaciteit	155,7%	146,1%	159,0%	159,0%	159,0%	159,0%

*: betreft de begroting 2018 voor wijziging

Financiële kengetallen

Naar aanleiding van de vernieuwing van de verslaggevingsregels zijn gemeenten vanaf 2015 verplicht om een basisset van vijf financiële kengetallen op te nemen in de paragraaf weerstandsvermogen. In bovenstaand overzicht zijn de vijf kengetallen opgenomen voor de begroting 2019.

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van de gemeente.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote is de verhouding van de netto schuld ten opzichte van de totale baten (exclusief mutatie reserves). In het algemeen ligt de netto schuldquote van een gemeente tussen de 0% en 90%. Een netto schuldquote van tussen de 100% en 130% is hoog en wanneer de netto schuldquote boven de 130% uitkomt bevindt een gemeente zich in de gevarezone. Voor de gemeente Laren ligt de netto schuldquote in 2019 boven de 90%. Het meerjarenperspectief laat een stijgende negatieve schuldquote zien. De sterke stijging van de netto schuldquote wordt voornamelijk veroorzaakt door nog af sluiten geldleningen (vreemd vermogen). Denk hierbij aan het Larense aandeel in ten aanzien van de aankoop terrein Crailo (Larens deel € 8.617.384) en de geplande investeringen ten aanzien van het GRP/ project wateroverlast (jaarlijkse investeringen ad. € 2.100.000 in jaren 2019, 2020, 2021 en 2022). Dit betekent dat Laren de door VNG geadviseerde maximum norm van 130% overschrijd.

Voor een genuanceerder beeld van de schuldpositie moet ook worden gekeken naar de voorraad bouwgronden en de uitgeleende gelden. Bij de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen worden deze leningen geëlimineerd. De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen bedraagt 113,3% voor de begroting 2019. Ook bij dit kengetallen laat het meerjarenperspectief een stijgende schuldquote zien.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit is het percentage van het vermogen dat uit eigen vermogen bestaat. Deze ratio geeft een goed beeld van de mate waarin bezittingen zijn gefinancierd met eigen vermogen of vreemd vermogen. De norm voor de solvabiliteit ligt doorgaans tussen de 25% en 40%. De solvabiliteit van de gemeente Laren bedraagt 15,9% in 2019 en op de termijn blijft deze stabiel. In 2018 was dat nog 21,4%. De solvabiliteit neemt dus af. Op de langere termijn wordt verwacht dat de solvabiliteit alleen nog maar verder toeneemt. Deze afname wordt veroorzaakt door de toename van de totale passiva.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van het totaal aan baten. Omdat in de begroting geen grondexploitaties zijn opgenomen bedraagt dit ratio voor alle jaarschijven 0%.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatie ruimte van 1,8% in 2018 geeft aan dat de structurele baten van de gemeente Laren niet allemaal vastliggen in structurele lasten. De meerjarige exploitatieruimte laat een lichte stijging zien over de meerjarenramingen met een kleine uitschieter in 2020.

Belastingcapaciteit

Onder de woonlasten worden verstaan de OZB-belasting op basis van de gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente, de rioolheffing voor een meerpersoonshuishouden en de afvalstoffenheffing voor een meerpersoonshuishouden. De belastingcapaciteit wordt berekend door deze woonlasten te vergelijken met het landelijk gemiddelde. Uitgedrukt in een percentage betekent dit de belastingcapaciteit van Laren 159,0% bedraagt in 2018. De woonlasten liggen in de gemeente Laren dus 59,0% hoger dan het landelijk gemiddelde.

C. Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Het beheer van kapitaalgoederen is belangrijk, omdat het de publieke ruimte betreft en het direct invloed heeft op het leef-, woon- en werkklimaat van iedereen. Ten behoeve van de openbare ruimte heeft de gemeente Laren een groot aantal kapitaalgoederen in beheer. De kwaliteit en het onderhoudsniveau zijn bepalend voor het voorzieningenniveau binnen de gemeente. Het beheer van deze kapitaalgoederen brengt financiële consequenties met zich mee. Hierbij gaat het dan om de kosten van beheer en instandhouding van wegen, riolering, water, groen, speelvoorzieningen en gebouwen. In 2015 en 2016 zijn de beheerdata voor wegen, groen, bomen, speelplaatsen, openbare verlichting en riolering geactualiseerd en opgenomen in integraal beheerdatasysteem Greenpoint. De beheerdata voor riolering zijn geactualiseerd opgenomen in het databeheersysteem Riodesk.

Het beleid van de gemeente Laren voor het onderhoud van kapitaalgoederen is onder meer opgenomen in de volgende nota's:

- Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP);
- Beleids- en actieplan Wateroverlast;
- Wegenbeheerplan 2017-2021;
- Beleids- en beheerplan Openbare Verlichting;
- Groenbeleidsplan;
- Speelplaatsenplan, speelvoorzieningen Laren;
- Beleid maatschappelijk vastgoed, een toetsingskader 2013 en
- Actualisatie onderhoud gemeentelijk vastgoed 2017.

Financieel overzicht kapitaalgoederen

Beheerplan	Begr. 2018 na wijziging	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Openbare verlichting (93210002)					
Kapitaallasten	60.319	56.859	54.715	54.211	52.328
Investeringsplanning	0	2.600	5.180	7.740	10.280
Onderhoudsbudget	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Groen (93570000)					
Onderhoudsbudget	447.010	91.100	94.100	97.100	100.100
Kapitaallasten	3.988	3.950	3.912	3.874	3.837
Riolering (93720000)					
Onderhoudsbudget	50.000	80.000	80.000	80.000	80.000
Kapitaallasten	188.144	171.880	178.112	176.797	175.483
Investeringsplanning	0	7.218	100.371	187.896	269.540
Wegen (93210000)					
Onderhoudsbudget	174.000	212.000	201.000	178.000	178.000
Kapitaallasten	612.348	583.557	579.153	560.948	533.940
Investeringsplanning	1.125	22.916	57.019	82.894	108.581
Speelplaatsen (93570006)					
Onderhoudsbudget	8.300	8.300	8.300	8.300	8.300
Gebouwen (vastgoed)					
Onderhoudsbudget	85.533	85.533	85.533	85.533	85.533
Kapitaallasten	442.601	431.087	426.307	424.254	422.201
Investeringsplanning	0	6.335	9.889	11.490	11.397

Civiele kunstwerken

De enige brug die de gemeente in onderhoud heeft stond in 2017 op nominatie om gesloopt te worden. Nadere besluitvorming zal nog plaatsvinden.

Onderhoud gemeentelijke gebouwen

In 2016 is een start gemaakt met het opstellen van nieuwe (meerjaren)onderhoudsplannen, dit is in 2017 afgerond. De onderhoudsplannen betreffen de bouwkundige elementen (extern en intern), de gebouw gebonden installaties, de terreininstallaties en de bouwkundige inventaris. De werkzaamheden zijn onderverdeeld naar jaarlijks uit te voeren onderhoudswerkzaamheden en vervanging en groot onderhoud dat niet jaarlijks, maar wel periodiek plaats dient te vinden. In principe wordt onderhoudsniveau 3 (redelijke conditie) nagestreefd.

Het jaarlijks installatietechnisch en klein bouwkundig onderhoud van alle vastgoedobjecten van de BEL-gemeenten, inclusief BEL-gebouwen, is grotendeels bij externe partijen ondergebracht. Ten aanzien van Legionella-preventie zijn risico-inventarisaties uitgevoerd en beheersplannen opgesteld. Deze worden in 2018 uitgevoerd.

Het meerjarenonderhoud (vervanging en groot onderhoud) wordt in regie opgedragen.

De kosten van jaarlijks terugkerende werkzaamheden worden begroot in de exploitatie. Vervanging en groot onderhoud worden gedekt via een onderhoudsvoorziening. Deze voorziening wordt ingezet als een egalisatievoorziening om de kosten voor het onderhoud gelijkmatig te spreiden op basis van een 10-jaarlijks voortschrijdend gemiddelde. De dotatie aan de voorziening is gebaseerd op berekeningen van (meerjaren)onderhoudsplannen van de gemeentelijke gebouwen, de daadwerkelijk uitgegeven lasten worden hierop verrekend.

In 2019 worden alle panden opnieuw getaxeerd voor actualisatie van de verzekerde opstalwaarde.

GROEN

Naam beheersplan	Groenbeleidsplan	Jaar vaststelling	1998
Naam Voorziening		Actualisatie	
Te onderhouden kapitaalgoederen:	De gehele groene inrichting van het gemeentelijk openbaar gebied, te weten: bomen, hagen, heesters, gazons, ruw gras, plantsoenen, bosplantsoenen, perken, bermen etc.		
Doel	Het groenbeleidsplan bevat een voorgestelde groenstructuur en beheervisie en dient als leidraad voor een verdere meer gedetailleerde uitwerking van het groenbeleid.		
Beleidskader	Het onderhoud van het openbaar groen vindt plaats op basis van het groenbeleidsplan. Daarvoor is een groenbeheersplan opgesteld. In 2010 zijn nieuwe bestekken opgesteld en in 2011 gezamenlijk met Eemnes en Blaricum Europese aanbested. Het contract loopt in december 2018 af. Als kwaliteitsnorm wordt het kwaliteitsniveau "B" volgens CROW standaard kwaliteitsniveaus voor het onderhoud gehanteerd, zoals ook door de Raad vastgesteld.		
Financiële situatie begrotingsjaar	Het onderhoud van het openbaar groen wordt zowel door derden als in eigen beheer uitgevoerd. De door derden uit te voeren werken zijn opgenomen in drie onderhoudsbestekken. Voor zowel de groenvoorzieningen als de begraafplaats zijn werkpakketten opgesteld. In deze werkpakketten wordt aangegeven welke beheerseenheden met welke percentage en frequentie behandeld c.q. onderhouden worden. Ook is een differentiatie aangebracht in de schillen rond het centrum. Het contract met Tomin- groenvoorziening loopt tot eind 2018. De budgetten zijn afgestemd op het kwaliteitsniveau "B".		

RIOLERING

Naam beheersplan	GRP 2018 – 2022	Jaar vaststelling	2018
Naam Voorziening		Actualisatie	2022
Te onderhouden	Het gehele gemeentelijk rioolstelsel, inclusief bergbezink- en overstortvoorzieningen		

Naam beheersplan	GRP 2018 – 2022	Jaar vaststelling	2018
Naam Voorziening		Actualisatie	2022
kapitaalgoederen	en de drukriolering, inclusief alle pompgemalen en bijbehorende zaken. De gemeente Laren heeft 69 kilometer vrijval riolering in beheer. Daarnaast zijn er 11 rioolgemaal met ongeveer één kilometer persleiding en circa 4.250 straatkolken in beheer. In 2012 is een bergbezinkbassin in de Gooiergacht aangelegd met een inhoud van 650 m3.		
Doel	Het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) geeft inzicht in de noodzakelijke onderhoud- en nieuwbouwwerkzaamheden en de daartoe benodigde budgetten over de planperiode. De planmatige opzet van het GRP vormt tevens de basis voor de raming van de jaarlijkse lasten en daarmee voor de bepaling van de hoogte van het rioolrecht. In het GRP is een lijst van investeringen opgenomen die noodzakelijk zijn om de riolering op het vereiste kwaliteitsniveau te houden. Deze lijst bevat investeringen voor rioolvervanging, riool reparatie, rioolrenovatie en maatregelen nieuw beleid.		
Beleidskader	In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP 2012 t/m 2017) zijn beleidskaders en speerpunten voor de planperiode vastgesteld. In 2015 is het Beleids- en actieplan Wateroverlast vastgesteld. Daarmee ligt de focus op de realisatie van maatregelen in het kader van de wateroverlast. In 2017 is een nieuw GRP voor de planperiode 2018 t/m 2022 opgesteld. Hierbij wordt toekomstige visie, ambitie en beleidsspeerpunten van het bestuur vastgesteld. Op basis van het meerjarige GRP wordt een Beheerplan Riolering en elk jaar een Uitvoeringsprogramma GRP opgesteld. Hierbij wordt nader beschreven welke activiteiten en maatregelen in het betreffende jaar uitgevoerd moeten worden. Het kwaliteitsniveau is volgens de richtlijnen van RIONED en diverse relevante NEN-normen.		
Financiële situatie begrotingsjaar	Het algemeen onderhoud en rioolvernieuwingen worden gedaan met behulp van de jaarlijkse inspecties, het geautomatiseerde rioleringsbeheersysteem en het Uitvoeringsprogramma GRP. Bij het opstellen van de begroting is rekening gehouden met het kwaliteitsniveau conform de richtlijnen van RIONED en de NEN-3398-2015. De budgetten zijn afgestemd op het vereiste kwaliteitsniveau.		

SPEELPLAATSEN

Naam beheersplan	Speelplan	Jaar vaststelling	2009
Naam Voorziening		Actualisatie	2024
Te onderhouden kapitaalgoederen		Alle gemeentelijke speelplaatsen	
Doel		De algehele onderhoudsstaat van de speelplaatsen en de benodigde budgetten voor het uitvoeren van het onderhoud .	

Naam beheersplan	Speelplan	Jaar vaststelling	2009
Naam Voorziening		Actualisatie	2024
Beleidskader		De speelplaatsen zijn in 2008 en 2009 vrijwel allemaal gerenoveerd. Als kwaliteitsnorm is het kwaliteitsniveau "B" volgens CROW standaard kwaliteitsniveaus voor het onderhoud gehanteerd. Dit is ook als zodanig door de Raad vastgesteld. De meeste toestellen gaan ca. 10 jaar mee, dus is het nuttig een speelplaatsenplan op te stellen om inzicht te krijgen in de benodigde budgetten voor vervangingen.	
Financiële situatie begrotingsjaar		Voor de uitvoering van verplichte inspecties en het regulier onderhoud van de speeltoestellen is een jaarlijks budget van € 8.300 beschikbaar. Tot op heden is dit budget toereikend geweest. De speelplaatsen conform het renovatieplan 2008 en 2009 zijn vrijwel allemaal gerenoveerd. Er is geen budget voor vervangingen. De jaarlijkse lasten voor renovatie en onderhoud worden ten laste gebracht van de exploitatie. De budgetten zijn afgestemd op het kwaliteitsniveau "B".	

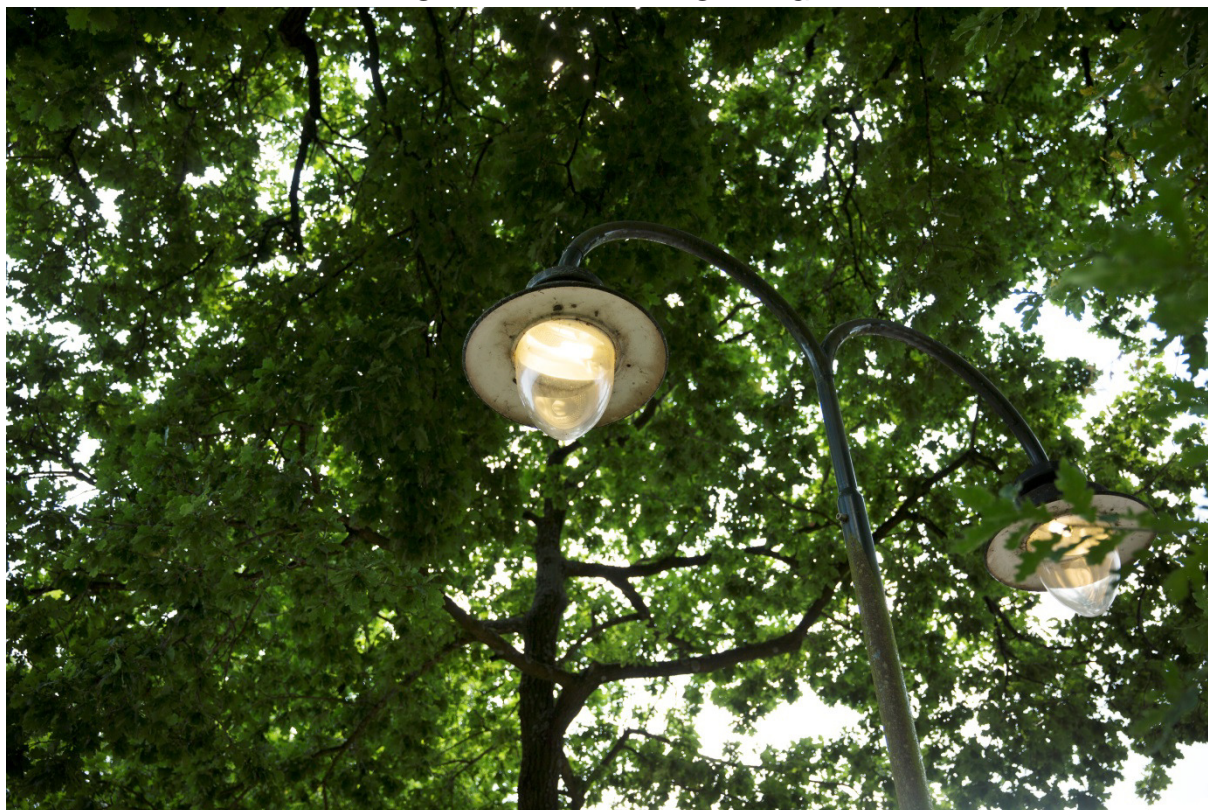
WEGEN

Naam beheersplan	Wegenbeheerplan 2017 - 2021	Jaar vaststelling	2016
Naam Voorziening		Actualisatie	2021
Te onderhouden kapitaalgoederen	De grijze inrichting van het gemeentelijk openbaar gebied, te weten: wegen (zand, asfalt en klinkers), trottoirs, fiets- en voetpaden, pleinen, parkeerplaatsen, tunnels etc. De gemeente Laren heeft circa 98 km verharde wegen, fiets- en voetpaden in haar beheer. Bij het onderhoud van de wegen in Laren wordt onderscheid gemaakt tussen het algemeen (reguliere) onderhoud en groot onderhoud (reconstructies). Het reguliere, vaak kleine, onderhoud wordt gefinancierd met middelen vanuit de lopende exploitatie. Onder dit reguliere onderhoud vallen beperkte en vaak plaatselijke reparaties van wegen met de asfalt- en/of elementenverhardingen. Herstel en onderhoud van de fiets- en voetpaden valt hieronder. Het groot onderhoud omvat meer ingrijpende werkzaamheden waarbij vaak de riolering ook wordt hersteld. Bekostiging vindt plaats aan de hand van de door de raad vastgestelde meerjarenbegroting.		
Doel	Goed beheer en onderhoud van het wegennet in Laren. In 2016 is het wegenbeheerplan 2017-2021 opgesteld. De doelstelling hierbij is om inzicht te krijgen in de complete onderhoudsstaat van de wegen en de benodigde budgetten voor het uitvoeren van het onderhoud en de reconstructies over de planperiode.		
Beleidskader	Het beleidskader wordt bepaald door enkele wetten, als de Wegen en Verkeerswet, Wet Herverdeling Wegenbeheer, het BW en de Wet Milieubeheer. Er is ook een relatie met andere beleidsterreinen, zoals riolering (gezamenlijke aanleg), verkeersveiligheid, milieu en sociale veiligheid, ruimtelijke ordening, nieuwbouwprojecten etc. Met ingang van 2017 wordt er gewerkt conform het wegenbeheerplan.		

Naam beheersplan	Wegenbeheerplan 2017 - 2021	Jaar vaststelling	2016
Naam Voorziening		Actualisatie	2021
Financiële situatie begrotingsjaar	De onderhoudswerkzaamheden worden gefinancierd uit de jaarlijkse exploitatie begroting. De reconstructies en de aanleg van wegen vallen onder de investeringen en worden in 40 jaar afgeschreven. De investeringen worden geactiveerd (incl. ambtelijke uren) en de kapitaallasten daarvan worden eveneens in de exploitatiebegroting opgenomen. De budgetten zijn afgestemd op het kwaliteitsniveau "B".		

OPENBARE VERLICHTING

Naam beheersplan	Openbare verlichting	Jaar vaststelling	2014
Naam Voorziening		Actualisatie	2024
Te onderhouden kapitaalgoederen		Lichtmasten	
Doel		Gemeente Laren heeft in totaal circa 2.800 lantarenpalen in haar beheer. De meeste lichtmasten dateren uit jaren tachtig. De afgelopen decennia is een klein aantal lichtmasten vervangen met een nieuwe mast.	
Beleidskader		De Raad heeft in 2014, het nieuwe Beleids- en beheerplan openbare verlichting vastgesteld voor de planperiode 2015-2024.. Als kwaliteitsnorm geldt hoofdzakelijk het kwaliteitsniveau "B" volgens CROW standaard kwaliteitsniveaus voor het onderhoud. Tijdens de wegreconstructies worden de lichtmasten naar behoefte vervangen. Dit gebeurt ook grote schadegevallen.	
Financiële situatie begrotingsjaar		Met het onderhoudsplan is het actuele meerjarenperspectief op het onderhoud van de OVL in Laren vastgesteld en zijn de nodige investeringen inzichtelijk gemaakt. De budgetten zijn afgestemd op het kwaliteitsniveau "B".	

GEBOUWEN

Naam beheersplan	Maatschappelijk vastgoed, een toetsingskader	Jaar vaststelling	2017
Te onderhouden kapitaalgoederen	Het integrale onderhoud van alle vastgoedobjecten van de BEL-gemeenten, inclusief BEL-gebouwen, wordt intern beheerd door het Cluster Vastgoed en Grondzaken en de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling.		
Doel	De gebouwen planmatig en naar behoren te onderhouden met het beschikbaar gesteld budget. In principe wordt onderhoudsniveau 3 (redelijke conditie) nagestreefd.		
Beleidskader	Jaarlijks wordt het MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) voor de gemeentelijke eigendommen geactualiseerd. In 2016 en 2017 zijn de onderhoudsplannen herzien.		
Financiële situatie begrotingsjaar	Ultimo 2017 bedraagt de hoogte van de voorziening € 403.610.		

D. Paragraaf financiering

Inleiding

De treasury-functie omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. Onder de treasury-functie valt niet het garanderen van geldleningen aan derden. Deze activiteiten vallen onder het desbetreffende programma.

Treasurystatuut

Per 1 januari 2001 geldt de wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden). Het belangrijkste uitgangspunt van de wet is het beheersen van risico's. Dat uit zich in een tweetal randvoorwaarden. De eerste is dat het aangaan en verstrekken van leningen alsmede het verlenen van garanties alleen zijn toegestaan voor de uitoefening van de publieke taak. De tweede houdt in dat uitzettingen en derivaten een prudent karakter moeten hebben en niet gericht zijn op het genereren van inkomen door het lopen van overmatige risico's. Verder uit het beheersen van risico's zich in de kasgeldlimiet en renterisiconorm. Beide beogen de renterisico's te begrenzen die verbonden zijn aan financiering door middel van achtereenvolgens korte schuld en lange schuld. In 2014 is het treasurystatuut aangepast in verband met het invoeren van het zogenaamde schatkistbankieren eind 2013.

Schatkistbankieren

De wet Schatkistbankieren is december 2013 aangenomen door de Eerste Kamer. Voor de BEL Combinatie en de gemeenten betekent dit dat overtollige liquiditeiten niet meer belegd mogen worden, maar moeten worden overgeboekt naar een 'schatkist' rekening bij het Rijk.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet heeft tot doel de renterisico's op kortlopende (opgenomen) geldleningen te beperken. Jaarlijks wordt door het ministerie aangegeven, welk bedrag een gemeente mag financieren met kortlopende geldleningen: de kasgeldlimiet. Het betreft een percentage (8,5%) van het totaal van de begroting. Indien deze kasgeldlimiet structureel wordt overschreden dient de kortlopende schuld omgezet te worden in een langlopende schuld. Door het jaar heen wordt er wel, goedkoop, kort geld geleend. Bij de financiering wordt er rekening mee gehouden dat deze kasgeldlimiet niet structureel wordt overschreden. De gemeente Laren zal maximaal incidenteel van deze mogelijkheid gebruik moeten maken wanneer liquiditeitsschommelingen een negatief saldo veroorzaken.

Renterisiconorm

Om ongewenste financiële gevolgen van rentewijzigingen te beperken wordt door het ministerie ook jaarlijks een renterisiconorm aangegeven. Dit is een percentage (20%) van de totale begroting van de gemeente. De uitkomst hiervan mag niet overschreden worden, wat bereikt kan worden met of een geringe omvang aan leningen of een goede spreiding van leningen in omvang, looptijden en rente aanpassingen. De berekening van de renterisiconorm is in de bijlagen opgenomen.

Omslagrente

De omslagrente is de rente die gehanteerd wordt voor het berekenen van de rentecomponent van de kapitaallasten en –indien van toepassing– voor de toerekening van rente aan eigen vermogen. Met ingang van 2017 dient het percentage jaarlijks berekend te worden aan de hand van de werkelijke kosten. Voor 2017 en 2018 was dit percentage 1%. In 2019 is dit weer op 1% becijferd.

Financiering en Rente

Om er voor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten en de daar aan gekoppelde financieringsbehoefte inzichtelijk zijn, wordt in artikel 13 voorgeschreven dat de paragraaf financiering voortaan ook in ieder geval inzicht geeft in de rentelasten, het renteresultaat, de financieringsbehoefte en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend (artikel 1, onderdeel H).

Financieringsbehoefte

Voor de uitoefening van de reguliere taken zijn er voldoende liquiditeiten aanwezig.

Het verloop van de langlopende leningen OG is als volgt:

Verloop leningen OG	Saldo ultimo 2018	Saldo ultimo 2019	Saldo ultimo 2020	Saldo ultimo 2021	Saldo ultimo 2022
BNG 40.106861	2.730.000	2.520.000	2.310.000	2.100.000	1.890.000
BNG 40.108366	1.000.000	800.000	600.000	400.000	200.000
Triodos bank	3.000.000	2.500.000	2.000.000	1.500.000	1.000.000
ING / Nat.Ned	3.900.000	3.750.000	3.600.000	3.450.000	3.300.000
BNG 40.110951	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
BNG 40.110952	2.700.000	2.550.000	2.400.000	2.250.000	2.100.000
BNG 40.111659	4.000.000	4.000.000	4.000.000	0	0
Totaal	20.330.000	19.120.000	17.910.000	12.700.000	11.490.000

De financieringstekorten zijn berekend per begin van het dienstjaar, hierbij is voor de herfinanciering rekening gehouden dat voor een bedrag van gemiddeld € 1.000.000 kort geld wordt aangetrokken. Dit in verband met de fluctuaties in de financieringsbehoefte.

Financieringstekort	Saldo begin 2019	Saldo begin 2020	Saldo begin 2021	Saldo begin 2022
Dekking dmv kort geld	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Herfinanciering 2018	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000
Herfinanciering 2019	0	0	1.700.000	1.700.000
Herfinanciering 2020	0	0	0	1.400.000
Herfinanciering 2021	0	0	0	1.400.000
Herfinanciering 2022	0	0	0	0
Totaal	2.200.000	2.200.000	3.900.000	6.700.000

Uitgezette geldleningen

Het verloop van de geldleningen UG is als volgt:

Verloop leningen UG	Saldo ultimo 2018	Saldo ultimo 2019	Saldo ultimo 2020	Saldo ultimo 2021	Saldo ultimo 2022
Parochie Sint Jan	2.450.000	2.450.000	2.450.000	2.450.000	2.450.000
St. Binnensportsacc. Laren	4.176.900	4.022.200	3.867.500	3.712.800	3.558.100
St. Binnensportsacc. Laren	225.000	216.667	208.333	200.000	191.667
LMHC	285.377	246.171	206.456	166.225	125.470
SV Laren 99	70.551	63.899	57.160	50.354	43.419
Totaal	7.207.828	6.998.937	6.789.449	6.579.379	6.368.656

Verloop financiering korte termijn

Overschotten (liquide middelen > 250.000) worden zoveel mogelijk ondergebracht bij de schatkist. Kortdurende tekorten worden gedekt door kasgeldleningen.

Renteresultaat

Opbrengsten

De gemeente heeft uitstaande geldleningen waaruit rente baten voortvloeien. Deze rente komt ten goede aan het exploitatieresultaat (in het taakveld treasury).

Het verloop van de baten en lasten ziet er als volgt uit:

Renteresultaat	2018	2019	2020	2021	2022
Leningen UG	-237.429	-231.823	-226.204	-220.578	-214.960
Leningen OG	368.572	334.388	312.721	291.054	273.387
Kasgeld (kort) 0,5%	0	5.000	5.000	5.000	5.000
Leningen (lang) 2,5%	100.000	30.000	72.500	107.500	0
Totaal	231.143	137.565	164.017	182.976	63.427

Berekening omslagrente

De nieuwe voorschriften van de BBV schrijven een overzicht voor om de wijze van berekening van de omslagrente inzichtelijk te maken.

Gezien het meerjarenverloop van financiering, de beleggingen en het verloop van kortdurende transacties, is de omslagrente de komende jaren bepaald op 1%.

E. Paragraaf bedrijfsvoering

Algemeen

De paragraaf betreffende de bedrijfsvoering geeft ten minste inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. De bedrijfsvoering heeft als reikwijdte de gemeentelijke organisatie. De ambtelijke staf van Laren bestaat uit de gemeentesecretaris, griffier en bestuurssecretariaat. De gemeentelijke taken worden uitgevoerd door de BEL Combinatie.

Uitgangspunten bedrijfsvoering

De burger verwacht van de gemeente dat de gelden rechtmatig, doelmatig en doeltreffend besteed worden en dat de gemeente een betrouwbare partner voor de inwoners is en transparant handelt. Deze verwachtingen zijn leidraad voor de bedrijfsvoering. De bedrijfsvoering ondersteunt de uitvoering van de programma's. Het welslagen van de programma's is zodoende in belangrijke mate afhankelijk van de kwaliteit van de bedrijfsvoering. Er is ook een samenhang tussen het programma Bestuur en de paragraaf Bedrijfsvoering. Het programma Bestuur richt zich met name op de relatie tussen inwoner en gemeente. De paragraaf richt zich op de reguliere, operationele kaders voor de bedrijfsvoering.

Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling

Eind 2015 is met de Doorontwikkeling de beweging ingezet richting een eigentijdse wendbare organisatie. In 2018 krijgt de Doorontwikkeling een vervolg in het meerjarenprogramma Organisatieontwikkeling. Als gemeentelijke werkorganisatie is wendbaarheid nodig om producten en dienstverlening aan te kunnen blijven sluiten op wat lokale en landelijke maatschappelijke ontwikkelingen en wet- en regelgeving van ons vragen. Het Arhi proces zal eveneens een groot beroep doen op onze flexibiliteit en ons aanpassingsvermogen. De ontwikkeling van de organisatie krijgt op verschillende niveaus vorm: bij de teamleiders, de teams en de medewerkers:

- Het management van de BEL Combinatie is anders ingericht. Het aantal leidinggevenden is afgenomen. Afdelingsmanagers en coördinatoren zijn omgezet naar teamleiders. Teamleiders sturen anders; zij zijn -naast hun inhoudelijke verantwoordelijkheid – ook verantwoordelijk voor het in ontwikkeling brengen van hun team en medewerkers. Teamleiders zijn een cruciale factor in de beweging naar meer zelfregie en wendbaarheid in de teams en bij de medewerkers.
- Medewerkers krijgen meer ruimte om eigen regie en verantwoordelijkheid te nemen voor de uitvoering van hun werk en hun ontwikkeling. Er wordt meer en meer een beroep gedaan op verbindende- en samenwerkingskwaliteiten vanuit hun eigen professionaliteit en vakmanschap. Het is daarom belangrijk dat medewerkers voldoende ontplooiingsmogelijkheden krijgen en zich kunnen blijven ontwikkelen.
- De teams richten met de teamleider hun eigen maatwerk ontwikkeltraject in, afhankelijk van de opgave waar zij voor staan. De opgave wordt soms nadrukkelijk door het bestuur ingegeven. Zo wordt de outsourcing van de gemeentelijke belastingtaken onderzocht, wat gevolgen heeft voor het team Heffen & Waarderen en deels voor het team Invordering. Bij de Buitendienst is de toekomstige positionering onderwerp van onderzoek.

Opleidingen en trainingen zijn essentiële instrumenten in de cultuurverandering die is ingezet richting een eigentijdse wendbare organisatie. Medewerkers, teams en teamleiders worden met opleidingen en ontwikkelaanbod optimaal gefaciliteerd in hun professionele en persoonlijke ontwikkeling. Hier wordt in toenemende mate gebruik van gemaakt. Het is de verwachting dat deze trend zich de komende jaren zal voortzetten.

Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren

Het wetsvoorstel normalisering rechtspositie ambtenaren is op 8 november 2016 door de Eerste Kamer aangenomen. Normalisering van de rechtspositie betekent dat:

- het private arbeidsrecht (inclusief het onlangs gewijzigde ontslagrecht) van toepassing wordt op de rechtsverhouding tussen overheidswerkgevers en hun ambtenaren;
- de bestuursrechtelijke regels rond bezwaar en beroep in ambtenarenzaken komen te vervallen;
- de speciale regels voor het arbeidsvoorwaardenoverleg, en de doorwerking daarvan, worden vervangen door het reguliere cao-recht.

De planning is erop gericht dat de wet, tezamen met alle invoerings- en aanpassingswetgeving, met ingang van 1 januari 2020 in werking treedt. Het financiële effect van deze exogene ontwikkeling is op dit moment nog niet bekend. Mogelijk dat op termijn sprake is van een aanpassing van de loonkosten, maar ook eventuele frictiekosten kunnen zich voordoen.

Planning & Control

Onder planning & control verstaan we de activiteiten die erop gericht zijn om duidelijk te maken wat er, gegeven de doelen, in een bepaalde periode moet gebeuren. Maar ook de informatievoorziening daarover, de benodigde bijsturing en de uiteindelijke verantwoording over de behaalde resultaten aan het bestuur. Binnen planning en control zijn daarmee twee belangrijke processen onlosmakelijk met elkaar verbonden: plannen en beheersen. Dat is het dagelijks werk van het bestuur van de BEL-gemeenten, de directie, de teamleiders en de medewerkers van de BEL Combinatie, waarbij het Dagelijks Bestuur via een aantal producten in de planning en controlcyclus verantwoording aflegt aan het Algemeen Bestuur.

Daarnaast zijn specifieke aandachtsgebieden in dit domein, onder andere de treasuryfunctie (aantrekken van gelden), het volgen van de verbonden partijen en de opvolging van de verbeterpunten die voortkomen uit de interne controle.

Momenteel wordt hard gewerkt aan een Programma Bedrijfsvoering. Het doel van dit programma is uiteindelijk om de BEL Combinatie verder te equiperen in de uitvoering van de diverse taken en diensten aan de raden van de BEL-gemeenten en haar inwoners.

Op basis van een eerste inventarisatie zal het Programma Bedrijfsvoering bestaan uit de volgende onderwerpen:

- Versterken budgetbeheer
- Managementinformatie
- Dienstverleningsovereenkomst
- Projectbeheersing

Informatie en ICT

Eind 2018/begin 2019 wordt verantwoording afgelegd over het beleidsplan Informatie & ICT.

F. Paragraaf verbonden partijen

Algemeen

De paragraaf verbonden partijen is opgesteld vanuit duidelijkere randvoorwaarden doordat er een (visie-) nota Verbonden Partijen is opgesteld. Wel moet een duidelijke indeling gemaakt worden tussen gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en verenigingen, vennootschappen en coöperaties. In de programma's moeten vooral de risico's van deelname aan de verbonden partij voor de financiële positie van de gemeente terugkomen.

Kader verbonden partijen

1.1 Beleid verbonden partijen

Verbonden partijen zijn rechtspersonen waarin de gemeente een financieel en/of bestuurlijk belang heeft. Met een verbonden partij zet de gemeente Laren één of meerdere taken op afstand.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht.

Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de gemeente. Voorbeelden hiervan zijn een subsidie of een garantstelling.

De gemeente Laren heeft via de werkorganisatie een strategische visie rondom verbonden partijen opgesteld. Deze visie kan op basis van de geformuleerde uitgangspunten als ook de financiële spelregels een inzicht geven in de status van de verbonden partij. De spelregels horen bij drie verschillende fasen die een verbonden partij kent:

- Oprichten: In deze fase komen vragen aan de orde als 'Wanneer wordt een verbonden partij opgericht' en: 'Welke rechtsvorm heeft de verbonden partij'.
- Beheersen: In deze fase wordt beschreven welk beheer instrumentarium wordt gehanteerd voor het risicomanagement en toezicht op verbonden partijen. In dit kader is het ook goed aan te geven dat er door het College, in goede afstemming met de GR-en zelf, ondersteunende spelregels inzake financiën, weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn gemaakt.
- Evalueren en beëindigen: In deze fase wordt ingegaan op de evaluatie van verbonden partijen en de vraag of voortzetting van de samenwerking in de huidige vorm nog het meest passend is.

1.2 Beheer verbonden partijen

Met het op afstand zetten van één of meerdere taken van de gemeente in verbonden partijen moet de gemeente Laren het toezicht op verbonden partijen inrichten. De ene verbonden partij heeft meer risico's dan de andere, waardoor het benodigde toezicht per verbonden partij verschilt. Na oprichting van een verbonden partij wordt het risicoprofiel van de verbonden partij bepaald en daarmee bepalen we of de verbonden partij een hoog, gemiddeld of laag risicoprofiel heeft. Bij een hoog risicoprofiel wordt het toezicht op de verbonden partij intensiever dan bij een laag risicoprofiel. Bij een hoog risicoprofiel wordt minimaal twee keer per jaar een risicoanalyse uitgevoerd, terwijl bij een laag risicoprofiel een analyse van de begroting en de jaarrekening volstaat.

1.3 Risicoanalyse verbonden partijen

Het risicoprofiel van een verbonden partij wordt bij oprichting bepaald en periodiek geëvalueerd. Aan de hand van een vragenlijst worden de risico's van de verbonden partijen op een gestandaardiseerde wijze in kaart gebracht. De vragen variëren van 'harde' bestuurlijke en financiële gegevens tot meer zachte informatie zoals ziekteverzuim en de organisatie van het toezicht. De vragen zijn samengevat in dertien indicatoren die gezamenlijk een beeld geven van het risicoprofiel van een verbonden partij. Onderstaand is een overzicht van de indicatoren opgenomen en waarom deze vragen iets zeggen over het risico van een partij:

Bestuurlijke indicatoren

- Op dit onderdeel wordt gekeken naar de stemverhouding en aanvullende bevoegdheden die zijn vastgelegd in statuten of een gemeenschappelijke regeling. Daarnaast wordt gekeken in hoeverre verbonden partijen aan eventuele nog op te stellen kaderstellende spelregels voldoen.

Financiële indicatoren

- Baten: Er wordt gekeken naar de afhankelijkheid van subsidies, het aandeel van de gemeente in subsidies en de hoogte van de inkomsten uit kernactiviteiten.
- Lasten: Er wordt gekeken naar het percentage vaste lasten dat wordt gedekt door de vaste inkomsten en het exploitatieresultaat.
- Vermogenspositie: Er wordt gekeken naar de liquiditeit en solvabiliteit van de organisatie.
- Planning en control: Er wordt gekeken naar de aanwezigheid van tussentijdse rapportages voor de sturing van de organisatie.

Politieke indicatoren:

- Bij het politieke belang staat de publieke en maatschappelijke betrokkenheid van een verbonden partij centraal. Het gaat hier bijvoorbeeld om de substantiële werkgelegenheid die de verbonden partij biedt in de gemeente Laren of om de vraag of de verbonden partij zich bijvoorbeeld richt op kwetsbare groepen in de samenleving of op de veiligheid van de inwoner. Bij dit deelgebied wordt ook een inschatting gemaakt over de kans op imagoschade voor de gemeente Laren.

Omgevingsindicatoren:

- Omgevingsfactoren die een rol spelen zijn:
 - is de verbonden partij gevoelig voor economische bedreigingen (bijvoorbeeld recessie, ontwikkelingen arbeidsmarkt)
 - afhankelijkheid van veranderende wet- en regelgeving
 - risicomanagement: zijn er veel niet beheersbare risico's? Wat is de kans dat deze zich voordoen?

Overige indicatoren:

- Toezicht: Er wordt gekeken naar de periodieke bijeenkomsten van het toezicht en de specialismen (o.a. financieel, vakinhoudelijk, juridisch) in het toezicht.
- Directie en management: Er wordt gekeken naar de voortijdige wisselingen op sleutelposities, de termijn dat sleutelposities worden bekleed (zeer kort/zeer lang) en het aantal personen dat deelneemt binnen de directie/dagelijkse leiding.
- Personeel: Er wordt gekeken naar het ziekteverzuimpercentage, het verloop onder het personeel en de omvang van het personeel dat in vaste dienst is.
- Bedrijfsvoering: Er wordt gekeken naar de aanwezigheid van tussentijdse rapportages en de aanwezigheid van een meerjarenbegroting.
- Concurrentiepositie: Er wordt gekeken naar de concurrentiepositie en de toenemende concurrentie.
- Fusie/verhuizing/reorganisatie: Er wordt gekeken naar de ontwikkelingen rondom fusies, verhuizingen en/of reorganisaties.

Deze risicoprofilering wordt stelselmatig geactualiseerd en beheerd zodat een inzicht ontstaat in het risicoprofiel en de ontwikkeling daarin. Het aangaan van banden met derde partijen komt voort uit het publieke belang. Verbindingen met derde partijen is een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Dit betekent dat deze partijen veelal beleid uitvoeren dat ook door de gemeente zelf gedaan zou kunnen worden, maar om allerlei redenen aan deze partijen wordt 'overgelaten'.

De kaderstellende en controlerende taak blijft wel bij de gemeente liggen. Deze laatste taak is vanuit het financieel controlerende oogpunt belangrijker aan het worden, mede door de vanuit de Single information / Single audit (SiSa) aangescherpte Wet- en regelgeving en de vanaf 2017 nieuwe / meer gespecificeerde regelgeving vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), aan welke de GR-en zelf ook onderworpen zijn.

1.4 Ontwikkelingen in Wet- en regelgeving m.b.t. Gemeenschappelijke Regelingen

De nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) is op 8 juli 2014 door de Eerste Kamer aangenomen.

Met de nieuwe wet wordt de positie van gemeenteraden rond het bestuur en het beleid van de gemeenschappelijke regeling versterkt. Het traject inzake vaststelling van de begroting en begrotingswijzigingen wordt aangepast om de deelnemers meer sturing en invloed te geven op het openbaar lichaam:

- het dagelijks bestuur stuurt uiterlijk voor 1 augustus de vastgestelde begroting aan Gedeputeerde Staten (art. 34 Wgr). Dit vloeit voort uit de verlengde zienswijzetermijn voor de deelnemers van zes naar acht weken (art. 35 Wgr).

- Uiterlijk op 15 april van het lopende jaar biedt het dagelijks bestuur de conceptbegroting en de voorlopige jaarrekening aan de raden van de deelnemende gemeenten aan, zodat de raden deze informatie beschikbaar hebben ten behoeve van de zogeheten zomernota

Verder krijgen gemeenten binnen de Wgr een mogelijkheid erbij om een lichte vorm van samenwerking met elkaar aan te gaan door invoering van een bedrijfsvoeringorganisatie met rechtspersoonlijkheid. Er bestaat al geruime tijd behoefte aan een samenwerkingsvorm die wel rechtspersoonlijkheid heeft, maar geen geëeld bestuur met een algemeen bestuur, een dagelijks bestuur en een voorzitter, met alle bestuurlijke drukte die daarmee samenhangt. Binnenkort kunnen gemeenten die met elkaar een samenwerkingsverband willen aangaan en daarvoor de Wgr gebruiken kiezen uit een openbaar lichaam, een gemeenschappelijk orgaan of een bedrijfsvoeringorganisatie. De wijzigingen in de wet geven aanleiding tot wijziging van de bestaande gemeenschappelijke regelingen. De gemeente Laren ziet erop toe dat deze wijzigingen tijdig worden doorgevoerd.

Overige wijzigende Wet- en regelgeving welke ook invloed hebben op Gemeenschappelijke Regelingen:

- Vennootschapsbelasting

Op 16 september 2014 is het Voorstel van wet tot wijziging van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 en enige andere wetten in verband met de modernisering van de vennootschapsbelastingplicht voor overheidsonderneming "Wet Vpb-plicht" voor overheidsondernemingen aangeboden aan de Tweede Kamer. Met dit wetsvoorstel wil de regering concurrentievervalsing door verschillen in belastingplicht tussen private ondernemingen en publieke ondernemingen voorkomen. Dit wetsvoorstel is per 1 januari 2016 effectief in werking getreden. In de nieuwe regeling is elke overheidsonderneming in beginsel belastingplichtig. Er zijn diverse vrijstellingen opgenomen voor o.a. interne activiteiten, wettelijke taken en samenwerkingsverbanden. Er geldt een algehele vrijstelling als de organisatie ten minste 90% vrijgestelde activiteiten verricht én de behaalde winst niet meer dan € 15.000 bedraagt. De vrijstelling voor samenwerkingsverbanden kent strikte voorwaarden.

De nieuwe regeling heeft niet alleen impact op de gemeente Laren, maar ook op de gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen. Het afgelopen jaar heeft de gemeente Laren de consequenties in kaart gebracht, onder begeleiding van ingehuurd kennisexperts, en de nodige stappen gezet om de regeling te implementeren.

- Wijzigende Wet Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Met ingang van het opstellen van de begroting 2017 gemeenten, en eigenlijk daaraan voorafgaand al bij de GR-en zijn er voorschriften van kracht geworden een vijftal financiële kengetallen op te nemen als ook de financiële gegevens in de programma's maar ook in de paragraaf verbonden partijen op te nemen. Daarnaast is met ingang van het begrotingsjaar 2018 ook voor de Gemeenschappelijke Regeling het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) van toepassing geworden. De GR-en hebben deze wijziging in de begroting 2018 weten door te voeren, daarbij bijvoorbeeld ook de 'overhead' naar 1 programma gebracht, waardoor de vergelijkende cijfers in 2018 op niveau beleidsproducten lastig te maken waren, echter op totaalniveau logischerwijs nog wel. Vanaf 2019 kan er weer gebruik gemaakt worden van het in detail kunnen vergelijken van cijfers o.b.v. bestaand beleid.

1.5 Bepaling / berekening van aan GR verbonden risicoprofiel

Een hoog risicoprofiel bij een gemeenschappelijke regeling met een openbaar lichaam wordt vaak veroorzaakt door een grote financiële bijdrage in de gemeenschappelijke regeling door de gemeente Laren. In een aantal gevallen wordt dit beeld nog verzaamd door een beperkte invloed in het Algemeen Bestuur (stemverhouding). Daarnaast spelen factoren een rol als recessie, bezuinigingen en politieke gevoeligheid, maar ook veranderende Wet- en regelgeving en decentralisatie van taken vanuit het Rijk. Een hoog risicoprofiel bij privaatrechtelijk verbonden partijen wordt vaak veroorzaakt door het financieel belang van de gemeente Laren in de verbonden partij heeft. Aandelenkapitaal, maar ook leningen en garantstellingen, spelen een rol. Ook hier is de recessie van belang: als het economisch minder gaat, kopen bedrijven en inwoners minder gronden en huizen. De verbonden partij kijkt dan vaak naar andere mogelijkheden om de omzet te verhogen, maar hier is toezicht vanuit de aandeelhouders van belang. Als het gaat om risicovolle projecten of projecten buiten de eerder vastgestelde doelstellingen, wordt door de gemeente Laren extra risico gelopen.

Hieronder wordt weergegeven de onderwerpen waarop de betreffende verbonden Partij in basis beoordeeld is en van een risicoprofiel / -waardering is voorzien:

Omrekeningstabel benoemde risico's GR-en / m.n. financieel en politiek / hestuurlijk benoemd:

Klasse	Algemene items				financiële items		
	Bijdrage	Punten		politiek	range ratio	sovabiliteit	liquiditeit
1	< 100.000	2		2	tot 20%	10	10
2	< 250.000	5		4	tot 24%	8	8
3	< 500.000	7		6	tot 28%	6	6
4	<1.000.000	15		8	tot 32%	4	4
5	>1.000.000	20		10	33% en groter	2	2

Lijst van gemeenschappelijke regelingen waarin de gemeente Laren deelneemt:

Gemeenschappelijke regeling	Doel deelname	Deelnemers
Gemeenschappelijke regeling BEL	Kennisconcentratie, efficiencyvoordeel en behoud zelfstandigheid	Blaricum, Eemnes, Laren
Regio Gooi en Vechtstreek – voormalige Gewest Gooi en Vechtstreek	Efficiencyvoordeel door schaalvergroting. Onvoldoende capaciteit in eigen huis. Kennis.	Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Laren, Huizen, Weesp en Wijdmeren, Eemnes (deels)
GR Veiligheidsregio (GR VGV)	Efficiencyvoordeel door schaalvergroting. Kennis	Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Laren, Huizen, Weesp en Wijdmeren
Gemeentelijke bevolkingszorg ((GHOR) via GR VGV	Efficiencyvoordeel door schaalvergroting. Kennis	Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Laren, Huizen, Weesp en Wijdmeren
Gemeenschappelijke regeling uitvoering sociale zaken (SoZa H-BEL)	Efficiencyvoordeel en voldoen aan Wet- en regelgeving	Blaricum, Eemnes (deels), Huizen en Laren
Tomingroep	Efficiencyvoordeel en voldoen aan Wet- en regelgeving	Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Laren, Huizen, Weesp Wijdmeren en Almere
Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Flevoland en Gooi & Vechtstreek	Efficiencyvoordeel. Kennis. Beter kunnen voldoen aan Wet- en regelgeving	Blaricum, Gooise Meren, Laren Hilversum, Huizen, Weesp, Wijdmeren, 6 gemeenten Flevoland en provincies Flevoland en Noord Holland.
GR GVE Gooiergracht en Vijzelgemaal Eemmeer	Efficiencyvoordeel. Kennis.	Blaricum, Laren

Lijst met stichtingen, waarin de gemeente participeert:

Stichting Gooisch Natuurreservaat	Efficiencyvoordeel en kennisconcentratie	De Provincie Noord-Holland (25%), A'dam (10%) en de 5 Gooise gemeenten Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen en Laren (65%) nemen deel in de uitbesteding van het landschap- en natuurbeheer
-----------------------------------	--	--

Laren - waardering Gemeenschappelijke Regelingen o.b.v. toegekende puntne risicoprofiel:							Begr 2019
		totaal	11.188.625	PUNTEN vanuit ..		afh. Ext. Invloeden / omgeving	TOTAAL
<u>gemeenschappelijke regelingen</u>		Omv bijdrage	bijdrage	Politiek	stemverhouding	ov externe invl	PUNTEN
GR BEL Combinatie		6.735.278	20	10	2	2	34
GR Regio G&V		1.733.129	20	10	4	2	36
GR veiligheidsregio G&V (GR VGV)		822.893	15	10	4	4	33
GR Bevolkingszorg (Onderdeel GR VGV)		46.914					
GR SoZa HBEL		1.345.699	20	8	6	6	40
GR TOMIN werkvoorzieningsschap		279.250	10	6	4	6	26
GR Omgevingsdienst Flevoland Gooi Vechtstree		115.682	2		10	2	14
GNR		109.780	5	2	2	6	15

Indeling Verbonden Partijen (GR-en) in risicoprofiel				
Financieel belang	€ 1.000.000,=			GR Belcombinarie (34)
				GR Regio G&V (36)
				GR SoZa HBEL (40)
				GR Veiligheidsregio G&V (33)
	€ 100.000,=		GR Werkvoorzieningsschap TOMIN (26)	
		GR OFGV (14)		
		GNR (15)		
	€ 5.000,=		GR RWZI (16)	
		tot 16	tot 30	tot 50
		RISICOSCORE		

Gemeenschappelijke regeling Werkorganisatie gemeenten Blaricum, Eemnes en Laren

De Gemeenschappelijk Regeling BEL Combinatie is 1 januari 2008 operationeel geworden waarbij per dezelfde datum al het operationele en beleid makende personeel van de deelnemende gemeenten in dienst van de gemeenschappelijke regeling is getreden. In februari 2017 is de kleine staf met de beleidsregisseurs en de gemeentelijke controller alsnog naar de BEL Combinatie overgeheveld. Door de BEL Combinatie worden de gezamenlijke werkzaamheden voor de drie deelnemende (samen circa 30.000 inwoners) met een personeelbestand van 196,18 FTE uitgevoerd.

Ontwikkelingen

De huidige structuur en aansturing van de BEL Combinatie en de relatie met de gemeenten vanuit de opdrachtgever / opdrachtnemer rollen, hebben aanleiding gegeven tot een doorontwikkeling - en procesmodel aanpassing. Hierbij zijn de rol en positie van de beleidsregie van de respectievelijke gemeenten herbezien. Deze functionarissen zijn naar de BEL Combinatie overgeheveld en vervullen daar, naast de meegenomen taken vanuit de staven, extra werkzaamheden waarmee de BEL Combinatie verder versterkt is. In 2018 zal met name de besluitvorming vanuit de provinciale ARHI-procedure effect kunnen hebben op de verder toekomstige positie en ontwikkeling van de BEL Combinatie.

Bestuurlijk belang

Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling bestaat uit de collegeleden van de drie gemeenten en heeft volledige zeggenschap. Het dagelijks bestuur wordt gevormd door 1 vertegenwoordiger vanuit de drie gemeenten aangevuld met de directeur van de BEL Combinatie.

Basisgegevens BEL Combinatie

Gemeenschappelijke Regeling BEL Combinatie						GR BEL
Algemene gegevens:					Ratio:	
Balanstotaal			19.791.164		Solvabiliteit	9,05%
Eigen vermogen			1.790.952			
Kort vreemd vermogen			1.815.115		Liquiditeiten	19.816
Omvang totale begroting GR 2019			19.035.574			
Aandeel gemeente Laren in begrotingsvolume			6.735.273			
Werkelijke lasten 2017 gemeente Laren			6.245.591			
Exploitatieresultaat werkelijk 2017			-67.275			
Stemaandeel /-verhouding			33,33%		Risicopunten	34

Financieel belang

De drie gemeenten staan financieel garant voor de werkorganisatie. Door de gemeente Laren is bij de werkorganisatie via een dienstverleningsovereenkomst een werkpakket inclusief bijkomende door te belasten kosten ter waarde van € 6.735.273,= begroot (bijgesteld begroot 2018 € 6.508.440,=). In deze bijdrage is overigens mede versleuteld de toename van de kosten door de indexaties.

Relatie met de taakvelden benoemd onder de financiële programma's

De bijdrage vanuit de gemeente Laren aan de GR BEL Combinatie zijn verantwoord onder alle voorkomende programma's, de BEL Combinatie werkt namelijk als het gemeentelijk werkapparaat voor alle programma en beleidsproducten van de gemeente Laren.

Regio Gooi en Vechtstreek

De GR Regio is een samenwerkingsverband van de 7 gemeenten in de regio Gooi en Vechtstreek. De Regio GV voert regionale taken uit, ontwikkelt beleid en behartigt de belangen van de zeven regiegemeenten (Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp en Wijdemeren) die ze gezamenlijk willen oppakken of afstemmen. De Regio heeft als centrale opdracht van de gemeenten om ervoor te zorgen dat in Gooi en Vechtstreek een evenwichtige en harmonische ontwikkeling plaatsvindt. In het kader van werkzaamheden Sociaal Domein heeft ook de gemeente Eemnes de voor haar benodigde werkzaamheden(deels) bij de GR Regio ingekocht.

De dienstverlening van GR Regio is grofweg te verdelen over 2 deelgebieden, te weten:

- Activiteiten ten behoeve van het Sociale Domein
- Activiteiten ten behoeve van het Fysieke Domein

Ontwikkelingen

Vanuit het opgestelde rapport door de Regio inzake herijking regionale samenwerking "Meer samen; samen meer" is de zogenoemde Regionale Samenwerking Agenda (RSA) opgesteld. Deze is opgesteld vanuit inbreng van alle deelnemende gemeenten van de door haar als belangrijk en uit te werken aandachtspunten. Na vaststelling van de RSA worden nu de in de agenda verwerkte initiatieven opgepakt en verder uitgewerkt. Hierbij valt te denken aan regionaal uit te voeren activiteiten zoals inrichten van een regionaal wandelnetwerk, voorbereiding op effecten Floriade 2022 Almere e.d. Daarnaast is er via de regio een eerste stap gemaakt op het aanhaken op activiteiten binnen de Metropool Regio Amsterdam (MRA) bijvoorbeeld bovenregionale zaken m.b.t. woonvisies. Door de Regio wordt regelmatig aan de betrokken raden, mede via de vanuit de raden aangestelde "ambassadeurs" informatie verstrekt over de voortgang en overige ontwikkelingen. De MRA behartigt ondertussen ook aangelegenheden welke onder de "MIRT" vallen waarbij MIRT staat voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Door het oppakken en uitwerken van deze activiteiten neemt de omvang van de begroting GR Regio G&V overigens verder toe.

Door de GR Regio is gewerkt aan herziening van de GR Regeling, deze treedt in werking na de gehouden gemeenteraadsverkiezingen op 18 maart 2018.

Bestuurlijk belang

Het algemeen bestuur heeft 7 leden te weten de burgemeesters van de deelnemende gemeenten.

Basisgegevens GR Regio G&V

Gemeenschappelijke Regeling Regio Gooi en Vechtstreek							GR Regio
Algemene gegevens:					Ratio:		
Balanstotaal			43.175.000		Solvabiliteit		47,25%
Eigen vermogen			20.399.000				
Kort vreemd vermogen			14.693.000		Liquiditeiten		6.717.000
Omvang totale begroting GR 2019			79.504.000				
Aandeel gemeente Laren in begrotingsvolume			1.733.129				
Werkelijke lasten 2017 gemeente Laren			1.464.856				
Exploitatieresultaat begroot 2019			-				
Stemaandeel /-verhouding	7 deelnemers		14,29%				
	op inwonertal		4,51%		Risicopunten		36

Financieel belang

De bijdrage van de gemeente Laren aan de Regio Gooi- en Vechtstreek is in 2019 begroot op een bijdrage van € 1.733.129,=, in 2018 was de bijgestelde bijdrage begroot van € 1.650.959,=.

Relatie met de taakvelden benoemd onder de financiële programma's

De bijdrage vanuit de gemeente Laren aan de GR Regio GV zijn onder navolgende programma's verantwoord:

Programma 7 – sociaal domein	€726.017,=
Programma 9 – volksgezondheid en milieu	€ 1.007.112,=

Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Gooi- en Vechtstreek

De GR VGV is een gemeenschappelijke regeling waarin deelnemen de gemeenten Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp en Wijdmeren hun taken inzake veiligheid (m.n. brandweertaken) hebben ondergebracht. Hiernaast is de zogenoemde Gemeentelijke Bevolkingszorg als aandachtspunt onder deze GR gepositioneerd als bijkomende losse activiteit.

De samenwerking heeft tot doel een meer doelmatige, georganiseerde en gecoördineerde preventie en hulpverlening bij ongevallen en rampen in het verzorgingsgebied te bewerkstelligen.

Zij heeft onder andere de navolgende taken:

het instellen en in stand houden van een regionale brandweeralarmcentrale, het aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel, het voorbereiden van coördinatie bij de rampenbestrijding, het verzamelen en evalueren van gegevens t.b.v. de waarschuwing en alarmering van de bevolking door middel van het sirenenet in geval van een ramp of van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, het verkennen van gevaarlijke stoffen en het verrichten van ontsmetting, het adviseren van besturen van de deelnemende gemeenten op het gebied van:

- brandpreventie en bluswatervoorziening;
- voorbereidende maatregelen t.b.v. de brandbestrijding en –beperking in bepaalde objecten;
- het aanschaffen van materieel.

Ontwikkelingen

Na jaren van opgelegde bezuinigingen is de GR Veiligheidsregio aan de bodem van haar mogelijkheden terecht gekomen. In haar begroting 2018 waren veel autonome, en daarmee niet door de Veiligheidsregio beïnvloedbare, extra lasten opgenomen vanuit Brandweer Nederland en het IFV. Hierdoor lopen de lasten voor de deelnemende gemeenten ook in 2019 nog verder op. Daarnaast komt er een negatief effect door de toekomstige kosten van realistisch oefenen van circa 0,5 miljoen, aangezien binnenkort niet meer op het eigen oefenterrein geoefend kan worden. Door de provincie Noord Holland wordt momenteel een huursom voor het gebruik van het 'oude' oefenterrein op Crailo gevraagd van circa € 350.000,=, deze valt weg wanneer de Veiligheidsregio elders moet gaan oefenen (naar verwachting in ultimo 2019 / begin 2020).

Bestuurlijk belang

Het algemeen bestuur heeft 7 leden en 7 plaatsvervangers. De gemeente Laren is met 1 lid vertegenwoordigd in het bestuur.

Basisgegevens GR Veiligheidsregio G&V

Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek							GR VGV
Algemene gegevens:					Ratio:		
Balanstotaal			17.895.332		Solvabiliteit		7,30%
Eigen vermogen			1.306.091				
Kort vreemd vermogen			5.770.913		Liquiditeiten		-137
Omvang totale begroting GR 2019			27.212.438				
Aandeel gemeente Laren in begrotingsvolume			869.807				
Werkelijke lasten 2017 gemeente Laren			816.845				
Exploitatieresultaat begroot 2019			-		Netto schuldquote		43,29%
Stemaandeel /-verhouding	7 deelnemers		14,29%				
	op inwonertal		4,51%		Risicopunten		33

Financieel belang

Jaarlijks geeft de gemeente Laren een bijdrage aan de regionale brandweer en de bevolkingszorg. In 2019 is de bijdrage voor de regionale brandweer terecht gekomen op € 755.947,= (begroot 2018 was € 713.653,=). Voor de bevolkingszorg, die ook onder de Veiligheidsregio mee loopt is in 2019 een bedrag van € 46.026,= verwerkt.

Relatie met de taakvelden benoemd onder de financiële programma's

De bijdrage vanuit de gemeente Laren aan de GR Veiligheidsregio GV is onder navolgende programma verantwoord: Programma 3 – Openbare Orde en Veiligheid € 869.807,=

Gemeenschappelijke regeling uitvoering sociale zaken (SOZA H-BEL)

De gemeenten Huizen, Blaricum, Eemnes en Laren werken via deze GR samen in de uitvoering van de regelingen in de sociale wetgeving. Daarbij is Huizen de centrumgemeente. Voor deze (maatwerk-) samenwerkingsvorm is tussen de gemeenten afgesproken dat de BEL gemeenten bijdragen in de apparaatskosten van Huizen. In feite betreft het hier een zogenaamde “Lege GR”; de werkorganisatie is de afdeling Sociale Zaken van de gemeente Huizen die tevens de werkzaamheden verbonden aan de Wet maatschappelijk ondersteuning (Wmo), participatie, jeugdzorg en ouderenzorg ondersteunen.

Ontwikkelingen

Vanaf de begroting voor 2016 en meerjarig is door de GR SOZA HBEL rekening gehouden met een toename in het personeelbestand van 9 fte vanwege de nog almaar toenemende werkzaamheden vanuit de drie decentralisaties. Nog steeds staat de formatie onder druk. Daarnaast gaat HBEL participatietaken grotendeels zelf uitvoeren. Gemeente Huizen heeft daarom een formatieonderzoek laten uitvoeren. Uit dit onderzoek komt een kortlopende stijging van de lasten naar voren, deze zal vanaf 2020 naar verwachting weer gaan dalen.

Bestuurlijk belang

De portefeuillehouder met Sociale Zaken heeft zitting in het bestuurlijk overleg.

Basisgegevens GR SoZa HBEL

Gemeenschappelijke Regeling Sociale Zaken Huizen en BEL gemeenten (app.kosten)							GR SoZa
Algemene gegevens:					Ratio:		
Omvang totale begroting GR 2019				9.564.655			
Aandeel gemeente Laren in begrotingsvolume				1.345.699			
Werkelijke lasten 2017 gemeente Laren				1.110.536			
Exploitatieresultaat begroot 2019				-			
Aandeel procentueel in GR aandeel bechikkingen				14,07%	Risicopunten		40

Financieel belang

Jaarlijks worden de apparaatskosten die GR SOZA HBEL maakt voor de uitvoering van sociale zaken door de gemeente vergoed. In de begroting 2018 was rekening gehouden met apparaatskosten ad van € 1.120.500,=. Dit bedrag is ook aan de GR SoZa HBEL betaald voor de door haar ambtelijk uitgevoerde werkzaamheden. Voor 2019 wordt rekening gehouden met een kostenpost van € 1.345.699,=.

Relatie met de taakvelden benoemd onder de financiële programma's

De bijdrage vanuit de gemeente Laren aan de GR SOZA HBEL is onder navolgende programma verantwoord:

Programma 7 – Sociaal Domein	€ 1.345.699,=
------------------------------	---------------

Werkvoorzieningsschap Tomingroep

De gemeenschappelijke regeling 'Werkvoorziening Tomingroep' voorziet in de uitvoering van alle in de Participatiewet (de voormalige Wet sociale werkvoorziening) benoemde werkzaamheden. De Tomingroep voert wettelijke taken uit namens de gemeenten in de regio en ten behoeve van de gemeente Almere. De hoofddoelstelling is het aanbieden van werkgelegenheid onder aangepaste omstandigheden aan personen die kunnen en willen werken, maar die door een persoonlijke oorzaak (tijdelijk) geen kans hebben op een baan in het reguliere bedrijfsleven. Daarnaast heeft deze GR ook een belangrijke taak in het doorgeleiden van moeilijk bemiddelbare cliënten naar regulier werk. Vanuit de decentralisatie heeft de Tomingroep een extra taakstelling gekregen om de instroom maximaal te beperken en te zorgen voor een zo groot mogelijk doorstroming naar regulier werk, mede ingegeven door de, via de gemeente, aan de sociale werkvoorzieningen opgelegde bezuinigingen. De taken die verbonden zijn aan het werkgeverschap worden nu via SoZa HBEL uitgevoerd.

Ontwikkelingen

Het Werkvoorzieningsschap Tomingroep, ook wel bekend als ‘het Schap’, is een deelneming onder de Tomingroep B.V. Complicerende factor is de transformatie in het kader van de decentralisaties in het sociale domein, en met name op het vlak van de Participatiewet per 1-1-2015. In 2015 is er meer duidelijk

worden over de status en ontwikkeling van “het Schap” en de relatie met de Tomingroep. Per 1-6-2016 is het Schap op grond van de participatiewet ook verantwoordelijk geworden voor de werkgeversdienstverlening. De opdracht vanuit de Wet aan het Schap is de realisatie van 30% uitstroom van mensen met een loonwaarde van 40%-80% en 80%-100%. Dit in samenwerking met het UWV. Tevens is er een proces inzake Transformatie en herstructurering opgezet o.b.v. het “Bedrijfsplan Tomingroep 2015” en worden activiteiten uitgewerkt tot het versterken, vereenvoudigen en aanpassen van de governance van Tomingroep. De gemeenten streven ernaar om per januari 2018 de nieuwe governance van Tomingroep te hebben geïmplementeerd. Hiertoe is medio 2017 de besluitvorming opgestart om te komen tot herziening van de GR waarbij met name gekeken wordt naar stemrecht (op basis van 10 jaars-gemiddelde aantal werkzame WsW-ers per gemeente) waarbij deze verdeelsleutel ook van toepassing gaat worden op eventuele verliesbijdragen vanuit de gemeenten maar ook op het recht van de door de BV uitgekeerde dividenden. Nu wordt nog uitgegaan van de oude situatie. Ondanks de afnemende rijksbijdrage per Subsidiabele Equivalent (SE) is het Schap in 2019 in staat de gevraagde werkzaamheden uit te voeren met een klein tekort (€ 785.000,=) welke door de Tomingroep B.V. wordt aangezuiverd. Wel is de administratieve uitvoering verlegd naar de centrumgemeente Huizen vanwege de daar reeds aanwezige expertise waarmee de administratieve last binnen het Schap zelfe zijn verlicht.

Bestuurlijk belang

In het bestuur hebben alle 9 deelnemende gemeenten zitting. Bovendien zijn er twee externe adviseurs aan het bestuur toegevoegd. Vanuit Laren neemt 1 vertegenwoordiger deel in het bestuur van de Tomingroep.

Basisgegevens GR Werkvoorzieningsschap Tomin

Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningsschap TOMIN (onderdeel Tomingroep BV)					GR Tomin	
Algemene gegevens:					Ratio:	
Balanstotaal (geconsolideerd met Tomingroep BV)		33.707.000			Solvabiliteit (incl BV)	17,78%
Eigen vermogen (geconsolideerd Tomingroep BV)		23.610.000				
Kort vreemd vermogen (het Schap)		4.754.000			Liquiditeiten (schap)	1.674.000
Omvang totale begroting GR 2019		27.638.000				
Aandeel gemeente Laren in begrotingsvolume		279.250				
Werkelijke lasten 2017 gemeente Laren		642.415				
Exploitatieresultaat 2019 (het Schap)		-785.000				
Stemaandeel /-verhouding		9,09%			Risicopunten	26

Financieel belang

De gemeentelijke bijdragen aan de Tomingroep is met de invoering van de nieuwe participatiewet per 1 januari 2015 vervallen. De financiering geschiedt vanuit de doorgestorte rijksbijdragen en loonkostenvergoeding vanuit de Tomingroep BV waar het personeel werkzaam is. De getoonde bijdrage betreft de via het gemeentefonds, onder het sociale deelfonds, ontvangen bijdrage die 1:1 aan het Schap wordt doorbetaald. Voor de gemeente Laren betreft dit een bedrag van € 279.250,= welke daarom ook begroot wordt.

Relatie met de taakvelden benoemd onder de financiële programma's

De bijdrage vanuit de gemeente Laren aan de werkvoorzieningsschap TOMIN is onder navolgende programma verantwoord:

Programma 7 – Sociaal Domein € 279.250,=

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Sinds begin 2013 zijn de milieutaken voor de gemeente Laren en Blaricum ondergebracht bij de Gemeenschappelijk Regeling Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV). Naast Laren en Blaricum zijn 15 andere gemeenten en provincies uit de regio Flevoland en Gooi en Vechtstreek deelnemer van deze Gemeenschappelijke Regeling. De OFGV behandelt de milieutaken op het gebied

vergunningverlening, toezicht en handhaving uit het omgevingsrecht.

Ontwikkelingen

Nu de opstart- en aanloopfase zijn afgerond is er een stabiele organisatie tot stand gekomen. Vanuit deze stabiele situatie is het nu mogelijk om te komen tot afspraken in het kader van zogenoemde dienstverlenings-overeenkomsten (DVO) en bepaling van kostprijsstarieven voor de geleverde diensten aan de deelnemende gemeenten. Dit proces is opgestart in 2017. De begroting 2018 is als eerste begrotingsjaar op basis van de kostprijsystematiek opgesteld. Medio 2017 is de kostprijsystematiek uitgelegd en besproken met de participanten, waaruit bleek dat bij invoering van deze systematiek de kleinere gemeenten duurder uit zijn. Dit heeft geleid tot bestuurlijk overleg waarin afgesproken is dat er een overgangsregeling tot stand moet gaan komen om daarmee een ingroeiperiode te creëren, hierbij is KPS-systeem in 2018 voor 50% ingevoerd en met begrotingsopstelling 2019 voor 100%.

Bestuurlijk belang

Het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling bestaat uit 15 bestuurders van alle deelnemers en heeft volledige zeggenschap hierin.

Basisgegevens GR OFGV

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Flevoland Gooi en Vechtstreek						GR OFGV
Algemene gegevens:					Ratio:	
Balanstotaal			4.088.507		Solvabiliteit	49,35%
Eigen vermogen			2.017.534			
Kort vreemd vermogen			1.596.443		Liquiditeiten	5.384.000
Omvang totale begroting GR 2019			11.767.960			
Aandeel gemeente Laren in begrotingsvolume			115.682			
Werkelijke lasten 2017 gemeente Laren			82.155			
Exploitatieresultaat begroot 2019			-			
Stemaandeel /-verhouding	aandeel totaalbudget		0,96%		Risicopunten	14

Financieel belang

Door de gemeente Laren is bij de OFGV in 2017 een werkpakket van € 82.155,= afgenomen, de begroting voor 2018 heeft € 93.744,= bedragen. Dit werkpakket is nu nog gebaseerd op een afgeleide van de lasten van de inbreng van de deelnemende gemeenten in 2013. Begroting 2019 o.b.v. de kostprijsystematiek is nu begroot op € 115.682,=.

Relatie met de taakvelden benoemd onder de financiële programma's

De bijdrage vanuit de gemeente Laren aan de OFGV is onder navolgende programma verantwoord:
Programma 8 – Bouwen, Wonen, Milieu en Duurzaamheid € 115.682,=

Stichting Goois natuureservaat

In 1932 is door de Gooise gemeenten (Blaricum, Bussum, Huizen, Laren, Naarden en Hilversum) samen met de provincie Noord-Holland en de gemeente Amsterdam de stichting Goois Natuureservaat opgericht. Het statutaire doel van de Stichting Goois Natuureservaat is:

- De instandhouding van het natuurschoon in 't Gooi door de verkrijging van de daar gelegen terreinen, om deze ten eeuwigden dagen ongeschonden als natuureservaat te behouden;
- Het publiek door vrije toegang tot die terreinen onder eventueel te stellen bepalingen, het genot van dat natuurschoon te verzekeren.

Ontwikkelingen

Door de gemeente Amsterdam is aangegeven dat zij wilde gaan uittreden uit deze Stichting. Na verregaande juridische procedures is door de Hoge Raad uitgesproken dat de voorgenomen uittreding niet toegestaan is. Daarmee dient de gemeente Amsterdam weer aan haar verplichtingen inzake het GNR te gaan voldoen, zij heeft echter wel aangegeven haar basisbijdrage te bevriezen op het niveau van het jaar 2016.

Vanuit de financiële en operationele continuïteit, en om het eventuele verlies van de bijdrage van de gemeente Amsterdam op te kunnen vangen, heeft het GNR een strategische toekomstvisie opgesteld. Vanuit deze visie bleek dat een uitbouw van de samenwerking met een strategische partner het verder onderzoeken waard was. Deze vraag is voor “instemming” aan de deelnemende participanten en andere stakeholders voorgelegd. Uit deze consultatie bleek dat de genoemde eventuele partner niet als de meest wenselijke partij werd gezien, dat de huidige structuur van het GNR wellicht niet meer de meest wenselijke is, waarbij ook een andere bestuurlijke aansturing benodigd zou zijn. Hiertoe is verder onderzoek gepleegd in 2015 / 2016 onder leiding van een externe projectleider. Dit onderzoek heeft geleid tot aanpassing van de besturing van het GNR, een bijstelling van de financiering van het GNR, en het verder door ontwikkelen van het GNR. Dit om in de toekomst haar rol te kunnen blijven vervullen. Als vervolg op alle ingezette acties is in 2017 het opgestelde transitieplan aan de gemeenteraden ter vaststelling aangeboden. Aan dit transitieplan is een projectplan toegevoegd met een inschatting van de projectkosten, hoe het GNR de nabij komende jaren (tot 2021) kan gebruiken en overleven om te komen tot een stabiele nieuwe GNR. Door de Provincie en de gemeente Amsterdam is aangegeven dat zij dit projectplan omarmen, maar dat zij dit als een uitdaging van de Gooise gemeenten zien en zij daar financieel niet aan bijdragen. Overigens heeft de Provincie Noord-Holland recent ook aangegeven het GNR te willen verlaten waarbij zij aangeven dat de governance (met 2 petten op - en in het bestuur van het GNR te zitten en daarnaast als subsidieverstrekker betrokken zijn) de aanleiding voor dit besluit is.

Bestuurlijk belang

Het bestuur bestaat uit leden van de verschillende gemeenteraden, colleges van B&W, en van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten van Noord-Holland. Het bestuur heeft zodoende 7 leden, 2 externe adviseurs en een onafhankelijk voorzitter (deze 3 laatste bestuursleden hebben geen stemrecht). Hiernaast is de situatie rondom de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) GNR aan verandering onderhevig gezien de geuite wens van uitreden van de gemeente Amsterdam en de Provincie Noord Holland (mede vanuit de door hen gevoeld dubbele pet als participant maar ook als bestuurder van het GNR). De SOK zal daarom t.z.t. bijgesteld moeten worden.

Basisgegevens Goois Natuur Reservaat (GNR)

Goois NatuurReservaat (participatie in stichting)						GNR
Algemene gegevens:					Ratio:	
Balanstotaal			2.450.100		Solvabiliteit	63,41%
Eigen vermogen			1.553.529			
Kort vreemd vermogen			742.344		Liquiditeiten	876.315
Omvang totale begroting GR 2019			6.837.970			
Aandeel gemeente Laren in begrotingsvolume			109.780			
Werkelijke lasten 2017 gemeente Laren			68.037			
Exploitatieresultaat werkelijk 2017			159.261			
Exploitatieresultaat begroot 2019			-			
Stemaandeel /-verhouding	statutair aandeel		5,88%		Risicopunten	15

Financieel belang

De Stichting Goois Natuurreservaat wordt via een vastgestelde verdeelsleutel door de deelnemende gemeenten gesubsidieerd. De bijdrage aan het GNR loopt vanaf 2015 op door de extra gevraagde en toegezegde bijdrage in de transitiekosten als ook de uitvoering van her verbeterproject governance en ICT. In 2017 was de bijdrage voor de gemeente Laren begroot op € 107.150,=, de werkelijke nettobijdrage heeft € 85.125,= bedragen, mede onder invloed van de “doorschuif compensabele BTW voor de deelnemende gemeenten” en doorgeschoven activiteiten / kosten transitie e.d. vanwege later op gang komen daarvan. De begrote bijdrage GNR welke in de begroting 2019 is verwerkt bedraagt € 109.780,=.

Relatie met de taakvelden benoemd onder de financiële programma's

De bijdrage vanuit de gemeente Laren aan het GNR is onder navolgende programma verantwoord:
 Programma 6 – Cultuur en Recreatie € 109.780,=

Gooiergracht en Vijzelgemaal Eemmeer

Deze gemeenschappelijke regeling (Blaricum en Laren) heeft in 1961 de opdracht gekregen de rioolwaterzuivering en bijbehorende afvoerleidingen te exploiteren. Al vrij snel werd de rioolwaterzuivering eigendom van het Waterschap. De gemeenschappelijke regeling draagt sindsdien nog wel zorg voor het exploiteren en het onderhouden van de afvoerleidingen, d.w.z. de Gooiergracht en het Vijzelgemaal aan het einde van voornoemde gracht. In 2004 zijn besprekingen met het waterschap gestart met als doel de opheffing van de gemeenschappelijke regeling en overdracht van eigendommen en taken. In 2007 is er door het bestuur van het waterschap een besluit genomen over de overname. Over deze principe overeenkomst (ook te vinden in besluitenlijst bestuur Waternet) heeft echter geen besluitvorming in de gemeenten Blaricum en Laren plaatsgevonden. In 2017 is de overeenkomst wel weer onder aandacht van het waterschap gebracht, nadat zij de wens uitgesproken hebben de Gooiergracht te willen opwaarderen tot primaire watergang. Het is de intentie van alle partijen om de voorbereiding voor de opheffing van de gemeenschappelijke regeling daadwerkelijk af te ronden met als voorlopige opheffingsdatum 1 januari 2019 waarbij het waterschap de verantwoording en lasten voor de sanering van de Gooiergracht (met Rijkssubsidie) voor haar rekening neemt.

Bestuurlijk belang

Van het algemeen bestuur is een lid van het College van B&W Blaricum voorzitter en de gemeentesecretaris van Blaricum secretaris. Verder maakt 1 raadslid deel uit van het algemeen bestuur. Laren is met eenzelfde aantal leden vertegenwoordigd.

Basisgegevens Gooiergracht en Vijzelgemaal Eemmeer (GRG)

Gemeenschappelijke Regeling Gooiergracht / Vijzelgemaal / Rioolwaterzuivering							GR GVE
Algemene gegevens:						Ratio:	
Balanstotaal				185.355		Solvabiliteit	94,34%
Eigen vermogen				174.855			
Kort vreemd vermogen				10.500		Liquiditeiten	147.980
Omvang totale begroting GR 2019				12.000			
Aandeel gemeente Laren in begrotingsvolume				6.000			
Werkelijke lasten 2017 gemeente Laren				3.695			
Exploitatieresultaat begroot 2017				10.639			
Stemaandeel /-verhouding				50,00%		Risicopunten	0

Financieel belang

De laatste bijdrage aan de GR die daadwerkelijk betaald is, in 2010, bedroeg € 16.000,=. De in de begroting 2017 weergegeven bijdrage bedroeg € 6.000,=, de daadwerkelijke berekende bijdrage heeft € 5.276,= bedragen. Voor 2019 is wederom een bedrag van € 6.000,= geraamd.

G. Paragraaf grondbeleid

Algemeen

Onder grondbeleid verstaan we het gehele instrumentarium dat de gemeente ter beschikking staat om de ruimtelijke, en deels ook economische doelstellingen te realiseren. De resultaten op grondexploitaties en de financiële risico's zijn van groot belang voor de algemene financiële positie van de gemeente.

Grondbeleid van de gemeente

In Laren is de nog te vergeven ruimte zeer schaars, met weinig speelruimte voor ontwikkelingen. Het grondbeleid voor de gemeente, vastgelegd in de nota Grondbeleid, is vooral gericht op de regisserende functie van de gemeente. De gemeente heeft een belangrijke taak op het gebied van het behoud van de leefbaarheid en het karakter van de gemeente en de versterking van de aanwezige kwaliteit. Hiermee wordt een vervolgstap gezet in de intensivering van het gemeentelijk grondbeleid.

De gemeente heeft naast de eigen beleidsregels natuurlijk ook te maken met de regelgeving van de overheid. In 2016 zijn de BBV-regels aangepast en geactualiseerd. In de Notitie faciliterend grondbeleid zijn de verslagleggingsregels aangepast. Dit komt voort uit de scherpere afbakening van de taken en ook door de invoering van de Vennootschapsbelasting (Vpb).

In de notitie is het onderscheid tussen het actieve en het faciliterend grondbeleid nader toegelicht. Bij actief grondbeleid voert de gemeente zelf alle fasen uit. Aankoop, sloop, bouw- en woonrijp maken tot het uitgeven van de kavels aan toe. De gemeente heeft hierbij de gronden in bezit. Bij faciliterend grondbeleid treedt de gemeente alleen op als overheid die de plannen van de particulier faciliteert. De daarmee gepaard gaande kosten zijn verhaalbaar. Dit op grond van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordeningen (Bro) die het mogelijk maken de kosten op degene die daarvan profijt hebben, worden verhaald.

In de bovengenoemde notitie worden nog een aantal zgn. stellige uitspraken gedaan (vergelijkbaar met wetgeving, waarbij slechts gemotiveerd kan worden afgeweken). De belangrijkste hebben betrekking op de wijze dat de kosten en opbrengsten moeten worden verantwoord. Dit heeft in de jaarrekening 2016 ook plaatsgevonden.

Ook worden richtlijnen gegeven op de wijze waarop met de kosten (voorbereidingskosten, maximale termijn van kostenverhaal, informatievoorziening aan de raad) moet worden omgegaan.

Het beleid van de gemeente dient te worden aangepast aan het bepaalde in de BBV voorschriften. De regelgeving betekent niet dat de gemeente haar beleidsvrijheid geheel verliest. De BBV regelgeving is meer gericht op de wijze van uitvoering en verantwoording. De keuze te kiezen voor een actieve of faciliterende grondbeleid blijft toebehoren aan de raad.

Voor het grondbeleid zijn de doelstellingen als volgt geformuleerd:

1. het tijdig mogelijk maken van het maatschappelijk, en door de gemeente gewenst, ruimtegebruik. Hoofdzakelijk door het actueel maken en houden van de bestemmingsplannen;
2. het realiseren van nieuwe ontwikkelingen met een evenwichtige verdeling van kosten en opbrengsten;
3. het bevorderen van de kwaliteit van de openbare werken en de openbare ruimte;
4. het beleid moet, gezien de taakstelling van het bestuur en de beperkte ruimte voor ontwikkelingen, uitdrukkelijk gericht zijn op een regisserende rol van de gemeente.

In het kader van grondbeleid zijn drie typen projecten te onderscheiden:

1. projecten met een gemeentelijke grondexploitatie

Project Smeekweg

Het project Smeekweg is in 2006 gestart en heeft betrekking op de verplaatsing van de speeltuinvereniging, de renovatie van de cultuurhistorische boerderij De Jong, de bouw van woningen en de herinrichting van het openbare gebied. Het project is afgerond in 2018.

Project Crailo

De initiële Grondexploitatie d.d. 27 oktober 2017 (vastgesteld d.d. 18 december 2018) vormt de basis en is taakstellend voor het beleid van GEM Crailo met betrekking tot de ontwikkeling van het plangebied. De grondexploitatie dient als het financiële kader voor partijen. De grondexploitatie wordt vastgesteld bij besluit van GEM Crailo. De projectdirecteur van GEM Crailo is verantwoordelijk voor het actualiseren van de grondexploitatie. De grondexploitatie dient (minimaal) eenmaal per jaar te worden geactualiseerd aan de hand van de feitelijke en verwachte economische omstandigheden, waarbij de planeconoom in samenspraak met de projectleider de budgetten en de werkelijke bestedingen in kaart brengt. In 2019 zal de grondexploitatie voor het eerst opgemaakt worden. Bij het opmaken van de begroting 2019-2022 is er daardoor nog geen ramingen opgenomen binnen de gemeentelijke begroting.

2. projecten met een kostenverhaal (faciliterende rol)

De gewijzigde BBV-voorschriften biedt gemeenten de gelegenheid om gemeentelijke kosten te verhalen op een initiatiefnemer en/of grondeigenaar, wanneer de gemeente bij een ontwikkeling geen eigen grondbezit heeft. Het gaat hier niet alleen om kosten die te maken hebben met bijvoorbeeld bestemmingsplanwijziging, maar ook op het gebied van investeringen die de gemeente moet doen aan wegen, groen en water (riolering). De gemeente gaat er allereerst vanuit het kostenverhaal privaat te regelen, met een zogenaamde anterieure overeenkomst. Daarbij wordt zij nu gesteund door de wettelijke bepalingen.

3. Voorbereidingskrediet

Wanneer in de aanloop naar het openen van een grondexploitatie gemeentelijke kosten worden gemaakt om de haalbaarheid van een ontwikkeling te onderzoeken, een ontwikkelstrategie te bepalen of contractering voor te bereiden, wordt budget aangevraagd.

Het budget wat hiervoor nodig is, wordt door de gemeenteraad gevoteerd in de vorm van een voorbereidingskrediet. Deze kosten kunnen (onder voorwaarden) worden opgenomen in de gemeentelijke grondexploitatie en worden verrekend. Op dit moment is er een voorbereidingskrediet voor de herontwikkeling van de voormalige ligweide van het zwembad.

4. Stand van zaken overige activiteiten 2019

a. Gronden bibliotheek

Het terrein van de voormalige bibliotheek aan de St. Janstraat is eigendom van de gemeente. In 2013 en 2015 zijn voorbereidingskredieten vastgesteld voor de wijziging van het bestemmingsplan voor zowel het terrein van de bibliotheek als voor het naastgelegen terrein van de houtzagerij. Het bestemmingsplan maakt de bouw van woningen mogelijk. Na de vaststelling van het bestemmingsplan is in 2016 besloten tot verkoop van het terrein van de bibliotheek voor € 1,2 miljoen aan de koper van het terrein van de houtzagerij. De boekwaarde van het terrein van de bibliotheek, inclusief het genoemde voorbereidingskrediet, bedraagt € 416.136,-. Bij de verkoop is rekening gehouden met de oude funderingen van de bibliotheek op kosten van de gemeente moeten worden verwijderd, er nog nader archeologisch onderzoek moet worden verricht en dat er gemeentelijk toezicht nodig is bij het woonrijp maken van het gebied (totaal worden deze kosten geraamd op € 55.000). De opbrengst van de verkoop minus boekwaarde en kosten, ad. € 728.864,- werd in 2018, nadat de woningen zijn verkocht, verwacht. Mogelijk wordt dat begin 2019.

b. Ligweide Biezem

In 2015 heeft de gemeenteraad een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld voor de herontwikkeling van een deel van de voormalige ligweide van het zwembad naar woningbouw. Besloten is om de kosten te dekken met de verwachte opbrengsten.

H. Paragraaf reserves en voorzieningen

Algemeen

Deze paragraaf is een uitwerking van hetgeen is opgenomen in artikel 13 van de financiële verordening van de gemeente Laren:

“In de begroting en jaarstukken is namelijk een overzicht aanwezig van de reserves en voorzieningen waarin aan de orde komt:

- 1. De vorming en besteding van de reserves;*
- 2. De vorming en besteding van voorzieningen;*
- 3. De toerekening en verwerking van rente over de reserves en voorziening.”*

In deze paragraaf wordt aangegeven wat onder reserves en voorzieningen moet worden verstaan, de functies ervan en de formele regelgeving. Genoemd worden alleen die reserves, die tussen 2018 en 2021 een saldo hebben. Voor het verloop van de reserves en voorzieningen wordt verwezen naar bijlage 2 van de begroting 2019-2022

Er wordt geen rente toegerekend aan de reserves en voorzieningen, met uitzondering van de voorzieningen die gebaseerd zijn op contante-waarde berekening. Dit geldt voor de voorziening: *“pensioenen (ex)-wethouders”*. Deze rente wordt verantwoord via het taakveld treasury.

Wettelijk kader

Het wettelijk kader rond reserves en voorzieningen is verwoord in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Zie artikelen 41 t/m 46 van het BBV. In het BBV is het onderscheid tussen reserves en voorzieningen verder aangescherpt.

Onderscheid tussen reserves en voorzieningen

Reserves en voorzieningen maken een belangrijk deel uit van het weerstandvermogen van onze gemeente. Wettelijk is bepaald dat onze reserves onderdeel uitmaken van het eigen vermogen. Voorzieningen daarentegen vallen onder het vreemd vermogen van de gemeente. Het verschil tussen een voorziening en een reserve ligt in het feit, dat er bij voorziening altijd sprake is van een (redelijkerwijs in te schatten) verplichting. Bij een reserve gaat het over apart zetten van geld, waarmee de raad een bepaalde bestemming voor ogen heeft.

Bij voorzieningen is er voor de raad inhoudelijk gezien geen expliciete keuzemogelijkheid, vanwege het verplichtende karakter. Indirect kan de raad wel invloed uitoefenen op de hoogte van een voorziening. Dit geldt bijvoorbeeld bij onderhoudsvoorzieningen, waarbij het gewenste kwaliteitsniveau bepalend is voor het jaarlijks in een voorziening te storten bedrag.

Reserves daarentegen worden gevormd door positieve resultaten of bewust vrijgemaakte gelden, die op een later moment worden aangewend. Ook kunnen reserves worden gevormd om risico's af te dekken, waardoor tegenvallers in enig jaar kunnen worden opgevangen.

Onderscheid schematisch weergegeven:

Reserve	Voorziening
- is gevormd door bestemming van het resultaat - is vrij besteedbaar - behoort tot het eigen vermogen	- is verplicht gevormd door het nemen van een last - omgeven door wettelijke bepalingen (art 44 BBV) - behoort tot het vreemd vermogen

Reserves

Definitie: reserves kunnen worden omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die vrij beschikbaar zijn. Artikel 43 lid 1 van het BBV maakt onderscheid in twee soorten reserves:

- a. de algemene reserve;
- b. de bestemmingsreserves.

In lid 2 van dat artikel wordt een bestemmingsreserve gedefinieerd als een reserve waaraan de raad een bepaalde bestemming heeft gegeven. Voor alle bestemmingsreserves geldt dat de raad over aard en omvang kan beslissen.

Functies:

In het kader van een verantwoord en flexibel financieel beleid verdient het aanbeveling, daar waar dit goed kan worden gemotiveerd, tot de vorming en instandhouding van reserves over te gaan. Hierbij zijn de volgende vijf functies te onderscheiden:

1. Bufferfunctie: er wordt een spaarpot gecreëerd om enerzijds ongewenste en onvoorziene toekomstige uitgaven op te kunnen vangen en anderzijds ter afdekking van bestaande risico's. De algemene reserve heeft deze functie;
2. Egalisatiefunctie: reserves kunnen worden gevormd om baten en lasten over de jaren heen gelijkmatig te verdelen. Extreme pieken en dalen in de exploitatie kunnen zo worden vermeden. Zo kunnen ongewenste schommelingen in tarieven die aan inwoners in rekening worden gebracht met een egaliseringsreserve worden opgevangen. De reserve riolering en de reserve afvalstoffenheffing hebben deze functie;
3. Bestedingsfunctie: reserves die in het leven zijn geroepen om te worden bestemd voor een bepaald doel, hebben een bestedingsfunctie. De aanwending hiervan heeft per definitie een incidenteel karakter. Het merendeel van de reserves heeft dit motief;
4. Financieringsfunctie: reserves kunnen worden gebruikt als eigen financieringsmiddel, omdat ze onderdeel uitmaken van het totale vermogen van de gemeente. Binnen de gemeente kan het vermogen worden aangewend als intern financieringsmiddel. De gemeente leent in dit geval als het ware van zichzelf in plaats van te lenen van derden. Laren heeft deze reserves niet;
5. Inkomensfunctie: er is sprake van een inkomensfunctie als structureel gelden aan reserves worden onttrokken ter dekking van structurele lasten, zoals kapitaallasten. Ook deze functie is niet van toepassing op Laren,

Voorzieningen

Definitie: Voorzieningen kunnen worden omschreven als vermogensbestanddelen die als vreemd vermogen zijn aan te merken, omdat deze gelden niet vrij beschikbaar zijn. Er staat namelijk altijd een (onzekere) verplichting tegenover.

Soorten voorzieningen: In artikel 44 lid 1 BBV worden de drie gebruikelijke typen voorzieningen beschreven, namelijk:

1. Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, maar redelijkerwijs is in te schatten. Hier gaat het om concreet bestaande verplichtingen, waarvan uitsluitend de precieze omvang onzeker is, bijvoorbeeld garantieverplichtingen en dergelijke.
2. Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen, waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten. Hier gaat het om lasten die voortvloeien uit risico's die samenhangen met de bedrijfsvoering, de risico's moeten voortkomen uit gebeurtenissen die vóór balansdatum hebben plaatsgevonden, bijvoorbeeld te verwachten verplichtingen op grond van verleende garantiestellingen, rechtsgedingen, wachtgelden en dergelijke.
3. Kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar (of in een voorafgaand begrotingsjaar) en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal boekjaren. Deze voorzieningen staan bekend als egaliseringsvoorzieningen. Ze hebben betrekking op verplichtingen, samenhangend met het in de tijd onregelmatig gespreid zijn van bepaalde kosten, bijvoorbeeld kosten van groot onderhoud.

Algemene reserve

Algemene reserve

De algemene reserve heeft een bufferfunctie voor onder andere het opvangen van incidentele tegenvallers en schadeclaims van derden.

Conform het bestaande beleid kunnen de volgende mutaties jaarlijks in de algemene reserve plaatsvinden: voordelige en nadelige exploitatieresultaten worden hieraan toegevoegd of respectievelijk onttrokken en overige door de raad besloten onttrekkingen/stortingen.

Het beleid is dat de algemene reserve minimaal 20% van het jaarbudget moet bedragen. Daarnaast heeft de raad aangegeven een extra buffer van 10% wenselijk te vinden. Het restant (de buffer Algemene reserve) kan worden ingezet voor éénmalige zaken.

Ratio Algemene reserve t.o.v. totale lasten:

2019	2020	2021	2022
19,81%	19,96%	19,96%	19,82%

Het saldo per 1 januari 2019 is geraamd op € 4.908.159.

Bestemmingsreserves

Reserve riolering

Deze is ingesteld bij vaststelling van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP), waarbij het saldo van de jaarlijkse rioolexploitatie verrekend wordt. In de begroting 2019 is de riolering kostendekkend geraamd. Ontstane overschoten/tekorten zijn daarbij verrekend met de reserve. In de begroting wordt € 250.000 gestort in de reserve. Omdat de opgenomen investeringen die hoofdzakelijk samenhangen met het project wateroverlast

Reserve afvalstoffenheffing

Het beleid van de afvalstoffenheffing is er onder andere op gericht dat de heffing kostendekkend moet zijn. Nadelen en voordelen ten aanzien van de afvalstoffenheffing worden verrekend met de bestemmingsreserve afvalstoffenheffing. De afvalstoffenheffing is een egaliseringsreserve. De stand van deze bestemmingsreserve bedraagt € 0 op 31-12-2019. Dit vanwege de onttrekking ad. € 63.653 in 2019.

Reserve exploitatie WSI

In de raad van 23 september 2009 is besloten om € 1.700.000, ten laste van de algemene reserve, beschikbaar te stellen voor toekomstige exploitatiekosten. Met de voorjaarsnota 2010 is naar aanleiding van dit besluit de begroting gewijzigd en is de bestemmingsreserve gevormd. Per 1-1-2019 is de hoogte van deze reserve € 291.077.

Reserve onderhoud gemeentelijke Gebouwen

De reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen heeft als doel het meerjarenonderhoud van de gemeentelijke gebouwen te financieren. Jaarlijks wordt een onttrekking gedaan ten gunste van de voorziening onderhoud gemeentelijke gebouwen. Op 1-1-2019 bevat de reserve nog € 149.766 aan middelen.

Reserve verzoeken diverse scholen laren

Sinds 1 januari 2015 zijn de schoolbesturen van het primair onderwijs (PO) verantwoordelijk voor zowel het binnen- als het buitenonderhoud van de schoolgebouwen. Om die reden is het saldo van de voorziening binnen- en buitenonderhoud PO volledig vrijgevallen. Destijds is het saldo onder aftrek van uitgaven voor 2014 toegevoegd aan een tweetal reserves, te weten 'Bestemmingsreserve verzoeken diverse scholen Laren' en een 'Bestemmingsreserve onderhoud gemeentelijke gebouwen'. Aan deze reserves zijn in 2014 respectievelijk € 250.200 en € 300.000 toegevoegd. Per 1-1-2019 is er nog € 45.242 aan beschikbare middelen aanwezig. Met dit restant wordt het effectpunt C7: onderwijsgebouwen aanpassen aan eisen van de tijd bekostigd. Dit beleidsvoornemen is opgenomen in het collegeprogramma 2019-2022 (zie kaderbrief 2019-2022). Na verrekening van dit beleidsvoornemen komt de reserve uit op € 0,- in 2019. Voorgesteld wordt bij de jaarrekening 2019 om deze bestemmingsreserve dan ook op te heffen.

Reserve voormalig personeel

Bij het vaststellen van de jaarrekening 2009 is besloten om deze reserve in te stellen. Deze reserve wordt aangewend om de kosten van FPU-verplichtingen, wachtgelden en uitloophangen af te dekken. Om te voldoen aan toekomstige verplichtingen wordt de reserve vanaf 2017 jaarlijks met € 10.000 gevoed.

Reserve Sociaal Domein

In het collegeprogramma 2014-2018 is over het budgettair kader voor het Sociaal Domein het volgende opgenomen: "de uitgaven voor de bestaande - en de nieuwe decentralisatietaken dienen binnen de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen te blijven". Vanwege dit budgettair neutrale kader ontstaat er

feitelijk een gesloten (budgettair) systeem binnen de begroting van de gemeente Laren. Mede omdat de decentralisaties gepaard zijn gegaan met oplopende Rijkskortingen werden daardoor toekomstige tekorten verwacht werden ten aanzien van de gedecentraliseerde zorgtaken, is er een bestemmingsreserve gevormd. Dit om toekomstige tekorten en - risico's op te kunnen vangen. Initieel is er een bestemmingsreserve gevormd bij de vaststelling van de jaarstukken 2015 en gevoed met een bedrag van € 500.000,-. Bij vaststelling van de jaarstukken 2016 is er vervolgens nog 771.440 aan toegevoegd met resultaatbestemming van het jaarrekeningsaldo 2016. Tevens zijn de reserves 'decentralisatie', 're-integratie en participatie' opgeheven en de vrijgekomen gelden zijn gestort in de bestemmingsreserve Sociaal Domein.

In 2017 kampte Laren voor het eerst met een tekort binnen het financieel kader van het Sociaal Domein. Dit tekort ad. € 464.184 is gedekt uit deze reserve. Eventuele tekorten, danwel overschotten worden in 2018 nog verrekend met de reserve. Om die nemen we in het overzicht van reserves en voorzieningen (zie bijlage 2) een pm post op voor 2018. De stand ultimo 2019 bedraagt op basis van de huidige inzichten: € 1.202.914.

Reserve investeringen preventief voorveld

Deze reserve is ingesteld met het doel om het preventief voorveld te organiseren. Daartoe is bij de resultaatbestemming van de jaarrekening 2016 een bestemmingsreserve ingesteld. Welke gevoed is met een bedrag van € 200.000,-. In de kadernota 2018-2022 is opgenomen dat er jaarlijks een bedrag van € 30.000,- onttrokken wordt aan deze reserve. Per 1-1-2019 bedraagt de stand van reserve 141.868. Deze reserve maakt ook onderdeel uit van het financiële kader van het Sociaal Domein.

Reserve sport en -accommodaties

Bij het besluit van de begroting 2019 wordt voorgesteld om deze bestemmingsreserve in te stellen. Bij de jaarrekening 2017 is een resultaat bestemd ad. € 300.000. In de kaderbrief 2019-2022 is voorgesteld om voor de jaren 2020 en 2021 respectievelijk 250.000 toe te voegen. In de begroting 2019 is voor de jaarschijf 2020 € 200.000 extra geraamd en in 2021 nog eens € 400.000 extra. Daarmee komt eind 2022 uit op € 1.400.000.

Reserve Brinkplan

Bij het besluit van de begroting 2019 wordt voorgesteld om deze bestemmingsreserve in te stellen. Bij de jaarrekening 2017 is een resultaat bestemd ad. € 397.403 in het kader van het Brinkplan.

Reserve kunstdepot Laren

Bij het besluit van de begroting 2019 wordt voorgesteld om deze bestemmingsreserve in te stellen. Bij de jaarrekening 2017 is een resultaat bestemd ad. € 128.987 bestemmen voor het optimaliseren van de inrichting en de klimaatbeheersing van het kunstdepot in het Raadhuis te Laren.

Voorzieningen

Voorziening onderhoud gemeentelijke gebouwen

Het opstellen van onderhoudsplannen van de gemeentelijke gebouwen is vanaf 2004 uitbesteed aan een extern bureau. Dit bureau actualiseert jaarlijks alle gemeentelijke meerjaren onderhoudsplannen. De voorziening wordt ingezet als een egalisatievoorziening om de kosten voor het onderhoud gelijkmatig te spreiden op basis van een 10-jaarlijks voortschrijdend gemiddelde. De voeding is gebaseerd op berekeningen van meerjaren onderhoudsplannen van de gemeentelijke gebouwen. Per 1-1-2018 is er een bedrag van € 543.160 beschikbaar in deze voorziening. Bij de jaarrekening 2017 heeft een herijking van het bestaande beleid en bijbehorende onderhoudsvoorzieningen plaatsgevonden.

In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen is ingegaan op de status van de onderhoudsvoorzieningen.

Voorziening pensioenen (ex)-wethouders

In 2012 is deze voorziening gevormd. Deze voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd en berekend op basis van contante waarde. Dat betekent dat hier jaarlijks rente aan wordt toegevoegd, ter grootte van 1,648%. Het percentage is gebaseerd op de circulaire: aanpassing pensioenen en inhoudingen Appa vanuit het ministerie van BZK voorschrijft aan de pensioenfondsen. De gemeente is op dit moment 100% risicodragers voor de pensioenen van de wethouders. De toevoegingen en onttrekkingen van deze voorziening zijn opnieuw doorgerekend in de begroting. De stand van de voorziening bedraagt per 1-1-2019: € 368.044.

Voorziening riolering

In november 2014 is de notitie riolering van de commissie BBV gepubliceerd. Op basis hiervan wordt het voordeel op de kapitaallasten als gevolg van (nog) niet gereed zijnde investeringen toegevoegd aan deze voorziening. Bij de begroting kan deze voorziening worden ingezet voor tariefegalisatie. Voor 2019 - 2022 is geen inzet van deze voorziening nodig. De verwachte stand van deze voorziening per 1 januari 2018 is € 74.699.

Voorziening precario rechten

Tegen het elektradeel van de precario aanslag was door de netbeheerder bezwaar gemaakt. de rechtbank heeft het bezwaar ongegrond verklaard met uitzondering van metrages. Het hof heeft 66,66% van de door de gemeente aangegeven metrages toegekend. Tussen Liander en de tegenpartij moet nog overeenstemming plaatsvinden inzake het overige. Rekening houdend met de uitspraak bedraagt de stand van de voorziening € 1.093.638 per 1-1-2019.

Deel 3 - Financiële begroting

Overzicht van Baten en Lasten

(+ = nadeel; - = voordeel)

Omschrijving	Realisatie 2017	Begr. 2018 v. wijziging	Begr. 2018 na wijziging	Begroting 2019		Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Programma:	Saldo	Saldo	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Saldo	Saldo
1. Bestuurszaken	862.145	922.544	772.089	-37.648	839.147	801.499	801.262	785.993
2. Burgerzaken	161.030	207.957	227.885	-146.420	424.242	277.822	208.671	238.042
3. Openbare orde en veiligheid	1.119.059	1.122.550	1.187.649	-92.960	1.450.372	1.357.412	1.308.054	1.309.673
4. Wegen, water en verkeer	1.491.302	1.684.588	2.248.459	-77.714	1.954.776	1.877.062	1.819.431	1.813.363
5. Onderwijs	483.888	504.669	595.208	-63.375	566.573	503.198	407.554	407.028
6. Cultuur en recreatie	2.407.100	1.894.161	2.114.441	-393.663	2.292.637	1.898.974	1.878.489	1.882.174
7. Sociaal Domein	5.927.387	5.245.148	5.413.095	-2.107.568	8.214.397	6.106.829	6.006.986	5.965.350
8. Bouwen en wonen	-468.939	372.363	467.428	-553.902	1.098.051	544.149	549.985	479.957
9. Milieu en duurzaamheid	-226.248	-430.440	-357.168	-2.450.260	1.960.634	-489.626	-509.639	-544.036
10. Grondexploitatie, dorpsver, economie	47.304	36.896	38.358	-52.280	141.361	89.081	89.081	89.081
Totaal programma's	11.804.027	11.560.436	12.707.445	-5.975.790	18.942.189	12.966.399	12.559.874	12.426.627
Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-	352.854	-	-	-
Overhead	15.432.339	15.671.118	15.827.586	17.320.829	352.854	16.967.975	17.330.767	17.510.142
Onvoorzien	4.315.013	4.213.723	4.401.967	-262.300	4.670.189	4.407.889	4.422.816	4.416.025
Vennootschapsbelasting	10.007	45.810	45.810	-	45.810	45.810	45.810	45.810
	-	-	-	-	-	-	-	-
Geraamde saldo van baten en lasten	696.707	148.852	1.327.637	-23.558.919	24.011.043	452.124	-302.268	-621.681
Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	-2.372.012	-204.558	-1.339.525	-525.025	20.000	-505.025	270.746	582.628
Het geraamde resultaat	-1.675.304	-55.706	-11.888	-24.083.944	24.031.043	-52.901	-31.522	-39.053

Verloop van begroting 2018 naar begroting 2019

In onderstaand overzicht zijn de mutaties tussen de begroting 2018 (jaarschijven 2019 t/m 2022) en de begroting 2019 (jaarschijven weergegeven). Daarbij zijn de mutaties uit het collegeprogramma aangeduid met een A), de mutaties uit de kadermemo 2019-2022 met een B) en de autonome - / nieuwe mutaties zijn aangeduid met een C).

De kaderbrief 2019-2022 is besproken in de raad van juli 2018. De onderdelen A) mutaties collegeprogramma 2018-2022 en B) kadermemo 2019-2022 zijn hier besproken. Omdat deze mutaties formeel niet zijn vastgesteld zijn in onderstaand overzicht expliciet per programma opgenomen.

Meerjarenperspectief 2019-2022	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Begroting 2018 - 2021 (jaarschijven 2019-2022)	-117.271	-195.779	-112.296	-262.296
Nieuwe mutaties per programma na kaderbrief				
• A) Extra inzet zelfstandigheid (C1)	15.000	15.000	-	-
• A) Bevorderen burgerparticipatie (C2)	10.000	10.000	10.000	10.000
• C) Actualisatie jaarwedden griffie en college	15.781	15.781	15.781	15.781
• C) Som van diverse verschillen	4.424	4.345	4.257	4.076
Programma 1. Bestuurszaken	45.205	45.126	30.038	29.857
• C) Impuls verbetering toegankelijk stembureau's	18.100	-	2.800	2.800
• C) Extra lid stembureau/hogere vergoeding tellers	11.580	-	5.300	5.300
• C) Som van diverse verschillen	6.385	2.914	6.235	6.235
Programma 2. Burgerzaken	36.065	2.914	14.335	14.335
• A) Uitbreiden BOA-capaciteit (C4)	80.000	80.000	80.000	80.000
• A) Cameratoezicht uitbreiden - incidenteel (C5)	50.000	-	-	-
• A) Cameratoezicht uitbreiden - structureel (C5)	10.000	10.000	10.000	10.000
• B) GR Veiligheidsregio G&V (13)	33.244	33.244	33.244	33.244
• C) Lokale persoonsgerichte aanpak verwarde personen	5.000	5.000	5.000	5.000
• C) Verrekening vastgoed	14.566	14.566	14.566	14.566
• C) Actualisatie GR Regio G&V	6.635	6.703	8.196	8.196
• C) Som van diverse verschillen	24.158	23.856	23.705	23.445
Programma 3. Openbare orde en veiligheid	223.603	173.369	174.711	174.451
• C) Actualisatie kapitaallasten	-2.982	33.228	41.639	49.525
• C) Ramingen bladcampagne van Progr. 9 naar Progr. 3	39.500	39.500	39.500	39.500
• C) Intensivering onderhoud voet- en fietspaden	30.000	30.000	30.000	30.000
• C) Herstelwerkzaamheden kabels en leidingen	40.000	40.000	40.000	40.000
• C) Ramen uitgaven versnelde aanpak wegen	34.000	23.000	-	-
• C) Bijstelling baten degeneratiekosten	-15.750	-15.750	-15.750	-15.750
• C) Uitbesteden revisie wegbeheersysteem	25.000	-	-	-
• C) Opstellen integraal beleid openbare ruimte	35.000	-	-	-
• C) Som van diverse verschillen	528	528	528	528
Programma 4. Wegen, groen, water en verkeer	185.296	150.506	135.917	143.803
• A) Onderwijsgeb. aanp. aan eisen van de tijd (C7)	50.000	-	-	-
• B) Subsidie Schoolmaatschappelijk werk (SMW) (08)	4.131	4.131	4.131	4.131
• C) Wijz. financ.systematiek onderwijsachterstandenbel.	-33.000	-82.000	-82.000	-82.000

Meerjarenperspectief 2019-2022	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
• C) Som van diverse verschillen	-10.814	-6.676	-6.519	-9.200
Programma 5. Onderwijs	10.317	-84.545	-84.388	-87.069
• A) Ondersteuning sport en - verenigingen (C8)	20.000	20.000	20.000	20.000
• A) Opstellen vernieuwde Cultuurnota (C10)	15.000	-	-	-
• A) Opstellen bomenbeleid (ihkv duurzaamheid (C16)	10.000	-	-	-
• B) Vrijval onderhoudsbudget bomen (06)	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000
• B) Verhoging subsidie van de Larense Beiaard (09)	1.250	1.250	1.250	1.250
• B) GR Goois Natuur Reservaat (GNR) (14)	2.630	5.294	5.294	5.294
• C) Indexatie onderhoudskosten openbaar groen	3.000	6.000	9.000	12.000
• C) Onderhoudskosten Klaas Bouthal	37.000	37.000	37.000	37.000
• C) GR Regio G&V RVE Sturing (cultuur en recreatie)	22.950	22.950	22.950	22.950
• C) Som van diverse verschillen	-5.366	-5.361	-4.829	-4.918
Programma 6. Cultuur, sport en recreatie	66.464	47.133	50.665	53.576
• A) Extra inzet conculenten in het voorveld SD (C11)	40.000	40.000	40.000	40.000
• A) Uitbreiding wijkteam in het voorveld SD (C12)	40.000	40.000	40.000	40.000
• A) Uitbreiding jeugdactiviteiten in het voorveld SD (C18)	20.000	20.000	20.000	20.000
• A) Planvorming en inzetten op schuldenprobleem. (C13)	40.000	-	-	-
• B) Herstellen budgettaire neutral kader SD (05)	100.000	100.000	100.000	100.000
• B) Impuls Combinatiefuncties Sport (10)	30.625	-	-	-
• B) Correctie huurverlaging Brinkhuis (04)	41.950	41.950	41.950	41.950
• C) Regio G&V: effecten SD (oa uitbreiding Veilig Thuis)	89.889	89.889	89.889	89.889
• C) Rijksinkomsten ter dekking Veilig Thuis	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
• C) Reguliere prijsverhoging Versa Welzijn	24.535	24.535	24.535	24.535
• C) Mutaties HBEL conform reële verwachting	157.220	64.920	54.920	54.920
• C) Mutaties maatw.voorz. jeugd, Wmo en participatie	341.698	319.787	288.835	277.026
• C) Vervallen alle betaande stelposten Sociaal Domein	-220.545	-167.179	-158.842	-149.373
• C) Instellen nieuwe stelpost tbv nog te vormen beleid	50.000	50.000	50.000	50.000
• C) Programma Impuls Combinatiefunctie sport	23.550	23.032	23.032	23.032
• C) Verrekening effecten gemeentefonds met stelpost	224.343	213.448	196.881	187.412
• C) Terugdraaien onderdeel collegereprogr. (C13)	-40.000	-	-	-
• C) Som van diverse verschillen	-18.889	-21.149	-21.413	-21.961
Programma 7. Sociaal Domein	914.376	809.233	759.787	747.430
• A) Opstellen (terughoudend) reclamebeleid (C14)	10.000	-	-	-
• A) Invoering omgevingswet (C15)	30.000	30.000	-	-
• B) GR OFGV / RUD invoering KPS-syst. (07)	21.938	21.938	21.938	21.938
• C) GR Regio G&V - RVE (wonen, ruimte en mobiliteit)	34.650	34.650	34.650	34.650
• C) Correctie doorbelasting vastgoegexploitatie	59.694	59.694	59.694	59.694
• C) Beleidskader vergunningen en handhaving	10.000	-	-	-
• C) Som van diverse verschillen	5.533	5.533	5.533	5.506
Programma 8. Bouwen en wonen	171.815	151.815	121.815	121.788
• A) Begraafplaatsenbeleid (inclusief onderhoud) (C6)	20.000	20.000	20.000	20.000
• A) Uitvoeren duurzaamheidsprogramma (C17)	30.000	30.000	30.000	30.000

Meerjarenperspectief 2019-2022	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
• B) GR Regio G&V energie/omgevingsbeleid (16)	47.500	47.500	47.500	47.500
• C) Kapitaallasten investeringsplan riolering	2.060	87.451	164.445	246.089
• C) Verhoging baten rioolheffing	0	-108.700	-218.480	-329.360
• C) Ramingen bladcampagne van Progr. 3 naar Progr. 9	-39.500	-39.500	-39.500	-39.500
• C) Regio G&V - RVE (afval GAD)	38.208	38.208	38.208	38.208
• C) Som van diverse verschillen	-16.145	-6.755	-6.848	-8.213
Programma 9. Milieu en duurzaamheid	82.123	68.204	35.325	4.724
• C) Reëel ramen exploitatie markt	40.710	40.710	40.710	40.710
• C) Regio G&V - RVE Sturing (economie en innovatie)	11.475	11.475	11.475	11.475
Programma 10. GREX, dorpsvernieuwing en economie	52.185	52.185	52.185	52.185
• B) Effecten wegvallen precario (01)	-	-	-	560.000
• C) Gemeentefonds conform meicirculaire 2018	-1.051.035	-1.246.008	-1.397.695	-1.532.995
• C) Renteresultaat taakveld treasury	-13.884	-53.606	-86.838	-106.622
• C) Elimineren ramingen precario	-	-	-	-100.267
Algemene dekkingsmiddelen	-1.064.919	-1.299.614	-1.484.533	-1.179.885
• A) Communicatievormen met inwoners (03)	10.000	10.000	10.000	10.000
• B) GR BEL Combinatie - effecten bedrijfsvoering (12)	251.473	251.473	251.473	401.473
• B) GR Regio G&V - overhead	94.949	94.949	94.949	94.949
• C) GR Regio G&V - overhead (versch. naar div. progr.)	-233.426	-233.426	-233.426	-233.426
• C) Bijstelling dotatie voorziening gemeent. gebouwen	-29.000	-29.000	-29.000	-29.000
• C) Som van diverse verschillen	-25.402	-18.925	-25.943	-19.073
Overhead	68.594	75.071	68.053	224.923
Onvoorzien	-	-	-	-
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-
Mutatie reserves	-727.702	-253.579	-283.374	-131.034
• C) Mutaties reserves	-727.702	-253.579	-283.374	-131.034
Totaal nieuwe mutaties meerjarenraming	63.422	46.518	-190.984	498.444
Begroting 2019 - 2022	-52.901	-31.522	-39.053	-125.824

Incidentele baten en lasten

In onderstaand overzicht zijn de incidentele baten en lasten opgenomen per programma.

Incidentele baten en lasten per programma	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Onttrekkingen aan de reserves	258.681	22.901	-	-	-
Totaal incidentele baten	258.681	22.901	-	-	-
B. Incidentele lasten					
A) Extra inzet zelfstandigheid (C1)	-	15.000	15.000	-	-
1. Bestuurszaken	-	15.000	15.000	-	-
A) Cameratoezicht uitbreiden - incidenteel	-	50.000	-	-	-
D) Extra ruimen zwerfafval	30.000	30.000	-	-	-
4. Wegen, water en verkeer	30.000	80.000	-	-	-
A) Onderwijsgebouwen aanpassen aan eisen van de tijd (C7)	-	50.000	-	-	-
5. Onderwijs	-	50.000	-	-	-
A) Opstellen vernieuwde Cultuurnota (C10)	-	15.000	-	-	-
A) Opstellen bomenbeleid (in het kader van duurzaamheid (C16)	-	10.000	-	-	-
6. Cultuur en recreatie	-	25.000	-	-	-
A) Planvorming en inzetten op schuldenproblematiek (C13)	-	40.000	-	-	-
7. Sociaal Domein	-	40.000	-	-	-
A) Invoering omgevingswet (C15)	-	30.000	30.000	-	-
A) Opstellen (terughoudend) reclamebeleid (C14)	-	10.000	-	-	-
8. Bouwen en wonen	-	40.000	30.000	-	-
D) Kosten BEL Combinatie beheer overige gronden	-	14.136	14.136	-	-
Toevoegingen aan de reserves	-	-	450.000	650.000	-
Totaal incidentele lasten	30.000	264.136	509.136	650.000	-
Saldo incidentele baten en lasten	228.681	-241.235	-509.136	-650.000	-

De onderdelen A) mutaties komen uit het collegeprogramma 2018-2022 , B) komen uit de kadernota 2019-2022, C) zijn nieuwe mutaties in de begroting 2019 en D) zijn onderdelen die al opgenomen waren in een van de jaarschijven 2018 t/m 2021 uit de begroting 2018.

Structurele mutaties reserves

In onderstaand overzicht zijn de structurele mutaties aan de reserves weergegeven.

Een storting en/of onttrekking aan een reserve is per definitie incidenteel, tenzij er redenen zijn deze structureel te ramen (bijvoorbeeld ter dekking van rente- en afschrijvingslasten). In de tabel hieronder worden de ramingen van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves weergegeven.

Structurele mutatie reserves	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
A. Structurele onttrekkingen reserves				
Reserve riolering	72.704	73.650	57.293	32.612
Reserve afvalstoffenheffing	0	0	0	0
Reserve Sociaal Domein	260.605	156.620	124.005	121.665
Reserve voormalig personeel	0	0	0	0
Reserve investeringen preventief voorveld	30.000	30.000	30.000	30.000
Reserve kunstdepot Laren	6.074	6.074	6.074	6.074
Totaal structurele onttrekkingen	369.383	266.344	217.372	190.531
B. Structurele toevoegingen reserves				
Reserve riolering	-10.000	-100.000	-140.000	0
Reserve afvalstoffenheffing	0	0	0	0
Reserve Sociaal Domein	0	0	0	0
Reserve voormalig personeel	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
Reserve investeringen preventief voorveld	0	0	0	0
Reserve kunstdepot Laren	0	0	0	0
Totaal structurele toevoegingen	-20.000	-110.000	-150.000	-10.000
(A - B) Saldo structurele mutaties	349.383	156.344	67.372	180.531

Voor verdere toelichting op de afzonderlijke mutaties wordt doorverwezen naar H. Paragraaf reserves en voorzieningen.

Structureel en reëel evenwicht

In verband met de aanscherping van het financieel toezicht is de Gemeentewet gewijzigd met de introductie van *structureel en reëel evenwicht* in de begroting en meerjarenraming. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is ter nadere uitwerking van die wetswijziging aangepast, zodat uw raad en de financieel toezichthouder in staat zijn om vast te stellen of sprake is van een structureel en reëel evenwicht in de begroting en de meerjarenraming. Van structureel evenwicht is sprake als de structurele lasten worden gedekt door structurele baten.

De bepaling van het structurele evenwicht verloopt als volgt:

$$\begin{array}{rcl}
 & \text{Het totaal van de structurele lasten en baten programma's en algemene dekkingsmiddelen} & \\
 +/- & \text{De structurele verrekeningen met de reserves} & \\
 = & \text{Geeft het totaal structureel begrotingssaldo en meerjarenraming} &
 \end{array}$$

De tabel voor de bepaling van het structurele evenwicht is hierna opgenomen. De mutaties zijn in meerjarig perspectief beoordeeld op het incidentele karakter. Voor het gehele meerjarenbeeld is er sprake van een structureel evenwicht.

Berekening structureel saldo		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Geraamd resultaat		-52.901	-31.522	-39.053	-125.824
-/-	Incidentele lasten	-264.136	-59.136	0	0
+	Incidentele baten	0	0	0	0
-/-	Incidentele toevoegingen reserves	0	-450.000	-650.000	0
+	Incidentele onttrekkingen reserves	-22.901	0	0	0
Structureel saldo begroting		-339.938	-540.658	-689.053	-125.824
Structureel evenwicht?		Ja	Ja	Ja	Ja

In de meest recente BBV-notitie incidentele en structurele baten en lasten is opgenomen dat ramingen die eindig zijn en daardoor een tijdelijk karakter hebben als incidenteel beschouwd dienen te worden. Wanneer deze lijn gevolgd wordt en de (tijdelijke) baten ad. € 859.733 conform deze lijn worden verwerkt, dan ziet het overzicht als volgt uit:

Berekening structureel saldo		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Geraamd resultaat		-52.901	-31.522	-39.053	-125.824
-/-	Incidentele lasten	-264.136	-59.136	0	0
+	Incidentele baten	859.733	859.733	859.733	0
-/-	Incidentele toevoegingen reserves	0	-450.000	-650.000	0
+	Incidentele onttrekkingen reserves	-22.901	0	0	0
Structureel saldo begroting		519.938	319.075	170.680	-125.824
Structureel evenwicht?		Nee	Nee	Nee	Ja

Bijlagen

Bijlage 1. Geprognosticeerde balans

Balans	Realisatie 2017	Begroting 2018*	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Activa						
(Im)materiële vaste activa	23.105.214	25.025.985	27.608.778	29.865.707	31.844.112	33.756.552
- Geactiveerde investeringen	23.105.214	23.409.899	22.347.036	21.279.034	20.224.232	19.191.519
- Investeringsplanning	-	1.616.086	5.261.742	8.586.673	11.619.880	14.565.033
Financiële vaste activa	7.416.559	7.246.530	7.038.143	6.829.166	6.619.590	6.409.411
Voorraden	8.557.691	8.617.384	8.617.384	8.617.384	8.617.384	8.617.384
- Onderhanden werk GREX	-59.693	-	-	-	-	-
- Gereed product en handelsgoederen	8.617.384	8.617.384	8.617.384	8.617.384	8.617.384	8.617.384
Uitzettingen met looptijd < 1 jaar	4.557.085	2.117.459	50.382	63.863	175.589	177.675
Liquide middelen	79.189	79.189	79.189	79.189	79.189	79.189
Overlopende activa	2.826.981	2.826.981	2.826.981	2.826.981	2.826.981	2.826.981
Totaal activa	46.542.719	45.913.528	46.220.857	48.282.290	50.162.845	51.867.192
Passiva						
Eigen vermogen	9.207.398	7.780.777	7.328.653	7.630.921	8.252.602	8.198.075
- Algemene reserve	4.908.159	4.908.159	4.908.159	4.908.159	4.908.159	4.908.159
- Bestemmingsreserve	2.623.935	2.860.730	2.355.705	2.626.451	3.209.079	3.028.728
- Te bestemmen resultaat (boekjaar)	1.675.304	11.888	52.901	31.522	39.053	125.824
- Nog te bestemmen resultaat (cumulatief)	-	-	11.888	64.789	96.311	135.364
Voorzieningen	2.249.994	2.230.902	2.200.355	2.169.520	2.138.394	2.107.268
Vaste schulden met looptijd > 1 jaar	28.130.862	28.947.384	29.737.384	31.527.384	32.817.384	34.607.384
- Leningen opgenomen geld	-	28.947.384	27.737.384	26.527.384	21.317.384	20.107.384
- Financieringsbehoefte	-	-	2.000.000	5.000.000	11.500.000	14.500.000
Vlottende schulden met looptijd < 1 jaar	4.866.886	4.866.886	4.866.886	4.866.886	4.866.886	4.866.886
Overlopende passiva	2.087.579	2.087.579	2.087.579	2.087.579	2.087.579	2.087.579
Totaal passiva	46.542.719	45.913.528	46.220.857	48.282.290	50.162.845	51.867.192

Bijlage 2. Reserves en Voorzieningen

Staat van reserves en voorzieningen	Saldo 31/12/2017	Resultaat.best. JR 2017	Saldo 01/01/2018	Toevoeging 2018	Onttrekking 2018	Saldo 31/12/2018
Algemene reserve:	4.908.159	1.026.230	5.934.389	0	1.026.230	4.908.159
Te bestemmen resultaat	1.675.304	-1.675.304	0			0
Totaal Algemene reserve	6.583.463	-649.074	5.934.389	0	1.026.230	4.908.159
Bestemmingsreserve riolering	0	200.000	200.000	0	136.347	63.653
Bestemmingsreserve afvalstoffenheffing	168.239	0	168.239	0	91.839	76.400
Bestemmingsreserve exploitatie WSI	291.077	115.000	406.077	0	115.000	291.077
Bestemmingsreserve gemeentelijke gebouwen	149.766	0	149.766	0	0	149.766
Bestemmingsreserve verzoeken divers scholen laren	45.242	0	45.242	0	0	45.242
Bestemmingsreserve voormalig personeel	10.000	0	10.000	10.000	0	20.000
Bestemmingsreserve Sociaal Domein	1.667.098	-464.184	1.202.914	pm	pm	1.202.914
Bestemmingsreserve investeringen preventief voorveld	200.000	-28.132	171.868	0	30.000	141.868
Bestemmingsreserve versnelde aanpak asfaltwegen	92.000	0	92.000	0	35.000	57.000
Bestemmingsreserve kunstdepot Laren	0	128.987	128.987	0	13.581	115.407
Bestemmingsreserve sport en -accommodaties	0	300.000	300.000	0	0	300.000
Bestemmingsreserve Brinkplan	0	397.403	397.403	0	0	397.403
Totaal Bestemmingsreserves	2.623.422	649.074	3.272.496	10.000	421.767	2.860.730
Totaal Eigen Vermogen	9.206.885	0	9.206.885	10.000	1.447.997	7.768.889
Voorziening onderhoud gemeentelijke gebouwen	543.160	0	543.160	121.760	121.760	543.160
Voorziening pensioenen ex-wethouders	387.137	0	387.137	6.380	25.473	368.044
Voorziening afkoop grafrechten	151.391	0	151.391	0	0	151.391
Voorziening riolering	74.669	0	74.669	0	0	74.669
Voorziening precariorechten	1.093.638	0	1.093.638	0	0	1.093.638
Totaal Voorzieningen	2.249.995	0	2.249.995	128.140	147.233	2.230.902
Totaal Generaal	11.456.880	0	11.456.880	138.140	1.595.230	9.999.791

Staat van reserves en voorzieningen	Saldo 31/12/2018	Toevoeging 2019	Onttrekking 2019	Saldo 31/12/2019	Toevoeging 2020	Onttrekking 2020	Saldo 31/12/2020
Algemene reserve:	4.908.159	0	0	4.908.159	0	0	4.908.159
Te bestemmen resultaat	0						
Totaal Algemene reserve	4.908.159	0	0	4.908.159	0	0	4.908.159
Bestemmingsreserve riolering	63.653	10.000	72.704	949	100.000	73.560	27.389
Bestemmingsreserve afvalstoffenheffing	76.400	0	76.400	0	0	0	0
Bestemmingsreserve exploitatie WSI	291.077	0	0	291.077	0	0	291.077
Bestemmingsreserve gemeentelijke gebouwen	149.766	0	0	149.766	0	0	149.766
Bestemmingsreserve verzoeken divers scholen laren	45.242	0	45.242	0	0	0	0
Bestemmingsreserve voormalig personeel	20.000	10.000	0	30.000	10.000	0	40.000
Bestemmingsreserve Sociaal Domein	1.202.914	0	260.605	942.309	0	156.620	785.689
Bestemmingsreserve investeringen preventief voorveld	141.868	0	30.000	111.868	0	30.000	81.868
Bestemmingsreserve versnelde aanpak asfaltwegen	57.000	0	34.000	23.000	0	23.000	0
Bestemmingsreserve kunstdepot Laren	115.407	0	6.074	109.333	0	6.074	103.259
Bestemmingsreserve sport en -accommodaties	300.000	0	0	300.000	450.000	0	750.000
Bestemmingsreserve Brinkplan	397.403	0	0	397.403	0	0	397.403
Totaal Bestemmingsreserves	2.860.730	20.000	525.025	2.355.705	560.000	289.254	2.626.451
Totaal Eigen Vermogen	7.768.889	20.000	525.025	7.263.864	560.000	289.254	7.534.610
Voorziening onderhoud gemeentelijke gebouwen	543.160	121.760	121.760	543.160	121.760	121.760	543.160
Voorziening pensioenen ex-wethouders	368.044	5.555	22.990	350.609	5.268	22.990	332.887
Voorziening afkoop grafrechten	151.391	0	13.112	138.279	0	13.112	125.166
Voorziening riolering	74.669	0	0	74.669	0	0	74.669
Voorziening precariorechten	1.093.638	0	0	1.093.638	0	0	1.093.638
Totaal Voorzieningen	2.230.902	127.315	157.862	2.200.355	127.028	157.862	2.169.520
Totaal Generaal	9.999.791	147.315	682.887	9.464.218	687.028	447.116	9.704.130

Staat van reserves en voorzieningen	Toevoeging 2021	Onttrekking 2021	Saldo 31/12/2021	Toevoeging 2022	Onttrekking 2022	Saldo 31/12/2022
Algemene reserve: Te bestemmen resultaat	0	0	4.908.159	0	0	4.908.159
Totaal Algemene reserve	0	0	4.908.159	0	0	4.908.159
Bestemmingsreserve riolering	140.000	57.293	110.096	0	32.612	77.484
Bestemmingsreserve afvalstoffenheffing	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve exploitatie WSI	0	0	291.077	0	0	291.077
Bestemmingsreserve gemeentelijke gebouwen	0	0	149.766	0	0	149.766
Bestemmingsreserve verzoeken divers scholen laren	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve voormalig personeel	10.000	0	50.000	10.000	0	60.000
Bestemmingsreserve Sociaal Domein	0	124.005	661.684	0	121.665	504.019
Bestemmingsreserve investeringen preventief voorveld	0	30.000	51.868	0	30.000	21.868
Bestemmingsreserve versnelde aanpak asfaltwegen	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve kunstdepot Laren	0	6.074	97.185	0	6.074	91.111
Bestemmingsreserve sport en -accommodaties	650.000	0	1.400.000	0	0	1.400.000
Bestemmingsreserve Brinkplan	0	0	397.403	0	0	397.403
Totaal Bestemmingsreserves	800.000	217.372	3.209.079	10.000	190.351	3.028.728
				-	-	-
Totaal Eigen Vermogen	800.000	217.372	8.117.238	10.000	190.351	7.936.887
Voorziening onderhoud gemeentelijke gebouwen	121.760	121.760	543.160	121.760	121.760	543.160
Voorziening pensioenen ex-wethouders	4.976	22.990	314.873	4.976	22.990	296.859
Voorziening afkoop grafrechten	0	13.112	112.054	0	13.112	98.942
Voorziening riolering	0	0	74.669	0	0	74.669
Voorziening precariorechten	0	0	1.093.638	0	0	1.093.638
Totaal Voorzieningen	126.736	157.862	2.138.394	126.736	157.862	2.107.268
Totaal Generaal	926.736	375.234	10.255.632	136.736	348.213	10.044.154

Bijlage 3. Renterisico

Berekening renterisico op de vaste schuld

Op deze staat dient eenmaal per jaar over het voorgaande jaar het renterisico op de vaste schuld te worden gerapporteerd. Het gaat hierbij om het renterisico van het gehele openbaar lichaam, inclusief bedrijven en andere takken van dienst. Deze staat wordt jaarlijks als onderdeel van de financieringsparagraaf bij het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden.

Bedragen x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
(1a) Renteherziening op vaste schuld o/g	-	-	-	-
(1b) Renteherziening op vaste schuld u/g	-	-	-	-
(2) Renteherziening op vaste schuld (1a-1b)	-	-	-	-
(3a) Nieuw aangetrokken vaste schuld	-	-	-	-
(3b) Nieuw uitgezette lange leningen	-	-	-	-
Netto nieuw aangetrokken vaste schuld (3a-3b)	-	-	-	-
(4) Betaalde aflossingen	-	8.000	9.000	6.000
Herfinanciering (laagste van 4 en 5, minimaal 0)	-	-	-	-
(7) Renterisico op de vaste schuld (2+6)	-	-	-	-
(8) Renterisiconorm, 20% van begrotingstotaal:	6.128	6.126	6.092	6.042
(9a) Ruimte onder renterisiconorm (8-7)	6.128	6.126	6.092	6.042
(9b) Overschrijding renterisiconorm (7-8)	-	-	-	-
Berekening renterisiconorm				
(10) Begrotingstotaal	24.031	24.263	24.547	23.853
Het bij ministerie beschikking vastg. percentage	20%	20%	20%	20%
(12) Renterisiconorm: (10) * (11)	4.806	4.853	4.909	4.771

Bijlage 4. Investeringsplanning 2019 - 2022

Investeringsplanning 2019-2022			2019		2020		2021		2022	
Omschrijving	Bedrag	jr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.
ACTUELE PLANNING 2014	Bedrag	jr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.
Eemnesseweg VRI	15.000	15	150	1.000	140	1.000	130	1.000	120	1.000
Eemnesseweg infra verkeerslichten	45.000	40	450	1.125	439	1.125	428	1.125	416	1.125
ACTUELE PLANNING 2017	Bedrag	jr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.
Reconstructie Vredelaan/Heideweg/2e Ruiteweg	609.750	40	6.098	15.244	5.945	15.244	5.793	15.244	5.640	15.244
ACTUELE PLANNING 2018	Bedrag	jr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.
Reconstructies wegen: (wegenschouw)	228.068	40	0	0	2.281	5.702	2.224	5.702	2.167	5.702
Reconstructies wegen: (rioolaandeel)	66.772	40	0	0	668	1.669	651	1.669	634	1.669
Objectmaatregelen (rioolrenovaties) GRP	56.240	40	562	1.406	548	1.406	534	1.406	520	1.406
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (masten)	40.000	40	400	1.000	390	1.000	380	1.000	370	1.000
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (armaturen)	20.000	20	200	1.000	190	1.000	180	1.000	170	1.000
Maatregelen wateroverlast	150.000	40	1.500	3.750	1.463	3.750	1.425	3.750	1.388	3.750
GVVP - uitvoeringsmaatregelen	150.000	25	1.500	6.000	1.440	6.000	1.380	6.000	1.320	6.000
Wateroverlast - afkoppeling gemeentelijke panden	181.000	25	1.810	7.240	1.738	7.240	1.665	7.240	1.593	7.240
Eerste inrichting huisvesting onderwijs	54.256	10	543	5.426	488	5.426	434	5.426	380	5.426
ACTUELE PLANNING 2019	Bedrag	jr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.
Reconstructies wegen: (wegenschouw)	750.960	40	0	0	7.510	18.774	7.322	18.774	7.134	18.774
Reconstructies wegen: (rioolaandeel)	214.960	40	0	0	2.150	5.374	2.096	5.374	2.042	5.374
Objectmaatregelen (rioolrenovaties) GRP	56.240	40	0	0	562	1.406	548	1.406	534	1.406
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (masten)	40.000	40	0	0	400	1.000	390	1.000	380	1.000
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (armaturen)	20.000	20	0	0	200	1.000	190	1.000	180	1.000
Maatregelen wateroverlast	175.000	40	0	0	1.750	4.375	1.706	4.375	1.663	4.375
GVVP - onderzoek en ontwikkeling	37.500	5	0	0	375	7.500	300	7.500	225	7.500
GVVP - uitvoeringsmaatregelen	112.500	25	0	0	1.125	4.500	1.080	4.500	1.035	4.500
Project wateroverlast (GRP)	2.100.000	40	0	0	21.000	52.500	20.475	52.500	19.950	52.500
Nieuwe rioolaansluitingen (GRP)	50.000	40	0	0	500	1.250	488	1.250	475	1.250
Eerste inrichting huisvesting onderwijs	28.686	10	0	0	287	2.869	258	2.869	229	2.869
Wateroverlast - afkoppeling gemeentelijke panden	103.000	25	0	0	1.030	4.120	989	4.120	948	4.120
ACTUELE PLANNING 2020	Bedrag	jr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.
Reconstructies wegen: (wegenschouw)	750.960	40	0	0	0	0	7.510	18.774	7.322	18.774
Reconstructies wegen: (rioolaandeel)	214.960	40	0	0	0	0	2.150	5.374	2.096	5.374
Objectmaatregelen (rioolrenovaties) GRP	56.240	40	0	0	0	0	562	1.406	548	1.406
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (masten)	40.000	40	0	0	0	0	400	1.000	390	1.000
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (armaturen)	20.000	20	0	0	0	0	200	1.000	190	1.000
Maatregelen wateroverlast	150.000	40	0	0	0	0	1.500	3.750	1.463	3.750
GVVP - onderzoek en ontwikkeling	25.000	5	0	0	0	0	250	5.000	200	5.000
GVVP - uitvoeringsmaatregelen	75.000	25	0	0	0	0	750	3.000	720	3.000
Project wateroverlast (GRP)	2.100.000	40	0	0	0	0	21.000	52.500	20.475	52.500
Wateroverlast - afkoppeling gemeentelijke panden	48.000	25	0	0	0	0	480	1.920	461	1.920
ACTUELE PLANNING 2021	Bedrag	jr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.
Reconstructies wegen: (wegenschouw)	750.960	40	0	0	0	0	0	0	7.510	18.774
Reconstructies wegen: (rioolaandeel)	214.960	40	0	0	0	0	0	0	2.150	5.374
Objectmaatregelen (rioolrenovaties) GRP	56.240	40	0	0	0	0	0	0	562	1.406
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (masten)	40.000	40	0	0	0	0	0	0	400	1.000
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (armaturen)	20.000	20	0	0	0	0	0	0	200	1.000
Project wateroverlast (GRP)	2.100.000	40	0	0	0	0	0	0	21.000	52.500
GVVP - onderzoek en ontwikkeling	25.000	5	0	0	0	0	0	0	250	5.000
GVVP - uitvoeringsmaatregelen	75.000	25	0	0	0	0	0	0	750	3.000
ACTUELE PLANNING 2022	Bedrag	jr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.	Rente	Afschr.
Reconstructies wegen: (wegenschouw)	750.960	40	0	0	0	0	0	0	0	0
Reconstructies wegen: (rioolaandeel)	214.960	40	0	0	0	0	0	0	0	0
Objectmaatregelen (rioolrenovaties) GRP	56.240	40	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (masten)	40.000	40	0	0	0	0	0	0	0	0
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (armaturen)	20.000	20	0	0	0	0	0	0	0	0
Project wateroverlast (GRP)	2.100.000	40	0	0	0	0	0	0	0	0
GVVP - onderzoek en ontwikkeling	25.000	5	0	0	0	0	0	0	0	0
GVVP - uitvoeringsmaatregelen	75.000	25	0	0	0	0	0	0	0	0
Totale rente & afschrijving 2019-2022			13.212	43.190	52.617	155.229	85.867	248.953	116.199	337.007

Bijlage 5. EMU saldo

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo wordt in het nieuwe BBV een meerjarige geprognosticeerde balans voorgeschreven en daarnaast een berekening van het EMU-saldo voor de jaarschijven 2018-2020.

Beide zijn in deze begroting opgenomen.

#	Omschrijving	Realisatie 2017	Begroting 2018*	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-8.783.593	232.317	84.517	-48.301	-355.919	31.475
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	1.004.056	1.132.083	1.206.324	1.308.427	1.309.244	1.334.544
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	647.876	441.023	356.409	356.270	356.129	88.073
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd		-3.138.000	-2.176.438	-1.110.400	-891.500	-781.730
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4						
6	Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord						
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)						
8	Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	1.468.371	3.017.000	3.509.457	3.777.584	3.912.369	3.977.402
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties		-132.000	-55.485	-93.640	-60.881	-41.623
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten						
11	Verkoop van effecten:						
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee	nee	nee	nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?						
Berekend EMU-saldo		-5.663.291	8.092.423	7.388.631	6.598.020	6.174.204	6.254.847

Bijlage 6. Toelichting Algemene Uitkering

Algemeen

Op gebied van de algemene uitkering hebben zich grote wijzigingen voorgedaan. Als gevolg van het nieuwe regeerakkoord is in maart 2018 een extra circulaire over het gemeentefonds verspreid. De mutaties hiervan zijn in de kaderbrief 2019 verwerkt. Daarna is nog een aantal maatregelen genomen in de meicirculaire van 2018. De belangrijkste wijzigingen uit de meicirculaire 2018 zijn:

- Accresontwikkeling en aanpassingen BTW compensatiefonds
- Verschuivingen in de maatstaven die de uitkeringsbasis bepalen
- Overheveling van de integratie-uitkering Sociaal Domein naar de algemene uitkering per 2019

Voor de toelichting gaan we ten behoeve van de volledigheid uit van de meicirculaire 2018 voor de uitkering gemeentefonds, die in de begroting 2019-2022 wordt opgenomen. In de analyse vergelijken wij deze met de begroting 2018 (meerjarenraming 2019-2021). Het beeld is dan als volgt:

Toelichting verschil begroting 2019 (meicirculaire 2018) (begroting 2019-2022) t.o.v. begroting 2018 (meicirculaire 2017)

Gemeentefonds meicirculaire 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Algemene uitkering	11.202.991	11.419.092	11.565.073	11.666.442
Sociaal Domein	460.615	456.053	443.959	434.490
Te ontvangen compensatie BTW-fonds	169.400	213.500	239.400	282.800
TOTAAL	11.833.006	12.088.645	12.248.432	12.383.732
Opgenomen in begroting 2018	10.781.971	10.842.637	10.850.737	10.850.737
VOORDEEL BEGR 2019 T.O.V. BEGROTING 2018	1.051.035	1.246.008	1.397.695	1.532.995

Uitgangspunten berekening (meerjaren)begroting 2019-2022

Voor de berekening van de algemene uitkering is uitgegaan van de cijfers van het CBS voor het aantal huishoudens, het aantal woningen en het aantal eenpersoonshuishoudens. Voor het aantal inwoners is uitgegaan van de opgave van burgerzaken. Voor de waarden van de woningen en niet-woningen is uitgegaan van de voorlopige cijfers, die geleverd zijn aan het CBS. Voor de overige maatstaven is aangesloten op de laatste betaalspecificatie (juni 2018).

Gebruik wordt gemaakt van de applicatie PAUW als ondersteuning voor de berekening van de algemene uitkering. Ook voor de berekening van het deel van de re-integratieuitkeringen Sociaal Domein dat is opgenomen in het algemene uitkering, hebben we gebruik gemaakt van de berekening van PAUW. Voor de berekening van de algemene uitkering is evenals vorig jaar uitgegaan van de uitkeringsfactor in constante prijzen; dat wil zeggen gecorrigeerd met het inflatiepercentage.

Voor de terugbetaling van het overschot in het Btw-compensatiefonds begroten we de bedragen conform de bedragen die opgenomen waren in de maartcirculaire. Echter, we nemen een iets lager deel op dan is onttrokken, namelijk 70% ervan. Reden is dat we verwachten dat deze teruggave lager wordt als gevolg van de groei van de economie en de stijgende uitgaven door gemeenten.

Opbouw meerjarenbegroting 2018-2022

De meerjarenbegroting 2018-2021 is gebaseerd op de meicirculaire 2017 en ziet er als volgt uit:

Gemeentefonds in Begroting 2018:	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Algemene uitkering	8.094.394	8.148.728	8.148.638	8.148.638
Sociaal Domein	2.687.577	2.693.909	2.702.099	2.702.099
TOTAAL	10.781.971	10.842.637	10.850.737	10.850.737

Toelichting verschillen

Onderstaand worden de verschillen toegelicht in afzonderlijke paragrafen “Algemene uitkering” en “Sociaal Domein”. Het deel “Sociaal Domein” wordt apart in beeld gebracht omdat resultaten in dit deel verrekend worden met het financieel kader van de programma’s van het Sociaal Domein.

Eén van de mutaties is de overbrenging van de middelen uit de voormalige integratie-uitkering Sociaal Domein naar de Algemene uitkering. Hierdoor ontstaat een vertekening van de daadwerkelijke inhoudelijke mutaties. Om die reden wordt dit deel van de Algemene uitkering (voormalig opgenomen in integratie-uitkering Sociaal Domein) voor de analyse nog overgebracht naar het deel Sociaal Domein. Uit het deel van de Algemene uitkering wordt deze geëlimineerd.

A . Algemene uitkering

De Algemene uitkering op basis van de meicirculaire 2018 ziet er als volgt uit:

Toelichting verschil begroting 2019 (meicirculaire 2018) (begroting 2019-2022) t.o.v. begroting 2018 (meicirculaire 2017)

Gemeentefonds meicirculaire 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Algemene uitkering	11.202.991	11.419.092	11.565.073	11.666.442
Sociaal Domein	460.615	456.053	443.959	434.490
Te ontvangen compensatie BTW-comp.fonds	169.400	213.500	239.400	282.800
TOTAAL	11.833.006	12.088.645	12.248.432	12.383.732
Opgenomen in begroting 2018	10.781.971	10.842.637	10.850.737	10.850.737
VOORDEEL BEGR 2019 T.O.V. BEGR 2018	1.051.035	1.246.008	1.397.695	1.532.995

In onderstaand overzicht is een analyse opgenomen van bovengenoemde verschillen.

Verschillen Algemene uitkering begroting 2019 t.o.v. begroting 2018	2019	2020	2021	2022
Accresontwikkeling	487.253	774.956	1.005.754	1.135.441
Aanpassing BTW fonds	-241.122	-303.985	-340.545	-403.095
Opvoeren te ontv. Teruggave Btw fonds 70%	169.400	213.500	239.400	282.800
Nominale ontwikkelingen	230.196	61.811	-40.838	-94.697
Veilig Thuis	-13.893	-13.894	-20.840	-20.840
Mutaties in maatstaten en rekentarieven WOZ	306.787	297.827	297.827	297.827
Verplaatsten doeluitkeringen naar Sociaal Domein	-63.028	-63.028	-63.028	-63.028
Diverse overige verschillen	20.352	134.625	196.053	284.144
Totaal verschillen deel AU excl. SD	895.945	1.101.812	1.273.783	1.418.552
Verplaatsen deel integratieuitkering Sociaal Domein	2.382.052	2.382.052	2.382.052	2.382.052
Totaal verschil algemene uitkering:	3.277.997	3.483.864	3.655.835	3.800.604

De voornaamste verschillen worden hieronder toegelicht.

Nominale ontwikkeling en uitkeringsbasis

De berekening van de algemene uitkering in constante prijzen leidt tot een aanpassing van de uitkeringsfactor. Het verschil tussen de uitkeringsfactor in constante prijzen uit de septembercirculaire 2017 en de meicirculaire 2018, is het effect van de nominale ontwikkeling. De ontwikkeling van de uitkeringsbasis betreft de landelijke mutaties van inwoners, woonruimten, uitkeringsgerechtigden, WOZ-waarden etc. Deze mutaties worden verrekend met de uitkeringsfactor. In de meicirculaire zijn ten opzichte van de maartcirculaire geen hoeveelheidsverschillen.

Accresontwikkeling

Wijzigingen in de rijksuitgaven hebben direct invloed op de omvang van het Gemeentefonds, het accres. Via het accres wordt de 'trap-op-trap-af'-systematiek inzichtelijk. De nieuwe accresstanden zijn negatief bijgesteld door lager uitvallende ramingen voor loon- en prijsontwikkeling van het CEP.

Mutaties in maatstaven en rekentarieven WOZ

Veroorzaakt door een kleine aanpassing in de rekentarieven van het Rijk, plus stijgende woningaantallen.

Uitname Btw en toevoegen voorschot Btw

Het btw-compensatiefonds (BCF) wordt onttrokken aan de middelen voor de algemene uitkering. Dit fonds wordt echter structureel niet volledig gebruikt. Daarom wordt jaarlijks achteraf aan de gemeenten het ongebruikte deel teruggegeven. Voorheen zat het te verwachten deel van de teruggave opgenomen in de voorschotten van het gemeentefonds. Met ingang van de meicirculaire wordt dit deel pas aan het einde van het jaar berekend en bevoorschot. Omdat dit voorschot echter wel te verwachten is, hebben we het toch toegevoegd aan het budget van de algemene uitkering, zij het met een lager percentage (70%).

Verplaatsten Doeluitkeringen naar Sociaal Domein

Voorheen waren alléén de integratie-uitkeringen van de 3 decentralisaties opgenomen in de begroting onder de noemer "Rijksbijdrage Sociaal Domein". Een aantal doeluitkeringen had echter wel betrekking op het Sociaal Domein. Omdat de lasten van deze doeluitkeringen ook terecht komen of zijn gekomen in het programma Sociaal Domein maken we deze doeluitkeringen met ingang van 2019 ook zichtbaar onder "Rijksbijdrage Sociaal Domein". Dit betreft de uitkeringen "Armoedebestrijding Kinderen" en "Brede impuls combinatiefuncties"

B. Sociaal Domein

De nieuwe budgetten van Laren voor het Sociaal Domein zijn voor de jaren 2019 en verder met ingang van de meicirculaire 2018 opgenomen in de algemene uitkering.

Ter wille van de inzichtelijkheid met betrekking tot de budgetten voor het Sociaal Domein, hebben we in onderstaande analyse van het deel Sociaal Domein dit deel toch nog meegenomen. Naast dit deel blijft een aantal specifieke uitkeringen in het Sociaal Domein apart zichtbaar.

Uitkeringen Sociaal Domein begr. 2019 t.o.v. begroting 2018	Begroting g 2019	Begroting g 2020	Begroting g 2021	Begroting g 2022
In algemene uitkering opgenomen bedragen t.b.v. fin. kader SD:				
<i>Verhoging Wmo 2007</i>	46.273			
<i>Wmo 2015</i>	1.318.002			
<i>Jeugd</i>	966.903			
<i>Participatie</i>	47.264			
<i>suppletierегeling Sociaal Domein + nominale verschillen</i>	3.611			
Subtotaal 'oude' integratie-uitkeringen Decentralisaties:	2.382.052	2.382.052	2.382.052	2.382.052
Afgeboekte 'oude' integratie-uitkeringen:	-	-	-	-
	2.780.422	2.781.411	2.786.338	2.783.759
Resultaten mrt.circulaire t.o.v. begroting 2018	66.833	93.834	92.428	81.660
Voogdij/18+ (IU)	67.946	71.405	71.405	71.405
Participatie (IU)	319.078	311.057	309.526	300.057
Subtotaal resultaat 'oude' integratie-uitkering Sociaal Domein:	55.487	76.937	69.073	51.415
Doeluitkeringen (voorheen bij Alg. Uitkering)				
<i>Doeluitkering Armoedebestrijding kinderen</i>	39.996	39.996	39.996	39.996
<i>Doeluitkering Brede impuls combinatiefuncties</i>	23.032	23.032	23.032	23.032
Subtotaal verplaatste doeluitkeringen	63.028	63.028	63.028	63.028
Doeluitkering Schulden en Armoede	10.563	10.563	0	0
TOTAAL	129.078	150.528	132.101	114.443

Deel Sociaal Domein in de Algemene uitkering

In principe is met ingang van 2019 het overgebrachte deel van de integratie-uitkeringen decentralisaties Sociaal Domein niet meer te onderscheiden van de overige onderdelen van de Algemene uitkering. Met behulp van adviesbureau PAUW is nog berekend welk deel van de Algemene uitkering afkomstig is van de voormalige integratie-uitkeringen Sociaal Domein.

Dit heeft nog twee functies:

1. Hierdoor kan de mutatie van het onderdeel Sociaal Domein in beeld worden gebracht. Dit heeft consequenties voor het financieel kader Sociaal Domein. Immers, mutaties in de integratie-uitkering Sociaal Domein leiden tot dezelfde mutatie in het programmabudget Sociaal Domein.
2. Analyse van de verschillen van de meicirculaire 2018 ten opzichte van de maartcirculaire 2018 is hierdoor mogelijk.

Voor volgende circulaire is de mutatie van dit omgezette deel in de Algemene uitkering niet meer te bepalen.

De volgende onderdelen blijven nog wel apart zichtbaar als "Rijksbijdrage Sociaal domein":

Gemeentefonds, deel Sociaal Domein	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
260 Participatie (IU)	319.078	311.057	309.526	300.057
261 Voogdij/18+ (IU)	67.946	71.405	71.405	71.405
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	39.996	39.996	39.996	39.996
262 Schulden en armoede (DU)	10.563	10.563	0	0
71 Brede impuls combinatiefuncties /buurtsportcoaches (DU)	23.032	23.032	23.032	23.032
TOTAAL IU/DU Sociaal domein	460.615	456.053	443.959	434.490

Analyse van verschillen

Aan de hand van de herrekenende bedragen zijn de volgende mutaties te herleiden.

Verschillen gespecificeerd	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Wmo 2017	37.195	50.959	44.874	46.948
Jeugdzorg	-58.715	-56.205	-66.455	-72.481
Participatiewet	27.124	32.300	40.771	27.065
Wmo 2007 + overig niet toe te delen binnen Algemene uitkering	49.884	49.884	49.884	49.884
TOTAAL	55.487	76.937	69.073	51.415

Integrale budgetverhoging Sociaal Domein.

Deze mutaties leiden tot een verhoging van het financieel kader van het programma Sociaal Domein. Daarbij wordt geen specifiek onderscheid gemaakt tussen de verschillende beleidsterreinen.

Afschaffen koppeling aan inkomen van eigen bijdrage Wmo

Het kabinet is voornemens de koppeling van de eigen bijdrage aan het inkomen af te schaffen. Iedereen krijgt met hetzelfde bedrag aan eigen bijdrage te maken dat gelijk is aan de huidige minimale eigen bijdrage. Als gevolg hiervan wordt een daling van de hoogte van de eigen bijdrage verwacht en een toename van de zorgkosten.

Hoewel de tweede kamer hierover in september 2018 nog een besluit moet nemen, is compensatie hiervan al wel opgenomen in de hoogte van het deel Sociaal Domein in de algemene uitkering. Ter compensatie daarvan is ook het budget voor Wmo 2007 verhoogd. Deze verhoging is ook ten gunste gekomen aan het budget van het programma Sociaal Domein.

Risicoparagraaf

Verwachte lastenstijging

Het rijk verwacht bijdragen van gemeenten in de aanpak van een aantal grote maatschappelijke opgaven, waaronder het klimaat. De VNG heeft toegezegd een percentage van de stijging van het accres te besteden aan het Interbestuurlijk-programma (IBP).

Bijlage 7. Baten en lasten per taakveld (taakveld)

Taakvelden per programma		Realisatie 2017	Begroting 2018			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Taakveld:		Saldo	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.1	Bestuur	862.145	772.089	-37.648	839.147	801.499	801.262	785.993	785.812
Totaal programma 1. Bestuurszaken		862.145	772.089	-37.648	839.147	801.499	801.262	785.993	785.812
0.2	Burgerzaken	161.030	227.885	-146.420	424.242	277.822	208.671	238.042	238.042
Totaal programma 2. Burgerzaken		161.030	227.885	-146.420	424.242	277.822	208.671	238.042	238.042
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	892.415	833.852	-67.760	976.184	908.424	908.998	909.124	908.864
1.2	Openbare orde en veiligheid	226.644	353.797	-25.200	474.188	448.988	399.056	400.549	400.549
Totaal programma 3. Openbare orde en veiligheid		1.119.059	1.187.649	-92.960	1.450.372	1.357.412	1.308.054	1.309.673	1.309.413
2.1	Verkeer en vervoer	1.422.288	2.008.735	-56.122	1.849.244	1.793.122	1.735.590	1.729.621	1.737.604
2.2	Parkeren	65.215	36.526	-21.592	86.734	65.142	65.043	64.945	64.846
2.5	Openbaar vervoer	3.798	203.199	-	18.798	18.798	18.798	18.798	18.798
Totaal programma 4. Wegen, water en verkeer		1.491.302	2.248.459	-77.714	1.954.776	1.877.062	1.819.431	1.813.363	1.821.248
4.1	Openbaar basisonderwijs	8.805	8.000	-	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
4.2	Onderwijshuisvesting	354.948	397.943	-642	351.079	350.437	300.539	300.028	298.984
4.3	Onderwijsbeleid leerlingenzaken	120.135	189.266	-62.733	207.494	144.761	99.015	99.001	97.364
Totaal programma 5. Onderwijs		483.888	595.208	-63.375	566.573	503.198	407.554	407.028	404.348
5.1	Sportbeleid en activering	4.492	55.958	-	53.588	53.588	53.588	53.588	53.588
5.2	Sportaccommodaties	161.221	202.477	-200.000	448.809	248.809	250.280	250.913	250.821
5.3	Cultuur presentatie, -productie en - participatie	60.970	81.521	-2.950	85.565	82.615	67.615	67.615	67.615
5.4	Musea	1.108.159	369.870	-84.364	431.205	346.841	344.210	344.278	344.322
5.5	Cultureel erfgoed	-6.262	14.237	-1.500	33.610	32.110	32.159	32.180	32.176
5.6	Media	217.274	219.571	-17.832	235.103	217.271	217.271	217.271	217.271

Taakvelden per programma		Realisatie 2017	Begroting 2018			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
5.7	Openbaar groen	861.245	1.170.806	-87.017	1.004.757	917.740	913.366	916.328	919.291
Totaal programma 6. Cultuur, sport en recreatie		2.407.100	2.114.441	-393.663	2.292.637	1.898.974	1.878.489	1.882.174	1.885.085
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.251.031	1.356.890	-283.066	1.739.893	1.456.827	1.454.338	1.447.814	1.447.266
6.2	Wijkteams	773.287	808.333	-	1.012.074	1.012.074	922.074	912.074	912.074
6.3	Inkomensregelingen	700.604	345.461	-1.673.002	1.970.905	297.903	280.531	247.480	247.480
6.4	Begeleide participatie	296.827	296.262	-	295.225	295.225	284.643	282.183	270.374
6.5	Arbeidsparticipatie	53.544	110.200	-	153.002	153.002	163.202	163.202	163.202
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-19.865	-90.000	-118.000	135.000	17.000	22.600	27.400	27.400
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	1.139.144	1.010.597	-	1.182.766	1.182.766	1.187.566	1.193.166	1.193.166
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	1.111.314	930.500	-3.500	1.024.277	1.020.777	1.020.777	1.020.777	1.020.777
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	-	8.902	-	15.293	15.293	15.293	15.293	15.293
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	273.599	204.843	-30.000	259.056	229.056	229.056	229.056	229.056
7.1	Volksgezondheid	347.902	431.106	-	426.906	426.906	426.906	426.906	426.906
Totaal programma 7. Sociaal Domein		5.927.387	5.413.095	-2.107.568	8.214.397	6.106.829	6.006.986	5.965.350	5.952.994
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	100.862	118.458	-109.242	223.446	114.204	100.040	100.012	99.985
8.1	Ruimtelijke ordening	117.075	158.655	-15.160	193.294	178.134	178.134	148.134	148.134
8.3	Wonen en bouwen	-686.876	190.315	-429.500	681.311	251.811	271.811	231.811	231.811
Totaal programma 8. Bouwen en wonen		-468.939	467.428	-553.902	1.098.051	544.149	549.985	479.957	479.930
7.2	Riolering	-329.393	-482.120	-1.076.300	554.913	-521.387	-541.403	-575.773	-606.324
7.3	Afval	-141.010	-84.041	-1.205.245	1.018.200	-187.045	-187.045	-187.045	-187.045
7.4	Milieubeheer	91.516	179.650	-	226.350	226.350	226.350	226.350	226.350
7.5	Begraafplaatsen	152.640	29.343	-168.715	161.171	-7.544	-7.542	-7.568	-7.618
Totaal programma 9. Milieu en duurzaamheid		-226.248	-357.168	-2.450.260	1.960.634	-489.626	-509.639	-544.036	-574.637
3.1	Economische ontwikkeling	64.275	84.105	-	95.580	95.580	95.580	95.580	95.580
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	-13.151	-46.647	-47.280	39.881	-7.399	-7.399	-7.399	-7.399

Taakvelden per programma		Realisatie 2017	Begroting 2018			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
3.4	Economische promotie	2.505	900	-5.000	5.900	900	900	900	900
8.2	Grondexploitatie	-6.324	-	-	-	-	-	-	-
Totaal programma 10. Grondexploitatie, dorpsver, economie		47.304	38.358	-52.280	141.361	89.081	89.081	89.081	89.081
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	1.675.304	11.888	-	52.901	52.901	31.522	39.053	125.824
Totaal programma 11 Algemene inkomsten en uitgaven		1.675.304	11.888	-	52.901	52.901	31.522	39.053	125.824
0.5	Treasury	423.392	-107.963	-307.512	198.936	-108.576	-225.729	-245.317	-265.101
0.61	OZB woningen	-3.099.901	-3.127.393	-3.293.355	162.686	-3.130.669	-3.130.669	-3.130.669	-3.130.669
0.62	OZB niet-woningen	-862.548	-911.544	-953.223	39.803	-913.420	-913.420	-913.420	-913.420
0.64	Belastingen overig	-976.028	-746.255	-933.733	12.186	-921.547	-921.547	-921.547	-61.814
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	10.322.129	10.990.417	11.833.006	-	11.833.006	12.088.645	12.248.432	12.383.732
0.8	Overige baten en lasten	-595.126	55.986	-	-60.757	-60.757	-50.757	-50.757	-50.757
Totaal Algemene dekkingsmiddelen		15.432.339	15.827.586	17.320.829	352.854	16.967.975	17.330.767	17.510.142	16.805.494
0.4	Overhead	4.315.013	4.401.967	-262.300	4.670.189	4.407.889	4.422.816	4.416.025	4.422.895
Totaal Overhead		4.315.013	4.401.967	-262.300	4.670.189	4.407.889	4.422.816	4.416.025	4.422.895
0.8	Overige baten en lasten	10.007	45.810	-	45.810	45.810	45.810	45.810	45.810
Totaal Onvoorzien		10.007	45.810	-	45.810	45.810	45.810	45.810	45.810
0.10	Mutatie reserves	-2.372.012	-1.339.525	-525.025	20.000	-505.025	270.746	582.628	-180.351
Totaal Mutatie reserves		-2.372.012	-1.339.525	-525.025	20.000	-505.025	270.746	582.628	-180.351
Totaal resultaat taakvelden		-	-	-24.083.944	24.083.944	-	-	-	-